

ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

ΜΗΝ ΠΡΟΣΠΕΡΝΑΣ

Η ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΛΛΗ

ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ Ε.Π.Α.Ψ.Υ.

ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΜΗΝ ΠΡΟΣΠΕΡΝΑΣ

**Η ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΛΛΗ

**ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΜΗΝ ΠΡΟΣΠΕΡΝΑΣ
Η ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ**

Copyright @ 2024

ISBN 978-960-87128-1-2

Σελιδοποίηση - Επιμέλεια εξωφύλλου:

Εκδόσεις - Αυτοεκδόσεις

📍 Λεωφ. Βασ. Γεωργίου 18
Θεσσαλονίκη 546 40
☎ 2310 285631
✉ info@pidaliobooks.gr

Το έργο «Προαγωγή της Ισότητας των φύλων και καταπολέμηση της έμφυλης βίας στην Π.Ε. των Κυκλάδων» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης την Εταιρεία Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ψυχικής Υγείας (ΕΠΑΨΥ) και εταίρο την CMTProoptiki. Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους €15 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στηνπροάσπιση τωνανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΝΟΤΗΤΑ 1η	11
1.1. Κατανοώντας την Έμφυλη Βία (ΕΒ)	11
1.2. Διαχρονικότητα και παγκοσμιοτητα.....	13
1.3. Έμφυλη Ισότητα & Βασικές Διεθνείς Συμβάσεις.....	17
1.4. Μύθοι.....	20
1.5. Επιδημιολογικά στοιχεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα.....	23
ΕΝΟΤΗΤΑ 2η	27
2.1 Οι μορφές της ΕΒ.....	27
2.2 Η ΕΒ στον λόγο : Σεξισμός, στερεότυπα και έμφυλες διαστάσεις της γλώσσας.....	30
2.3 Η ΕΒ στην ελληνική τέχνη.....	37
2.4 Η ΕΒ στο ζευγάρι.....	42
2.5 Η ΕΒ στην οικογένεια/παιδιά.....	49
2.6 Ο βιασμός.....	51
2.7 ΗΕΒ στο διαδίκτυο	53
2.8 Η ΕΒ στον εργασιακό χώρο.....	57
2.9. Η ΕΒ στην αρθρογραφία του τύπου	60
2.10 Η ΕΒ απέναντι στα άτομα με αναπηρία	62
2.11 Η ΕΒ απέναντι στο ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα	65
2.12 Η ΕΒ απέναντι στον μεταναστευτικό πληθυσμό.....	67

ΕΝΟΤΗΤΑ 3η	71
3.1 Αιτιολογικές θεωρίες για το φαινόμενο της ΕΒ.....	71
3.2 Ο κύκλος της βίας.....	74
3.3 Χαρακτηριστικά του Θύματος	76
3.4 Χαρακτηριστικά του δράστη	78
3.5 Το κοινωνικό στίγμα της ΕΒ	80
3.6 Οι στάσεις του κοινού απέναντι στην ΕΒ στην Ελλάδα.....	82
ΕΝΟΤΗΤΑ 4η	91
4.1 Εντοπισμός και ανίχνευση από την κοινότητα	91
4.2 Εντοπισμός και ανίχνευση από αστυνομικούς	93
4.3 Εντοπισμός και ανίχνευση από ειδικούς ψυχικής υγείας	97
ΕΝΟΤΗΤΑ 5η	101
5.1. Καλές πρακτικές για ειδικούς ψυχικής υγείας	101
5.2. Καλές πρακτικές για μαθητές/εκπαιδευτικούς/γονείς	107
ΕΝΟΤΗΤΑ 6η	117
6. Αναθρέφοντας άνδρες που δεν ασκούν ΕΒ.....	117
ΕΝΟΤΗΤΑ 7η	121
7.1. Νομοθετικό Πλαίσιο στην Ελλάδα & Διεθνείς Συμβάσεις	121
7.2 Φορείς και υπηρεσίες όπου μπορεί να απευθυνθεί κανείς σε περίπτωση ΕΒ.....	137
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	141
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	143

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το παρόν ηλεκτρονικό βιβλίο αποτελεί ένα από τα εκπαιδευτικά υλικά του Προγράμματος «Προαγωγή της Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμηση της Έμφυλης Βίας στην Περιφερειακή Ενότητα Κυκλάδων» που υλοποίησε η ΕΠΑΨΥ κατά την τριετία 2022-2024, αρχικά στις Κυκλάδες και στη συνέχεια πανελλαδικά.

Την επιστημονική επιμέλεια είχε η Δρ. Αλεξάνδρα Πάλλη, κλινική ψυχολόγος και επιστημονικά υπεύθυνη του προγράμματος.

Στην συγγραφή συμμετείχαν (αλφαβητικά) οι ψυχολόγοι Α. Γκιρλέμη, Ει. Διακάκη, Μ. Λογοθέτη, Σ. Νικολαΐδη, Α. Παπαδάτου, Αι. Ραμανδάνη.

Η έκδοση αυτή δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την απρόσκοπτη στήριξη της συγκεκριμένης δράσης καθώς και όλου του προγράμματος από το Ίδρυμα Μποδοσάκη, τους συνεργάτες του οποίου ευχαριστούμε θερμά.

Η έκδοση αυτή δεν θα ήταν τόσο ενδεδειγμένη και το περιεχόμενο τόσο ευρύ εάν δεν είχαν προηγηθεί πολλαπλές δράσεις του προγράμματος (e-learning, διαδικτυακά σεμινάρια, ημερίδες, εργαστήρια, θεατρική παράσταση, κινηματογραφικές προβολές) που μας έδωσαν την δυνατότητα να εμβαθύνουμε και να εμπλουτίσουμε την εμπειρία μας γύρω από το φαινόμενο της ΕΒ και το πώς γίνεται αντιληπτό στην ελληνική κοινωνία. Ευχαριστούμε θερμά όλους/ες όσους/ες συμμετείχαν στις δράσεις μας και τους αφιερώνουμε το e-book αυτό.

Το παρόν e-book διανέμεται δωρεάν και είναι ελεύθερη η αναπαραγωγή όλου ή τμημάτων με ρητή αναφορά στην πηγή.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πώς θα εξανθρωπιστούμε σε έναν μη-ανθρώπινο κόσμο;

Η έμφυλη βία και ειδικότερα η βία κατά των γυναικών, είναι ένα τεράστιο διαχρονικό πρόβλημα δημόσιας υγείας, με μεγάλη κοινωνική, ψυχολογική και νομική σημασία και πολύ σοβαρές συνέπειες διεθνώς, όπως και στην Ελλάδα. Είναι απόρροια της έλλειψης ισότητας των φύλων, η οποία οδηγεί σε έμφυλα στερεότυπα, αρνητικές στάσεις προς τις γυναίκες και κατά συνέπεια συμπεριφορές που ενδέχεται να οδηγήσουν ακόμα και στον θάνατο. Μπορεί να πάρει πολλές μορφές, όπως λεκτική, ψυχολογική, οικονομική, διαδικτυακή, σωματική, σεξουαλική, ενδοοικογενειακή έμφυλη βία. Αν και ο καθένας μπορεί να βιώσει έμφυλη βία, οι γυναίκες και τα κορίτσια διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο καθώς και τα άτομα με ταυτόσημες ταυτότητες όπως γυναίκες και κορίτσια με αναπηρία, εθνοτικές μειονότητες και πρόσφυγες και θηλυκότητες από την ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα.

Στην τρέχουσα χρονική στιγμή, οι παγκόσμιες υγειονομικές, κλιματικές και ανθρωπιστικές κρίσεις έχουν αυξήσει περαιτέρω τους κινδύνους βίας, ιδιαίτερα για τις πιο ευάλωτες γυναίκες και κορίτσια. Οι γυναίκες αισθάνονται περισσότερο ανασφαλείς από ό,τι πριν από την πανδημία της COVID-19 και οι κοινωνικές και οικονομικές της συνέπειες επιδείνωσαν τις υφιστάμενες ανισότητες μεταξύ των φύλων.

Τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα για τον Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 5 (ΣΒΑ 5) της ισότητας των φύλων του ΟΗΕ εκτιμούν ότι ο κόσμος δεν θα καταφέρει να προχωρήσει προς την επίτευξη της ισότητας έως το 2030. Όπως επισημαίνει η Simone de Beauvoir πενήντα χρόνια νωρίτερα: «Μην ξεχνάτε ποτέ ότι μια πολιτική, οικονομική ή θρησκευτική κρίση αρκεί για να αμφισβητηθούν τα δικαιώματα των

γυναικών. Τα δικαιώματα αυτά δεν θα κατοχυρωθούν ποτέ». Μόνο το 47% των δεδομένων που απαιτούνται για την παρακολούθηση της προόδου στο ΣΒΑ 5 είναι προς το παρόν διαθέσιμα, καθιστώντας τις γυναίκες και τα κορίτσια κατ'αποτέλεσμα αόρατα. Ταυτόχρονα η εκπροσώπηση των γυναικών σε θέσεις εξουσίας και λήψης αποφάσεων παραμένει χαμηλότερα από την ισότητα.

Σκοπός του e-bookαυτού είναι να παρέχει, με τρόπο φιλικό προς τον χρήστη, έγκυρη και σύγχρονη γνώση, εμπειρικά τεκμηριωμένη για όλες τις διαστάσεις του φαινομένου της έμφυλης βίας, να διαλευκάνει τους μύθους, να διορθώσει τα έμφυλα στερεότυπα και να μεταφέρει ορθές πρακτικές. Έτσι αναμένεται να αυξηθεί η κατανόηση του φαινομένου, να διαδοθούν καλές πρακτικές ανίχνευσης και αντιμετώπισης του και να διαμορφωθεί ένα καλύτερο πλαίσιο απόκρισης.

Ειδικότεροι στόχοι του είναι να ευαισθητοποιήσει, να ενημερώσει και να συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων: α) των ειδικών και φοιτητών ειδικοτήτων υγείας ή ψυχικής υγείας που αντιμετωπίζουν έστω και μια περίπτωση γυναίκας, κοριτσιού ή άλλης θηλυκότητας που βιώνει έμφυλη βία, β) της εκπαιδευτικής κοινότητας για την πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και ειδικότερα της διαδικτυακής που πλήττει σε μεγαλύτερο βαθμό παιδιά στην εφηβεία γ) ειδικών πληθυσμιακών ομάδων όπως αστυνομικών και δημοσιογράφων, που εμπλέκονται ενεργά στην αντιμετώπιση αλλά και στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης δ) του γενικού πληθυσμού.

Στα κεφάλαια του περιγράφεται το φαινόμενο της έμφυλης βίας και ο επιπολασμός του, οι μορφές, η έκφρασή του στον δημόσιο λόγο και χώρο, η αιτιολογία του, η διερεύνηση ποιοί κινδυνεύουν περισσότερο να αποτελέσουν θύματα ή να ασκήσουν έμφυλη βία, ορισμένες καλές πρακτικές αντιμετώπισης από ομάδες ειδικών, αστυνομικούς αλλά και την ευρύτερη κοινωνία καθώς και το πού μπορεί να απευθυνθεί κανείς εάν χρειάζεται ο ίδιος ή κάποιος γείτονάς του βοήθεια. Τέλος ένα κεφάλαιο του βιβλίου επικεντρώνεται στο μείζον θέμα της πρόληψης και στο πώς μπορεί να μεγαλώσει κανείς καλύτερους άνδρες, οι οποίοι να αντιμετωπίζουν την γυναίκα ως ίση.

Γραμμένο από μια ομάδα ψυχολόγων διαφόρων κατευθύνσεων και εμπλουτισμένο από την εμπειρία τους στην ανάπτυξη δράσεων καταπολέμησης της έμφυλης βίας, ελπίζουμε ότι θα είναι χρήσιμο σε όλες, σε όλους και σε όλα.

ΕΝΟΤΗΤΑ

1^η

1.1. Κατανοώντας την Έμφυλη Βία (ΕΒ)

Η ΕΒ είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο που απειλεί την δημόσια υγεία και θίγει τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα πολλών ατόμων και κυρίως γυναικών και κοριτσιών. Αυτό που διακρίνει την ΕΒ από τις άλλες μορφές βίας είναι ότι εκλύεται λόγω του φύλου. Υφίσταται σε όλες τις κοινωνίες και πλαίσια, ανεξαρτήτου θρησκείας, κοινωνικοοικονομικής κατάστασης ή επιπέδου εκπαίδευσης. Παρόλο που οι μορφές και ο επιπολασμός της διαφέρουν ανά κουλτούρα, κοινωνία και περιοχή, η ΕΒ αποτελεί μία σημαντική παραβίαση των ανθρωπινων δικαιωμάτων με δυνητικά επικίνδυνες για τη ζωή συνέπειες.

Ταυτόχρονα αποτελεί πρόβλημα έναντι της παγκόσμιας υγείας, καθώς θέτει σε κίνδυνο τη σωματική υγεία των γυναικών και επιδρά αρνητικά στην αυτοεκτίμησή τους. Ειδικότερα, εκτός από τη σωματική βλάβη και την εμφάνιση πολυάριθμων προβλημάτων υγείας, όπως ο χρόνιος πόνος ή η σωματική αναπηρία, οδηγεί και σε κατάχρηση ουσιών, αλκοόλ ή και ψυχολογικά προβλήματα, όπως η κατάθλιψη (Ellsberg & Heise, 2005). Ακόμη, επιτείνει τον αυξημένο κίνδυνο ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης και τη δυσμενή έκβαση της, καθώς και τη μετάδοση σεξουαλικών νοσημάτων.

Συνδυαστικά, η ΕΒ ορίζεται ως *οποιαδήποτε επιβλαβή πράξη κατά της αξιοπρέπειας και της ακεραιότητας όσων την υφίστανται, καθώς και απειλές για τέτοιες πράξεις, διενεργείται ενάντια στην θέληση του ατόμου και βασίζεται στην κατάχρηση της δύναμης, στην άσκηση ελέγχου και στην στέρηση της ελευθερίας* (EIGE, 2022). Εκδηλώνεται και στα

δου φύλα (γυναίκες, άντρες, ΛΟΑΤΚΙ+), με συντριπτικό όμως ποσοστό θυμάτων τις γυναίκες κάθε ηλικίας (Thiara et al., 2011). Περιλαμβάνει ένα φάσμα συμπεριφορών και μπορεί να αποτελείται από σωματική, λεκτική, ψυχολογική, σεξουαλική ή και οικονομική βία, και εκδηλώνεται ιδιωτικά, δημόσια ή μέσω του διαδικτύου.

Η ΕΒ προέρχεται από την ανισότητα στις σχέσεις κοινωνικής ισχύος/εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, η οποία καταγράφεται σε όλη την πορεία της ανθρώπινης ιστορίας ανά τον κόσμο. Από την αρχαιότητα, κυριαρχούσαν οι άντρες επί των γυναικών και προέβαιναν σε διακρίσεις εις βάρος τους. Για πάρα πολλά χρόνια, κοινωνικά αλλά και θεσμικά μέσω των νόμων, οι χώρες επιβράβευαν την αντρική κυριαρχία, την βία και την ιδιοκτησία των γυναικών από τους άντρες (Lawson, 2012. EIGE, 2022). Βασικό χαρακτηριστικό της είναι η χρήση υπαρκτής ή υποτιθέμενης δύναμης/εξουσίας και χρησιμοποιείται ως μέσο άσκησης κοινωνικού ελέγχου, τιμωρίας και «σωφρονισμού» των ατόμων που την υφίστανται.

Μια γυναίκα μπορεί να βιώσει μία η παραπάνω μορφές ΕΒ κατά τη διάρκεια της ζωής της, ή πολλαπλές φορές (Almuneef, 2013. Wolfe, 2018). Η ΕΒ εμφανίζεται πιο συχνά ανάμεσα σε δυο άτομα, που ήδη γνωρίζονται, όπως σε ζευγάρια ή σε πρώην ζευγάρια. Σε αυτήν την περίπτωση η ΕΒ διαπράττεται από οικεία πρόσωπα, όπως η ενδοοικογενειακή βία. Σε ορισμένες κοινωνίες εκδηλώνεται σε θεσμικό επίπεδο, όπως με τον καταναγκαστικό γάμο, τον ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων, την εμπορία των ανθρώπων ή και τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Διαπράττεται και ένα μικρότερο ποσοστό βίαιων πράξεων όπως ο βιασμός ή η σεξουαλική παρενόχληση από αγνώστους, δηλαδή από εξωοικογενειακούς παράγοντες. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015)

Όπως είναι αναμενόμενο, σε κάθε κοινωνία υπάρχουν κοινωνικές κατασκευές που καταδικάζουν, παρεμποδίζουν και αρνούνται τη βία. Παρόλα αυτά, παρατηρείται μία τάση να παραγνωρίζονται ή να μένουν ατιμώρητες μορφές βίας από τους θύτες προς τις γυναίκες, ιδίως αυτές εντός του οικογενειακού πλαισίου (Heise et al., 1999). Η αιτία για αυτό μπορεί να αποδοθεί στο ίδιο το φαινόμενο και τις ρίζες του.

Η ΕΒ είναι συνέπεια βαθιά ριζωμένων φυλετικών ανισοτήτων που αποδίδουν συγκεκριμένους ρόλους, προσδοκίες, ευκαιρίες ή περιορισμούς στις γυναίκες ή άντρες αντίστοιχα. Αυτά τα πρότυπα πηγάζουν από τα έμφυλα στερεότυπα, που έχουμε υιοθετήσει οι περισσότεροι άνθρωποι, συνειδητά η ασυνείδητα, και δημιουργούν άνισες σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών. Τα έμφυλα στερεότυπα είναι υποκατηγορία των κοινωνικών στερεοτύπων και στηρίζονται στις κυρίαρχες κοινωνικές αντιλήψεις για τα φύλα. Πρόκειται για προσχηματισμένες πεποιθήσεις που έχουμε βαθιά ριζωμένες για τα δυο φύλα και πως θα πρέπει να συμπεριφέρονται, σκέφτονται η αισθάνονται.

Για παράδειγμα, ένα έμφυλο στερεότυπο που υπάρχει ακόμα και τώρα στην καθημερινότητα μας είναι ότι τα αγόρια δεν κλαίνε, ενώ για τα κορίτσια θεωρείται μια φυσιολογική και κοινωνικά αποδεκτή αντίδραση. Αντίστοιχες κοινωνικές διαφοροποιήσεις των φύλων δημιουργούν δίπολα στερεοτυπικών ρόλων, συνδράμουν στη διαμόρφωση ιεραρχικών και εξουσιαστικών σχέσεων, που προσδίδουν ανωτερότητα στο ανδρικό φύλο, και συνακόλουθα προωθούν τις διακρίσεις, την επιβολή ελέγχου και τελικά την αποδοχή της ΕΒ, δικαιολογώντας αποκλεισμούς και περιορισμούς εις βάρος του γυναικείου φύλου (Agacinski, 2000).

1.2. Διαχρονικότητα και παγκοσμιότητα

Παρά το γεγονός ότι η ισότητα των φύλων έχει κατοχυρωθεί διεθνώς από τις Διεθνείς Συμβάσεις από το 1945, σύγχρονες έρευνες υποδεικνύουν ότι περίπου ένα δισεκατομμύριο γυναίκες πρόκειται να βιώσουν ή έχουν ήδη βιώσει ΕΒ κατά τη διάρκεια της ζωής τους παγκοσμίως. Σύμφωνα με δημοσκοπική έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περίπου μία στις τρεις γυναίκες παγκοσμίως είναι θύματα ΕΒ (EIGE, 2015).

Μεταξύ άλλων, οι συγκεκριμένες στατιστικές υποδηλώνουν ότι η ΕΒ είναι ακόμα και σήμερα, ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα παγκοσμίως. Για παράδειγμα, σε διακρατική έρευνα (Ελλάδα, Κύπρο, Μάλτα, Λιθουανία και Λετονία) που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 1850 κοριτσιών ηλικίας 18-24 ετών, 10%-16% των συμμετεχουσών ανέφεραν ότι, κατά τη διάρκεια ραντεβού, είχαν κάποιες

μορφής ανεπιθύμητη σεξουαλική εμπειρία, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων και του βιασμού ή της απόπειρας βιασμού (MIGS, 2008).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει μελετήσει τα πιο πρόσφατα δεδομένα για δυο βασικές μορφές ΕΒ: την βία από στενό σύντροφο και την σεξουαλική βία από αγνώστους (García-Moreno & Pallitto, 2013). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η επικράτηση της ΕΒ από οικείο σύντροφο φτάνει έως και το 33% και είναι πιο συχνή στην Αφρική, στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Νότιο-Ανατολική Ασία, όπου το 37% των γυναικών έχουν καταγραφεί ως θύματα ΕΒ.

Παγκοσμίως, για περιστατικά σεξουαλικής βίας από αγνώστους, 7% των γυναικών έχουν αναφέρει ότι έχουν βιώσει σεξουαλική βία, με τα μεγαλύτερα ποσοστά να καταγράφονται στην Αφρική (11.9%) και στην Αμερική (10.7%). Στην Ευρώπη, ένα ευρύ ερωτηματολόγιο με δείγμα 42,000 γυναίκες από 28 χώρες- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μελέτησε διάφορες μορφές βίας κατά των γυναικών (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015). Συγκεκριμένα, βρήκε ότι: 1 στις 2 γυναίκες έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση, 1 στις 5 γυναίκες έχει παρακολουθηθεί και το 95% αυτών έχουν πέσει θύμα σωματεμπορίας, 1 στις 20 γυναίκες έχουν πέσει θύμα βιασμού μέχρι την ηλικία των 20 και πάνω από 1 στις 5 γυναίκες έχουν βιώσει σωματική ή και σεξουαλική βία από νυν ή πρώην σύντροφο.

Ιδιαίτερα ευάλωτους πληθυσμούς βρίσκονται να αποτελούν οι έφηβες και οι ηλικιωμένες γυναίκες, οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί, ο νεαρός ανδρικός πληθυσμός, τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα και τα άτομα με αναπηρία (IASC, 2015).

Αυτά τα ερευνητικά δεδομένα υποδεικνύουν μια ανερχόμενη επιδημία της βίας κατά των γυναικών από τους άντρες, με συνεχή επιδείνωση (Heise, 1994). Παρ' όλα αυτά, οι κοινωνικές νόρμες που αφορούν τη θέση των γυναικών και την αποδοχή της βίας διαφέρουν ανάλογα με την κουλτούρα ή ακόμα και από χώρα σε χώρα. Σε κάποιες χώρες ο συζυγικός βιασμός είναι ποινικό αδίκημα ενώ σε άλλες χώρες δεν είναι όπως για παράδειγμα σε κάποιες Αραβικές χώρες. Δεν είναι τυχαίο που το εκτιμητέο ποσοστό σωματικής ή και σεξουαλικής βίας στην Ιαπωνία είναι μόλις 4% ενώ στην Αιθιοπία 54% (García-Moreno et al., 2006). Σε ορισμένες κοινωνικές συνθήκες, ο βιασμός μπορεί

να θεωρείται σοβαρή παραβίαση για το θύμα, ενώ να μην έχει τέτοια σημασία για τον δράστη. Ως αποτέλεσμα, πολλές γυναίκες μπορεί να αντιμετωπίζουν την συζυγική βία ως μια αναπόφευκτη πραγματικότητα που συνδέεται με τον γάμο και να νιώθουν ντροπή να το αναφέρουν, ιδίως σε χώρες όπου οι γυναίκες έχουν χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο και ζουν σε βαθιά ριζωμένες πατριαρχικές κοινωνίες (Bergen, 1998).

Συνεπώς, παρατηρούμε ότι σε πολλές χώρες η βία προς τις γυναίκες ακόμα και σήμερα είναι αποδεκτή πρακτική για να λυθεί μια συζυγική σύγκρουση, ή να τιμωρηθούν τυχόν αδικήματα, που έχουν ως απώτερο σκοπό την υποταγή των γυναικών προς τους άντρες. Στην Ινδία, για παράδειγμα, η ενδοοικογενειακή βία είναι ευρέως αποδεκτή και κοινή πρακτική στις οικογένειες, με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι έμφυλες ανισότητες (Satish et al., 2002). Παρόμοια, στην Παπούα Νέα Γουινέα, η κοινωνία χρησιμοποιεί την βία απέναντι στις γυναίκες ως νόμιμο μέσο χειραγώγησης της γυναίκας και παραδειγματικό τρόπο να υποδείξουν την αντρική τους υπεροχή στους άλλους άντρες (Zimmer-Tamakoshi, 2009). Όλες αυτές οι επικρατούσες κοινωνικοπολιτισμικές νόρμες σχετικά με τον ρόλο και τη θέση των ανδρών απέναντι στις γυναίκες, συμβάλλουν στη δημιουργία στρεβλών αντιλήψεων για το τι συνιστά παραβίαση δικαιωμάτων.

Για παράδειγμα, ο μη συναινετικός ή εξαναγκαστικός γάμος είναι ακόμα και σήμερα κοινή πρακτική σε πολλές χώρες, επισημαίνοντας την αξία του γάμου σαν κοινωνικός θεσμός. Ο γάμος για τις γυναίκες θεωρείται ο μόνος τρόπος να επιτύχουν στην ζωή τους, να διασφαλίστούν οικονομικά και να επιδείξουν την θηλυκότητα τους (Shai, 2018), καθώς πολλές φορές μια διαζευγμένη γυναίκα ακόμα και πρόσφατα θεωρείται αποτυχημένη ή λιγότερο αρεστή. Η ιδέα ότι ο γάμος είναι προαιρετικός και ότι βασίζεται αποκλειστικά στην αγάπη έχει κυριαρχήσει σχετικά πρόσφατα και όχι παγκοσμίως.

Καθιερώθηκε κυρίως στις αρχές του 19ου αιώνα, με την επιρροή της αναγέννησης, της βιομηχανοποίησης και της ένταξης των γυναικών στον εργασιακό χώρο (Coontz, 2005). Πριν από αυτό, ο γάμος ήταν μια πρακτική συμφωνία για να διατηρηθούν οι συμμαχίες, ο πλούτος, η εργασία και η επιρροή των αντρών γενικότερα. Αυτό

φαίνεται, επίσης, και από τα βικτοριανά ιδανικά, όπου οι γυναίκες ήταν υποχρεωμένες να υπομείνουν οποιαδήποτε κακοποίηση στον γάμο τους, για να παραμείνει η οικογένεια ενωμένη, μια ιδέα που έχει κατάλοιπα έως και σήμερα. Στην πραγματικότητα ο συζυγικός βιασμός στο Ηνωμένο Βασίλειο ποινικοποιήθηκε μόλις το 1991 (History of the Pleas of the Crown, 1847). Άρα η μάχη έναντι της ΕΒ είναι πολύ πρόσφατη και οι κατακτήσεις της παραμένουν εύθραυστες στο χρόνο.

Ο όρος βία κατά των γυναικών ως ξεκάθαρη έκφραση της αντρικής κυριαρχίας έναντι των γυναικών, εντάχθηκε στη βιβλιογραφία ως πρωτοποριακή δουλειά από τους Dobash&Dobash (1979). Τέλος, μόνο τα τελευταία 20 χρόνια έχει αρχίσει να μελετάται η ενδοοικογενειακή βία, με το πρώτο ευρείας εμβέλειας σχετικό ερωτηματολόγιο να δημιουργείται το 1992 (Counts et al., 1992).

Ένα σημαντικό γεγονός αναφοράς είναι η πανδημία του COVID-19, η οποία οδήγησε σε παγκόσμια υιοθέτηση μέτρων κοινωνικής απομόνωσης. Αυτό είχε σημαντικές επιπτώσεις στα ποσοστά της ΕΒ, καθώς πολλές γυναίκες-θύματα βίωναν μοναξιά λόγω της απομόνωσης, γεγονός που τις έκανε πιο ευάλωτες ψυχολογικά στον κύκλο της βίας, ενώ δεν είχαν την επαρκή ιδιωτικότητα για να ζητήσουν βοήθεια μέσω τηλεφώνου. Ταυτόχρονα, ήταν εντελώς αποκομμένες από τα συστήματα υποστήριξης που διατηρούσαν πριν από την πανδημία (van Gelder et al., 2020).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), οι κλήσεις για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας τον Απρίλιο του 2020 αυξήθηκαν κατά περίπου 60%, σε σχέση με το 2019, σε κράτη όπως το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ιρλανδία, η Ρωσία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Στην Ελλάδα, τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας αυξήθηκαν επίσης. Συγκεκριμένα μόνο την περίοδο του πρώτου lockdown (Μάρτιο – Απρίλιο 2020) παρατηρήθηκε αύξηση 23% στις γυναίκες θύματα που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του δικτύου δομών για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ., 2020). Συγκεκριμένα, από τις γυναίκες-θύματα ενδοοικογενειακής βίας περίπου το 28% έλαβε κυρίως ψυχολογική υποστήριξη και το 26% νομική. Επίσης από την γραμμή βοήθειας για κακοποιημένες γυναίκες, την SOS 15900, παρατηρήθηκε μια αύξηση σε ποσοστό

227,4% στις κλήσεις που αφορούσαν «περιστατικά βίας» και αντίστοιχα 142% σε κλήσεις που αφορούσαν «την ενημέρωση» (Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ., 2020). Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, γίνεται φανερό ότι η πανδημία ανάγκασε κάποια θύματα να αποκαλύψουν τις εμπειρίες κακοποίησής τους, προφανώς λόγω των δυσβάσταχτων καταστάσεων που βίωναν.

Σε πολλές χώρες υπάρχει δίκτυο υποστήριξης για τις γυναίκες που έχουν υποστεί ΕΒ με στόχο την ασφάλεια τους. Από τη μία υπάρχουν μεγάλες οργανώσεις, όπως οι Γυναίκες του ΟΗΕ, που κάνουν σημαντική δουλειά στην πρόληψη της. Υπάρχουν όμως προβληματισμοί, για το αν όλες οι δράσεις έναντι της ΕΒ, πρέπει να συγκεντρώνονται σε μια κεντρική οργάνωση, λόγω υπέρμετρου συγκεντρωτισμού ή αν θα ήταν πιο αποτελεσματικό να καθιερωθούν μικρότερες τοπικές οργανώσεις με συγκεκριμένους στόχους και κοινό, δεδομένου ότι η εκδήλωση της ΕΒ διαφέρει ανά κουλτούρα (McMillan, 2007). Για παράδειγμα, έχουν βρεθεί ιδεολογικές διαφορές ανάμεσα στις φεμινίστριες που καταπολεμούν την ΕΒ, για το κατά πόσο θα επιτρέπονται οι άντρες στις δράσεις τους. Θα ήταν προτιμότερο, ο καθένας να δραστηριοποιείται στις οργανώσεις που νιώθει μεγαλύτερη ασφάλεια και τον εκφράζουν. Τέλος, θα ήταν χρήσιμο να διεξαχθούν μελλοντικές μεταanalύσεις με δεδομένα από διαφορετικές χώρες, για ποιες καμπάνιες έναντι της ΕΒ είναι περισσότερο αποτελεσματικές και ποια είναι τα στοιχεία που τις διαφοροποιούν (Simister, 2012).

1.3. Έμφυλη Ισότητα & Βασικές Διεθνείς Συμβάσεις

Ο Αδάμ και η Εύα ή η Εύα και ο Αδάμ;

Η ισότητα των φύλων αναφέρεται στην παροχή ίσων ευκαιριών, δικαιωμάτων και ευθυνών για γυναίκες και άνδρες - κορίτσια και αγόρια. Η ισότητα υποδηλώνει ότι τα δικαιώματα, οι ευθύνες και οι ευκαιρίες των γυναικών και των ανδρών δεν εξαρτώνται από το εάν ένα άτομο είναι άνδρας ή γυναίκα αλλά από τις στάσεις της κοινωνίας.

Η ισότητα των φύλων έχει κατοχυρωθεί διεθνώς μέσω διαφόρων διεθνών συμβάσεων. Ορισμένα από τα κύρια έγγραφα που

επισημαίνουν αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνουν τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ το 1945, την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948, το Διεθνές Σύμφωνο της Νέας Υόρκης για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα το 1966, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) το 1979, τη Διακήρυξη του Πεκίνου και τη Πλατφόρμα Δράσης το 1995, καθώς και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) το 2011. Για παράδειγμα, το CEDAW (1979) ορίζει ότι η ελάχιστη ηλικία για τον γάμο πρέπει να είναι τα 18 έτη.

Σημαντική εξέλιξη ήταν επίσης η απαγόρευση του καταναγκαστικού γάμου, που κατακυρώθηκε στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Μέχρι σήμερα 72 χώρες έχουν επικυρώσει την ποινικοποίησή του. Επίσης κατακυρώθηκε από Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας, με ρυθμίσεις που εστιάζουν στην προστασία της μητρότητας και στη διευκόλυνση εργαζόμενων με οικογενειακές υποχρεώσεις (Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας-Δ.Σ.Ε. 100, 103, 111, 156).

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθιερώθηκε η αρχή της ισότητας των φύλων και η εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο και τον σεξουαλικό προσανατολισμό από την Ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης του 1957 και την Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1999.

Το Σεπτέμβριο του 2015, στα πλαίσια της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στην Νέα Υόρκη, 193 παγκόσμια ηγετικά πρόσωπα ενέκριναν ομόφωνα την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η ισότητα των φύλων αποτελεί έναν εκ των 17 Στόχων, αλλά και αναπόσπαστο παράγοντα για μια βιώσιμη και συμπεριληπτική ανάπτυξη.

Η ενδυνάμωση των γυναικών και η προώθηση της ισότητας των φύλων είναι ζωτικής σημασίας για την επιτάχυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης κατά των γυναικών και των κοριτσιών δεν είναι μόνο ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, αλλά και ένας απαραίτητος παράγοντας για την επίτευξη όλων των αναπτυξιακών στόχων. Παρέχοντας στις γυναίκες και τα κορίτσια ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και την

αξιοπρεπή εργασία, καθώς και ισότιμη συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης πολιτικών και οικονομικών αποφάσεων, ενισχύονται οι βιώσιμες οικονομίες. Αυτό προσφέρει πολλαπλά οφέλη στις κοινωνίες και στην ανθρωπότητα συνολικά.

Ο Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 5 (ΣΒΑ 5) του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αποσκοπεί στην επίτευξη της ισότητας των φύλων και την χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών. Σε αυτόν περιλαμβάνονται:

- 5.1.** Τερματισμός της διάκρισης ενάντια στις γυναίκες και τα κορίτσια: Αυτός ο στόχος επιδιώκει την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης και ανισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, περιλαμβανομένων των προγραμμάτων προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών και την ανάδειξη της ισότητας σε όλους τους τομείς της κοινωνίας.
- 5.2.** Εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά όλων των γυναικών και των κοριτσιών, τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένης της εξάλειψης της εμπορίας ανθρώπων, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και άλλων ειδών εκμετάλλευσης.
- 5.3.** Εξάλειψη όλων των επιβλαβών πρακτικών, όπως ο παιδικός και αναγκαστικός γάμος και ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων.
- 5.4.** Αναγνώριση και εκτίμηση της άμισθης φροντίδας και της οικιακής εργασίας, μέσω της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, υποδομών και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, προάγοντας έτσι την κοινή ευθύνη στα πλαίσια ενός νοικοκυριού και στην οικογένεια ανάλογα με τις εθνικές περιστάσεις κάθε χώρας.
- 5.5.** Διασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής καθώς και των ισότιμων ευκαιριών ανάληψης ηγετικού ρόλου των γυναικών σε τα όλα επίπεδα λήψης αποφάσεων, στην πολιτική, την οικονομία και τη δημόσια ζωή.
- 5.6.** Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη και στη διασφάλιση των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων των γυναικών σύμφωνα με το Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον

Πληθυσμό και την Ανάπτυξη και την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνο καθώς και σύμφωνα με τα έγγραφα που προέκυψαν από τις διασκέψεις αναθεώρησης.

Οι υποστόχοι του ΣΒΑ 5 περιλαμβάνουν:

- 5.α** Δρομολόγηση μεταρρυθμίσεων οι οποίες θα παράσχουν στις γυναίκες ίσα δικαιώματα προς τους οικονομικούς πόρους, καθώς και πρόσβαση στην ιδιοκτησία και στον έλεγχο της γης και άλλων μορφών ιδιοκτησίας, οικονομικών υπηρεσιών, κληρονομιάς και φυσικών πόρων σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία.
- 5.β** Ενίσχυση της πολύτιμης χρήσης της τεχνολογίας και συγκεκριμένα της τεχνολογίας, της πληροφορίας και των επικοινωνιών, προωθώντας έτσι την ενδυνάμωση των γυναικών.
- 5.γ** Υιοθέτηση και ενίσχυση ορθών πολιτικών και εφαρμόσιμων νομοθεσιών, που στοχεύουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών και των κοριτσιών σε όλα τα επίπεδα.

1.4. Μύθοι

Υπάρχουν αμέτρητες προκαταλήψεις και μύθοι για την ΕΒ. Οι περισσότεροι άνθρωποι πιστεύουν αυτές τις προκαταλήψεις, γιατί τους είναι πιο εύκολο να συσχετίσουν ένα αρνητικό φαινόμενο ή ένα τραυματικό γεγονός, όπως η βία, με κοινωνικές ομάδες ή άτομα που διαφέρουν από τους ίδιους, προσπαθώντας να απορρίψουν την πιθανότητα να συμβεί και σε αυτούς (Rothbart et al., 1978). Μεταξύ των επικρατέστερων μύθων είναι οι εξής:

Ότι η ΕΒ πλήττει άτομα χαμηλής κοινωνικοοικονομικής θέσης, μορφωτικού επιπέδου ή και νοητικής κατάστασης. Η αλήθεια είναι ότι εμφανίζεται σε όλα τα κοινωνικά περιβάλλοντα, τόσο μεταξύ των εθνικών μειονοτήτων όσο και μεταξύ της εθνικής πλειοψηφίας και σε όλη την κοινωνική διαστρωμάτωση. Τον συγκεκριμένο μύθο ενισχύει η πολύ χαμηλή καταγραφή περιστατικών βίας από τα μεσαία και ανώτερα στρώματα.

Ότι οι γυναίκες είναι συνυπεύθυνες για την κακοποίηση τους. Η αλήθεια είναι ότι η άνιση σχέση εξουσίας μεταξύ των γυναικών και

των ανδρών είναι το κύριο αίτιο της βίας κατά των γυναικών, με αποτέλεσμα οι γυναίκες να θεωρούνται και να αντιμετωπίζονται ως κατώτερες από τους άνδρες. Στην πραγματικότητα προσπαθούν να ξεφύγουν από την κακοποιητική σχέση μέσα στην οποία βρίσκονται, την ίδια στιγμή που φοβούνται πάρα πολύ για την σωματική τους ακεραιότητα. Επίσης ο θύτης συνήθως χρησιμοποιεί τακτικές χειρισμού και απειλών, οι οποίες δυσκολεύουν περισσότερο την γυναίκα να διαφύγει. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να κατανοηθεί ότι οι γυναίκες που βιώνουν βία από τον σύντροφο τους, και προσπαθούν να ξεφύγουν, είναι σε μεγαλύτερο κίνδυνο να ενταθεί η βία προς αυτές ή και τα παιδιά τους. Μελέτες έχουν δείξει ότι αυτή η περίοδος είναι η πιο κρίσιμη καθώς ο θύτης είναι το πιο πιθανό να αντιδράσει με κλιμακούμενη βία ή ακόμα και να προβεί σε γυναικοκτονία. Οι ίδιες οι γυναίκες διστάζουν να φύγουν από μια κακοποιητική σχέση λόγω της ντροπής ή ενοχής που μπορεί να νιώθουν, λόγω έλλειψης καταφυγίου ή λόγω στίγματος διαζυγίου. Ο συγκεκριμένος μύθος είναι κρίσιμο να καταρριφθεί πλήρως αφού μετατοπίζει την ευθύνη για την βία από τον θύτη στο θύμα (Suarez & Gadalla , 2010).

Υπάρχουν συγκεκριμένοι μύθοι γύρω από το βιασμό που μεταθέτουν επίσης την ευθύνη από τον θύτη στο θύμα και είναι πολύ σημαντικό να καταρριφθούν, αφού θεωρούνται επικίνδυνοι και διαιωνίζουν την κουλτούρα της ΕΒ. Η αλήθεια είναι ότι οι γυναίκες που πίνουν αλκοόλ ή κάνουν χρήση ουσιών δεν προκαλούν τον βιαστή, οι γυναίκες που φοράνε αποκαλυπτικά ρούχα ή φλερτάρουν πιο πολύ δεν προκαλούν τον βιαστή, οι γυναίκες που δεν φώναξαν, δεν έτρεξαν η δεν προσπάθησαν να παλέψουν με κάποιο τρόπο είναι επίσης θύματα βιασμού. Τέλος είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό από την κοινή γνώμη ότι οι γυναίκες που λένε επίμονα όχι σε ερωτικές προκλήσεις, δεν εννοούν ναι. Αυτοί οι μύθοι είναι διαδεδομένες προκαταλήψεις, στερεότυπα και λανθασμένες απόψεις με ευρεία ακόμα απήχηση και η υιοθέτηση αυτών έχει συνδεθεί με την διαιώνιση των βιασμών. Προκαλούν αισθήματα ντροπής και ενοχής στα θύματα και τους αποτρέπουν να αναφέρουν το περιστατικό ή ακόμα και να ζητήσουν βοήθεια (Burt, 1980).

Ότι οι θύτες είναι άτομα ψυχικά διαταραγμένα που κάνουν χρήση αλκοόλ ή και τοξικών ουσιών και δεν μπορούν να ελέγξουν το θυμό τους. Η αλήθεια είναι ότι ορισμένοι θύτες κάνουν χρήση αλκοόλ ή τοξικών ουσιών, αλλά δεν είναι αυτή η αιτία που ασκούν ΕΒ. Η ΕΒ υπάρχει ακόμη και σε χώρες όπου το αλκοόλ απαγορεύεται. Τέτοιες δημοφιλείς λανθασμένες πεποιθήσεις κρύβουν κινδύνους, αφού καθιστούν τους θύτες τρόπον τινά «αθώους» για την βίαιη συμπεριφορά τους, ενώ στην πραγματικότητα έχουν πλήρη συνείδηση των πράξεων τους και σπάνια επιδεικνύουν κάποιο βαθμού μεταμέλεια (Kaithuru, 2015). Αντιθέτως, επικρατέστερες έρευνες τείνουν προς την θεωρία ότι η βία είναι κοινωνικά μαθημένη συμπεριφορά (Black et al., 2010).

Ότι η ΕΒ θεωρείται ιδιωτική υπόθεση, η οποία δεν πρέπει να γνωστοποιείται στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και στην οποία δεν αρμόζει να παρεμβαίνουν τρίτοι. Η αλήθεια είναι ότι η βία κατά των γυναικών είναι καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανεξαρτήτως αν παίρνει μέρος στην ιδιωτική ή δημόσια ζωή.

Ότι η βία κατά των γυναικών έχει βιολογική προδιάθεση στους άντρες, επειδή είναι ο φυσικός τρόπος να ενδίδουν στις σεξουαλικές τους ορμές. Η αλήθεια είναι ότι η βία στους άντρες δεν έχει γενετική προδιάθεση, αλλά δαιωνίζεται κοινωνικά από την τοξική αρρενωπότητα που επιτρέπει στους άντρες να είναι επιθετικοί. Οι κοινωνικές νόρμες συχνά παρουσιάζουν τον άντρα ως κυρίαρχο, μη συναισθηματικό, δυναμικό ενώ τις γυναίκες ως παθητικές, συναισθηματικές, και υποτακτικές. Αυτές οι νόρμες ενισχύουν τις ανισότητες ανάμεσα στα δύο φύλα, και σε πολλές κοινωνίες μαθαίνεται ακόμα και σήμερα. Άρα, είναι δικιά μας ευθύνη ως μονάδες, μέλη της τοπικής κοινότητας αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού συστήματος να αλλάξουμε αυτές τις νόρμες και να μην ανεχόμαστε την βία κατά των γυναικών.

Ότι οι επιζήσασες είναι ανήμπορες να σπάσουν τον κύκλο της βίας. Η αλήθεια είναι ότι παρόλο που η ΕΒ έχει σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες, πολλές επιζήσασες καταφέρνουν να το ξεπεράσουν και να πάρουν θέση για να βοηθήσουν και άλλα θύματα. Άλλες θα χρειαστούν πολύ περισσότερες απόπειρες απομάκρυνσης μέχρι να τα καταφέρουν.

Ότι είναι πιο πιθανό ο θύτης να είναι άγνωστος. Η αλήθεια είναι ακριβώς το αντίθετο. Για την ακρίβεια 2 στις 3 περιπτώσεις

σεξουαλικής παρενόχλησης, ο θύτης είναι γνωστός στο θύμα και μόνο το 2% είναι τελείως άγνωστοι.

Ότι η βία κατά των γυναικών είναι ένα ζήτημα που αφορά μόνο γυναίκες. Η αλήθεια είναι ότι η ΕΒ έχει σοβαρές σωματικές και ψυχολογικές συνέπειες σε όλη την οικογένεια του θύματος και ειδικά στα παιδιά, ενώ πολύ συχνά το θύμα απομονώνεται και ζει στο περιθώριο. Η μάχη για τη ΕΒ αφορά γυναίκες και άντρες, αφού και οι δυο πρέπει να μαθαίνουν και να υιοθετούν μια κουλτούρα σεβασμού και μη ανοχής στην βία.

1.5. Επιδημιολογικά στοιχεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

*«Διηγούμαι την ιστορία μου όχι επειδή είναι μοναδική
αλλά επειδή δεν είναι».*

Malala Yousafzai (Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, 2014).

Σχεδόν μία στις τρεις γυναίκες, αναφέρει ότι έχει δεχθεί σωματική ή σεξουαλική βία από την ηλικία των 15 ετών και έπειτα (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε 736 εκατομμύρια γυναίκες ανά τον κόσμο. Περίπου 8% των γυναικών είχε υποστεί σωματική ή/και σεξουαλική βία κατά το προηγούμενο έτος διεξαγωγής της συνέντευξης (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Από το σύνολο των γυναικών που ανέφεραν ότι είχαν/έχουν σύντροφο το 22% ανέφερε ότι έχει υποστεί σωματική ή/και σεξουαλική βία από την ηλικία των 15 ετών και μετά.

Αναφορικά με τα ευρήματα ανά χώρα, η Δανία, η Φινλανδία και η Σουηδία ήταν οι χώρες που εμφάνιζαν τα υψηλότερα αναφερόμενα ποσοστά σωματικής ή/και σεξουαλικής βίας (46-47%), η Ελλάδα 25%, ενώ η Πολωνία και η Αυστρία ήταν οι χώρες με τα χαμηλότερα αναφερόμενα ποσοστά αντίστοιχα (19-20%). Ακόμη τα ποσοστά βίας στην συντροφική σχέση κυμαίνονταν από 30—32% στη Φινλανδία, τη Δανία και την Λετονία έως 13% στην Αυστρία, Κροατία, Πολωνία, Σλοβενία και Ισπανία (partner violence). Τα αντίστοιχα ποσοστά για

περιστατικά βίας προκαλούμενης από κάποιον/α άλλο/η μη σύντροφο παρουσίαζαν αντίστοιχα ποσοστά διακύμανσης: από 34 %–40 % στη Σουηδία, την Ολλανδία και την Δανία έως 10 %–11 % σε Πορτογαλία, Ελλάδα και Πολωνία.

Τέλος, τα ποσοστά προκαλούμενης από το/τη σύντροφο ή από κάποιον/α άλλο/η μη σύντροφο βίαιη συμπεριφορά φαίνεται να σχετίζονται θετικά. Ανησυχητικό ήταν επίσης στην έρευνα ότι μόνο το 14% των γυναικών που έχουν υποστεί βία από σύντροφο το ανέφερε στις αρχές και μόνο το 13% των γυναικών από άγνωστο θύτη, γεγονός το οποίο δείχνει ότι το πραγματικό ποσοστό ΕΒ είναι πιθανά πολύ υψηλότερο. Το ποσοστό αναφοράς επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, όπως το στίγμα, η ντροπή, η κανονικοποίηση της ΕΒ, η έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης, η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς κ.α. Παρουσιάζεται στενή συσχέτιση ανάμεσα στα επίπεδα του Δείκτη Ισότητας των Φύλων (Gender Equality Index) και των διακρατικών ποσοστών βίας, όπως καταγράφηκαν στην μελέτη αυτή. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη με υψηλότερη βαθμολογία στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων τείνουν, επίσης, να έχουν υψηλότερη επικράτηση σωματικής και/ή σεξουαλικής βίας εναντίον των γυναικών, από την ηλικία των 15 ετών. Η Ελλάδα, με βαθμολογία 52,5 στο Δείκτη Ισότητας των Φύλων, κατατάσσεται τελευταία ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συγκεκριμένα, οι μεγαλύτερες ανισότητες ανάμεσα στα φύλα, εντοπίζονται στον τομέα της εξουσίας, με έμφαση στη λήψη οικονομικών αποφάσεων (EIGE, 2021). Πιθανές εξηγήσεις για τις παρατηρούμενες διαφορές ανάμεσα στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ περιλαμβάνουν: το κατά πόσο είναι αποδεκτό να μιλάει κανείς για την ΕΒ σε κάθε χώρα, τα επίπεδα έμφυλης ισότητας, τα επίπεδα εγκληματικότητας κάθε χώρας, που συνακόλουθα αυξάνουν τις πιθανότητες οι γυναίκες να βιώσουν βία εκτός της οικείας τους, καθώς και τα διαφορετικά μοτίβα κατανάλωσης αλκοόλ.

Η επιδημιολογία της ΕΒ στην Ευρώπη μελετάται ενεργά, με την τελευταία εν εξελίξει συλλογή δεδομένων σε όλες τις χώρες της ΕΕ από το 2020 έως το 2023 κατ' αναλογία με τα εθνικά χρονοδιαγράμματα. Τα πιο πρόσφατα δημοσιευμένα δεδομένα βασίζονται στην πρώτη προκαταρκτική έκθεση της Eurostat (2022).

Τα δεδομένα από το κύμα της μελέτης του 2021, υποδεικνύουν ότι 12% των γυναικών στην Βουλγαρία και 41% των γυναικών στην Ολλανδία (ελάχιστο και μέγιστο ποσοστό, αντίστοιχα) αναφέρουν ότι έχουν υποστεί σωματική βία (συμπεριλαμβανομένων και απειλών αυτής) ή σεξουαλική βία κατά τη διάρκεια της ενήλικης ζωής τους.

Η σχετική μελέτη στην Ελλάδα διεξήχθη από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, που είναι ο επίσημος στατιστικός φορέας για ζητήματα ΕΒ και συμμετέχει πλέον στην ειδική ομάδα για το συντονισμό της έρευνας σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα ευρήματα της σχετικής μελέτης στην Ελλάδα (11.557 ολοκληρωμένες συνεντεύξεις, και εφαρμογή σταθμίσεων που επιτρέπουν την αναγωγή στον πραγματικό πληθυσμό της χώρας που ανέρχεται σε 3.778.405 γυναίκες ηλικίας 18-74 ετών) υπέδειξαν ότι ποσοστό 29,6% των γυναικών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική βία, 18,1% δηλώνει ότι έχει υποστεί σεξουαλική βία, και 36,5% δηλώνει ότι έχει υποστεί σωματική ή σεξουαλική βία από οποιοδήποτε δράστη/ δράστιδα. Η ψυχολογική βία, η οποία ασκείται μόνο σε στενές σχέσεις συντρόφων, εμφανίζεται ως η πιο συχνή μορφή βίας που δηλώνουν ότι υφίστανται οι γυναίκες (40,4%) (Παπαδόπουλος και συν., 2023).

Τα χαρακτηριστικά του δείγματος που βρέθηκαν να σχετίζονται με τα ποσοστά σωματικής ή σεξουαλικής βίας ήταν τα εξής: βαθμός αστικοποίησης (όσο λιγότερο πυκνοκατοικημένες είναι οι περιοχές κατοικίας των ερωτώμενων γυναικών τα ποσοστά βίας έφθιναν), το εκπαιδευτικό επίπεδο (όσο υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο έχουν οι ερωτώμενες τόσο υψηλότερα ποσοστά σωματικής ή σεξουαλικής βίας καταγγέλλουν), η εργασιακή κατάσταση (με 4 στις 10 γυναίκες συνταξιούχους και εκείνες που ασχολούνται με οικιακές εργασίες να δηλώνουν θύματα σωματικής ή σεξουαλικής βίας, τα ευρήματα δεν διαφοροποιούνταν στις λοιπές κατηγορίες επαγγελματικής απασχόλησης), και η οικογενειακή κατάσταση (το 65,2% ήταν διαζευγμένες ή σε διάσταση). Οι γυναίκες που δεν έχουν παντρευτεί ή δεν έχουν συνάψει σύμφωνα συμβίωσης ποτέ ακολουθούν με ποσοστό 47,1%, ενώ το ποσοστό των παντρεμένων ή σε σύμφωνα συμβίωσης γυναικών που δηλώνει ότι έχει υποστεί αντίστοιχη βία παραμένει υψηλό (28,8%).

ΕΝΟΤΗΤΑ

2^η

2.1 Οι μορφές της ΕΒ

«Δεν υπάρχει μεγαλύτερη αγωνία από το να 'χεις μέσα σου μια ιστορία ανείπωτη»

Maya Angelou

Η βία συχνά συσχετίζεται μόνο με τη σωματική βία. Εντούτοις, μπορεί να πάρει και άλλες μορφές. Έτσι και το φαινόμενο της ΕΒ περιλαμβάνει ποικίλες μορφές, άλλες που είναι ορατές και αφήνουν εμφανή τραύματα και άλλες που δρουν με λανθάνοντα τρόπο, στον λόγο ή μέσω απαγορεύσεων και περιορισμών.

Σωματική βία

Είναι μία σκόπιμη πράξη για την πρόκληση πόνου ή/και σωματικής βλάβης. Περιλαμβάνει χτυπήματα, καψίματα, κλωτσιές, μπουιές, δαγκώματα, ακρωτηριασμούς, με τη χρήση αντικειμένων ή όπλων και τράβηγμα μαλλιών. Στην πιο ακραία της μορφή, η σωματική βία μπορεί να οδηγήσει στη γυναικοκτονία, δηλαδή τη δολοφονία γυναικών από πρόθεση, επειδή είναι γυναίκες. Ορισμένες ταξινομήσεις κατηγοριοποιούν επίσης τη σωματεμπορία και τη δουλεία, ως σωματική βία, γιατί συχνά υπάρχει αρχικός εξαναγκασμός και τα θύματα υπόκεινται σε περαιτέρω βία, ως αποτέλεσμα της υποδούλωσής τους (Pandea et al., 2020).

Λεκτική βία

Μπορεί να περιλαμβάνει εξευτελισμό σε ιδιωτικές ή δημόσιες στιγμές, γελοιοποίηση, χρήση άσεμνης γλώσσας που προσβάλλει το άλλο

άτομο, απειλές για χρήση άλλων μορφών βίας έναντι του θύματος ή άλλου αγαπημένου ατόμου. Η λεκτική κακοποίηση μπορεί επίσης να εκφράζεται μέσω προσβολών ή απειλών προς το θύμα για λόγους θρησκείας, πολιτισμού, γλώσσας, (αντιλαμβάνομενου) σεξουαλικού προσανατολισμού ή παραδόσεων (Pandea et al., 2020).

Σεξουαλική βία

Περιλαμβάνει πολλές πράξεις που κυμαίνονται από λεκτική παρενόχληση μέχρι εξαναγκαστική διείσδυση και μία σειρά ειδών εξαναγκασμού, από κοινωνική πίεση και εκφοβισμό έως επιβολή φυσικής δύναμης. Περιλαμβάνει ακόμα όλες τις μορφές σεξουαλικής βίας (βιασμός, συζυγικός βιασμός και απόπειρα βιασμού) (EIGE, 2015. UNICEF, 2017).

Άλλα είδη σεξουαλικής βίας αναγκάζουν ένα άτομο να παρακολουθεί τη σεξουαλική επαφή, το εξαναγκάζουν σε σεξουαλική επαφή χωρίς προστασία, σεξουαλική παρενόχληση, και στην περίπτωση των γυναικών, κακοποίηση που σχετίζεται με την αναπαραγωγή (καταναγκαστική εγκυμοσύνη, εξαναγκαστική άμβλωση και εξαναγκαστική στέρωση) (EIGE, 2015. UNICEF, 2017).

Ψυχολογική βία

Η ψυχολογική βία που βασίζεται στο φύλο είναι κάθε πράξη που προκαλεί συναισθηματική βλάβη και στοχοποιεί κάποιον εξαιτίας του φύλου του. Μπορεί να περιλαμβάνει απειλητικές συμπεριφορές που δεν περιλαμβάνουν απαραίτητα σωματική ή λεκτική κακοποίηση. Κάποια παραδείγματα περιλαμβάνουν τον έλεγχο ή την απαγόρευση των κινήσεων κάποιου, απειλές, ηθελημένη αγνόηση, λεκτική ασέβεια και υποβιβασμό του άλλου ατόμου (EIGE, 2015. UNICEF, 2017).

Κοινωνικοοικονομική βία

Είναι τόσο αιτία, όσο και απόρροια των κυρίαρχων σχέσεων εξουσίας των φύλων στις κοινωνίες. Κάποιες από τις πιο τυπικές μορφές κοινωνικοοικονομικής βίας περιλαμβάνουν το να παίρνουν τα κοσμήματα ή άλλα τιμαλφή αντικείμενα του θύματος, να την αποτρέπουν από το να έχει ξεχωριστό εισόδημα (εξαναγκασμός σε οικιακά ή να δουλεύει στην οικογενειακή επιχείρηση άνευ αποδοχών) ή να την κάνουν

ακατάλληλη για εργασία μέσω στοχευμένης σωματικής κακοποίησης. Μπορεί ακόμα να περιλαμβάνει άρνηση πρόσβασης στην εκπαίδευση ή στην (εξίσου) αμειβόμενη εργασία, αποκλεισμό από ορισμένες θέσεις εργασίας και άρνηση της απόλαυσης και άσκησης πολιτικών, πολιτιστικών ή κοινωνικών δικαιωμάτων (Pandea et al., 2020).

Πνευματική βία

Περιλαμβάνει την υποτίμηση ή τη μείωση της σημασίας της ικανοποίησης ηθικών/πνευματικών αναγκών μέσω της απαγόρευσης, του περιορισμού, της γελοιοποίησης και της τιμωρίας των φιλοδοξιών των μελών της οικογένειας και της πρόσβασής τους σε πολιτιστικές, εθνοτικές, γλωσσικές ή θρησκευτικές αξίες. Άλλοι τρόποι άσκησης πνευματικής βίας είναι η άρνηση του δικαιώματος ομιλίας στη μητρική γλώσσα και της εκμάθησης στα παιδιά της μητρικής τους γλώσσας, η επιβολή μη-αποδεκτών πνευματικών και θρησκευτικών πεποιθήσεων και πρακτικών και άλλες πράξεις, με παρόμοια αποτελέσματα ή επιπτώσεις (Pandea et al., 2020).

Ενδοοικογενειακή & Διαδικτυακή βία

Άλλες μορφές ΕΒ, που αναλύονται σε ξεχωριστά κεφάλαια, είναι η Ενδοοικογενειακή ΕΒ, που συμβαίνει μέσα στην οικογένεια ή τον στενό κοινωνικό κύκλο και περιλαμβάνει όλες τις παραπάνω μορφές βίας και η Διαδικτυακή ΕΒ, η οποία αφορά στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών και των κοινωνικών μέσων για να διαπράξει κάποιος βία, εκφοβισμό ή παρενόχληση σε κάποιο άτομο βασισμένη στο φύλο του.

Ας σημειωθεί ότι ειδικά στο **σχολικό περιβάλλον** η ΕΒ μπορεί να πάρει την μορφή εκφοβισμού, σεξουαλικής παρενόχλησης, διακρίσεων, σεξισμού, λεκτικών επιθέσεων περιθωριοποίησης, ψυχολογικής και σωματικής βίας, ενδοοικογενειακής βίας, διαδικτυακής βίας.

2.2 Η ΕΒ στον λόγο : Σεξισμός, στερεότυπα και έμφυλες διαστάσεις της γλώσσας

«Τα όρια της γλώσσας μου σημαίνουν τα όρια του κόσμου μου»

Ludwig Wittgenstein

Η γλώσσα εμφανίζει μεγάλη ποικιλομορφία, πολυσημία και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αντικατοπτρίζοντας την ποικιλομορφία, την πολυπλοκότητα και τις ιδιαιτερότητες της κοινωνικής ζωής. Ταυτόχρονα, η γλώσσα αντανακλά τις αντιλήψεις, τις αξιολογήσεις και την κατανόηση των ανθρώπων για τα γεγονότα, τις καταστάσεις και τα πράγματα που βιώνουν. Συνολικά, μπορούμε να αντιληφθούμε τη γλώσσα ως ένα εσωτερικευμένο σύστημα κανόνων με βιολογική και ψυχολογική βάση.

Το ζήτημα της διάκρισης βάσει φύλου και της έμφυλης γλώσσας εξακολουθεί να είναι βαθιά ενσωματωμένο και στο σύγχρονο πολιτισμό. Τα τελευταία χρόνια, τα διεθνή φεμινιστικά κινήματα για τα δικαιώματα των γυναικών έχουν καταφέρει να θέσουν την ΕΒ στο επίκεντρο του δημόσιου διαλόγου. Τα εγκλήματα κατά των γυναικών έχουν γίνει κεντρικό θέμα για τις κυβερνήσεις, το νομοθέτη και τα μέσα ενημέρωσης. Οι επίσημοι πολιτικοί λόγοι και οι δημοσιογραφικές αναφορές, ως θεσμικές και μεσολαβητικές φωνές, μπορούν να συμβάλουν στην ανάδειξη του προβλήματος. Ωστόσο, οι κυβερνητικές πολιτικές, οι υφιστάμενοι νόμοι και οι δημοσιογραφικές αναφορές δεν είναι απολύτως αμερόληπτες, καθώς φέρουν την ιδεολογική σφραγίδα των δημιουργών τους. Μέσω των τρόπων που παρουσιάζουν και αναπαριστούν την ΕΒ, μπορούν είτε να ενισχύσουν τις διακρίσεις και να επιδεινώσουν τα περιστατικά ΕΒ, είτε να αντιταχθούν στους κυρίαρχους έμφυλους λόγους.

Ο λόγος και οι αναπαραστάσεις δημιουργούν μύθους σχετικά με την αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα οι οποίοι προβάλλουν μια ιδεολογία βίας και ενισχύουν μια ατμόσφαιρα ανοχής και αποδοχής προς τους δράστες, ενώ συχνά επικρίνουν τα θύματα ή υπαινίσσονται δικές τους ευθύνες (Παπαρρήγα-Κωσταβάρα, 2007). Παραβλέπεται έτσι ότι τόσο τα θύματα της βίας όσο και οι δράστες δεν είναι μέλη μιας "ειδικής κατηγορίας". Οι δράστες ανταποκρίνονται σε κοινωνικά πρότυπα

ανδρισμού, όπου κεντρικοί άξονες είναι η περιφρόνηση, η υποτίμηση και η επίθεση κατά των γυναικών.

Ο **σεξισμός** ή σεξουαλικός ρατσισμός είναι η πρακτική μέσω της οποίας υποβαθμίζονται άτομα με βάση το φύλο τους. (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2014). Πρόκειται για ένα σύνολο αρνητικών γενικεύσεων, ψευδών πεποιθήσεων, καθώς και στερεότυπων αντιλήψεων, στάσεων και πρακτικών, με βάση τις οποίες κανονικοποιείται η ανισότητα σε βάρος ενός φύλου, η διακριτική αντιμετώπισή του και κατ' επέκταση ο κοινωνικός του αποκλεισμός. Ο σεξισμός συνδέεται με την εξουσία και οι εκφραστές του θεωρούν τις γυναίκες υποδεέστερες των αντρών και πιστεύουν ότι αυτό πρέπει να αντανακλάται στην κοινωνία, τη γλώσσα, τα δικαιώματα και τον νόμο. (Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου, 2009)

Μορφέςσεξισμού (Swim, Mallett & Stangor, 2004)

- ♦ **Έκδηλος** σεξισμός (σκόπιμος): η προφανής άνιση και άδικη μεταχείριση των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες.
- ♦ **Συγκαλυμμένος** σεξισμός (σκόπιμος): η άνιση και άδικη μεταχείριση των γυναικών που αναγνωρίζεται αλλά σκοπίμως αποκρύπτεται.
- ♦ **Λανθάνων** σεξισμός (μη σκόπιμος): η άνιση και άδικη μεταχείριση γυναικών που δεν αναγνωρίζεται από πολλούς ανθρώπους ως τέτοια, επειδή θεωρείται ότι είναι φυσιολογική, επομένως, δεν εκλαμβάνεται ως ασυνήθιστη.

Ο σεξισμός, ως κοινωνικό φαινόμενο, εντοπίζεται σε πολλαπλούς τομείς της ζωής μας. Ένας από αυτούς είναι και η γλώσσα και αναφέρεται ως «γλωσσικός σεξισμός».

- ♦ **Ο γλωσσικός σεξισμός** (Mills, 2008) αποτελεί μία από τις πιο διαδεδομένες εκφάνσεις του σεξισμού, αναφέρεται στις περιπτώσεις όπου οι έμφυλες διακρίσεις αντικατοπτρίζονται στον λόγο και τη γλώσσα. (Γκασούκα&Γεωργαλίδου, 2018. Μπρεγιάννη, 2018). Αφορά κυρίως σε λεκτική έκφραση που ενισχύει και διαιωνίζει τα έμφυλα στερεότυπα, τις διαφορές μεταξύ των γυναικών και ανδρών και προκαλεί έμφυλες διακρίσεις. Δεν περιορίζεται σε λεκτικές εκφράσεις, αλλά μπορεί να είναι εμφανής με τη μορφή καθημερινών/λεπτών διακρίσεων μέσα

από σύντομες, καθημερινές εκφράσεις (χειρονομίες, εκφράσεις ή και ύφος), οι οποίες στέλνουν υποτιμητικά ή απαξιωτικά μηνύματα με βάση το φύλο. Οι Αρχάκης & Κονδύλη (2011) θα αναφερθούν στα σημεία γλωσσικής ανισότητας της ελληνικής γλώσσας, σχετικά με τα δύο φύλα, σε επίπεδο **μορφολογίας, σύνταξης και σημασιολογίας**.

Σε επίπεδο **μορφολογίας** η ύπαρξη της κατηγορίας του γραμματικού γένους στη γλώσσα και η κυριαρχία του αρσενικού έναντι του θηλυκού οδηγεί στη χρήση του αρσενικού γένους συμπεριληπτικά, δηλαδή για αναφορά σε πρόσωπα και των δύο φύλων ή, ακόμη, και σε πρόσωπα αγνώστου φύλου. Μπορούμε να αναφερθούμε σε μια ομάδα ατόμων, διαφορετικού φύλου, χρησιμοποιώντας μόνο το αρσενικό γένος π.χ. οι μαθητές, εννοώντας και τους μαθητές και τις μαθήτριες, ενώ δεν μπορούμε να κάνουμε το αντίστροφο. Αυτή η γενικευμένη χρήση του αρσενικού γένους, σαν να εκπροσωπεί όλα τα φύλα, αποτελεί σημαντικό μέρος του γλωσσικού σεξισμού, καθώς παρουσιάζει το ανδρικό φύλο ως την κανονικότητα, η οποία εμπεριέχει όλα τα άλλα φύλα, που εκλαμβάνονται ως παρεκκλίσεις. Αυτή η γλωσσική πρακτική ονομάζεται γενικευτική/γενετική (Παυλίδου, 2006). Από το γεγονός αυτό προκύπτει και το φαινόμενο του γλωσσικού σεξισμού, το οποίο είναι πολύ έντονο στην περίπτωση της ελληνικής γλώσσας. Τις περισσότερες φορές, ωστόσο, δεν του δίνεται η απαραίτητη σημασία, επειδή η ελληνική κοινωνία κοινωνικοποιείται, κατά βάση, με έμφυλα στερεότυπα, τα ενστερνίζεται και εκείνα αποτελούν βαθιά παγιωμένες αντιλήψεις που εκφράζονται και μέσω της γλώσσας (Μελέτη, 2015. Πηλαβάκη, 2016).

Και, πράγματι, εάν το καλοσκεφτούμε, όσον αφορά επαγγέλματα υψηλού κύρους, οι θηλυκοί τύποι είναι, είτε ανύπαρκτοι, είτε λιγότερο διαδεδομένοι, και θεωρείται πως ξεφεύγουν από την επίσημη χρήση της γλώσσας. Το αρσενικό γένος, λοιπόν, εκπροσωπεί το θηλυκό υποκαθιστώντας το και, εν τέλει, αποσιωπώντας το εντελώς, κάτι που έχει, σαφώς, και συμβολική σημασία (Παυλίδου, 2006. Φραγκουδάκη, 1988).

Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι η ανισότητα των φύλων είναι εγγεγραμμένη στη γλώσσα, με το γυναικείο φύλο να παρουσιάζεται

ως υποδεέστερο του ανδρικού, αφού δεν εμφανίζεται στον λόγο (Παυλίδου, 2006). Η κυριαρχία του αρσενικού φαίνεται και στα ζητήματα συμφωνίας μέσα σε μια ονομαστική φράση. Επειδή το αρσενικό είναι το ισχυρό γένος, καθορίζει το γένος όλων των ονομάτων της πρότασης και των δορυφορικών τους στοιχείων (Παυλίδου, 2006. Φραγκουδάκη, 1988).

Παρατηρούμε επίσης ότι το οικογενειακό όνομα των γυναικών σχηματίζεται από τη γενική κτητική του επιθέτου του πατέρα τους, π.χ. Παπαδοπούλου. Υπάρχει δηλαδή μια συσχέτιση εξάρτησης από τον άνδρα-πατέρα.

- ♦ Μέχρι πρότινος ήταν συχνές οι καταλήξεις για τη δήλωση του Ανδρώνυμου (Γιώργαινα, Βασιλαίνα, Κώσταινα)
- ♦ Σύνθετα ανδρώνυμα Τελαλογιάνναινα, Τσαγκαροχρήσταινα
- ♦ Αγγελτήρια κηδειών (Ελένη, χήρα Θάνου Παπαδόπουλου). Μπορεί, δηλαδή, να υποστηριχθεί ότι η ταυτότητα των γυναικών προσδιορίζεται μέσω του πατέρα τους ή, μέχρι πριν από λίγες δεκαετίες, μέσω του συζύγου τους, αφού μετά το γάμο έπαιρναν το επώνυμο του συζύγου τους, γεγονός που δείχνει ότι η εξάρτησή τους περνούσε από τον πατέρα στο σύζυγο (Αρχάκης & Κονδύλη 2011. Παυλίδου, 2006).
- ♦ Το θηλυκό ορισμένων ζώων χρησιμοποιείται για χαρακτηρισμό των γυναικών ιδιαίτερα αρνητικό (σκύλα, αλόγα, φοράδα, βουβάλα, γουρούνα, σκρόφα[ιταλ.]).

Αναφορικά με τη **σύνταξη** της ελληνικής, το αρσενικό γένος, στις περισσότερες των περιπτώσεων, προηγείται του θηλυκού (Τσοκαλίδου, 1996). Σε επίπεδο σύνταξης είναι χαρακτηριστικό ότι, στις περισσότερες καθιερωμένες φράσεις, όπου εμφανίζονται και τα δύο φύλα, το αρσενικό προηγείται: «Ο κύριος και η κυρία Λινάρδου» και «Ο Αδάμ και η Εύα» και μόνο σε ορισμένες στερεοτυπικές εκφράσεις υφίσταται προβάδισμα του θηλυκού φύλου, όπως π.χ. «Η νύφη κι ο γαμπρός».

- ♦ Οι περιπτώσεις, στις οποίες προηγείται ο θηλυκός τύπος, είναι στερεότυπες: «Η Χιονάτη κι οι 7 νάνοι», η έκφραση λ.χ. «Κυρίες και κύριοι» ή «Φίλες και φίλοι», όπου η γυναίκα παρουσιάζεται ως “πρωταγωνίστρια”, συνήθως, λόγω της σχέσης που έχει με έναν άνδρα ή πρόκειται για περιπτώσεις που εκφράζουν

αβρότητα προς το γυναικείο φύλο, που θεωρείται «ασθενές» (Αρχάκης& Κονδύλη, 2011. Τσοκαλίδου, 1996).

Ιδιαίτερο γλωσσολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν, στο γλωσσικό επίπεδο της **σημασιολογίας**, οι παράγωγες και σύνθετες λέξεις, από τα λεξήματα γυναίκα και άνδρας. Οι λέξεις που παράγονται από τον όρο άνδρας έχουν, εν γένει, θετική σημασία. Το ίδιο συμβαίνει και με τις φράσεις που εμπεριέχουν το συγκεκριμένο λέξημα. Για παράδειγμα, οι λέξεις «ανδραγάθημα», «ανδροπρεπής» και «αντρωμένος» ή η φράση «Φέρθηκε σαν άνδρας» φανερώνουν τη “φυσική” ανωτερότητα που αποδίδεται στο ανδρικό φύλο.

Αντίθετα, τα σύνθετα και τα παράγωγα του όρου γυναίκα έχουν αρνητικές αποχρώσεις. Στο λεξικό στο λήμμα γυναίκα υπάρχουν πολύ περισσότερες σύνθετες λέξεις σε σχέση με το λήμμα άνδρας. Ωστόσο, οι σημασίες αρκετών από αυτές τις λέξεις είναι αρνητικές, επειδή αποτελούνται από ένα λεξικό μόρφημα με αρνητική σημασία ως πρώτο συνθετικό και ένα λέξημα σημαδεμένο ως προς το φύλο ως δεύτερο συνθετικό, π.χ. παλιοκόριτσο, βρομοκόριτσο, παλιόγυναίκο, διαβολοθήλυκο, παλιοθήλυκο κ.ά.

Τα θηλυκά επαγγελματικά ονόματα αποτελούν ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα, με το οποίο ασχολήθηκε παγκοσμίως η φεμινιστική γλωσσολογία, καθώς ενισχύουν την ανισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών. Στην Ελλάδα τα θηλυκά επαγγελματικά ονόματα απασχόλησαν ιδιαίτερα τους δημοτικιστές, οι οποίοι ήδη από τη δεκαετία του '50 επιχείρησαν να βρουν κάποια λύση (Παυλίδου, 2006).

Όλα τα παραπάνω δεν αποτελούν κάποια μεροληψία του γλωσσικού συστήματος υπέρ του ανδρικού φύλου, αλλά **είναι αποτέλεσμα των έμφυλων στερεοτύπων**, στα οποία η κοινωνία έχει μνηθεί εξαιτίας της πατριαρχικής δομής της και της ιδεολογίας που εκείνη φέρει.

Φορείς που ενισχύουν την υπεροχή του αρσενικού και δικαιολογούν τις ανισότητες μεταξύ των φύλων είναι η δημόσια διοίκηση (Γκασούκα&Γεωργαλλίδου, 2018), η εκπαίδευση (Οικονομίδου, 2004) και τα ΜΜΕ προβάλλουν στερεότυπες και σεξιστικές αντιλήψεις για το γυναικείο φύλο, διαμορφώνοντας τις αντιλήψεις και τις στάσεις του κοινού, επηρεάζοντάς το όσον αφορά την αποδοχή στερεοτύπων και τις γλωσσικές του συνήθειες (Μοσχοβάκου& Χατζηαντωνίου, 2018).

Στα ΜΜΕ συχνά σκιαγραφείται ένας κόσμος όπου οι άνδρες υπερέχουν αριθμητικά σε σχεδόν όλους τους επαγγελματικούς τομείς και πεδία απασχόλησης, όπου οι γυναίκες απουσιάζουν ως εκπρόσωποι συλλογικοτήτων ή ως ειδημόνων ή αποτυπώνονται ως σεξουαλικά αντικειμένα, ή ως ακούραστες μητέρες. Επιπρόσθετα, μέσω του χιούμορ, τα ΜΜΕ ενισχύουν τα έμφυλα στερεότυπα, καθώς το χιούμορ μπορεί να ενισχύσει και να παγιώσει απόψεις ή/και καταστάσεις που υποτιμούν το γυναικείο φύλο.

Η υιοθέτηση στερεοτύπων και γλωσσικών προκαταλήψεων από τα μέσα ενημέρωσης, την πολιτική και την κοινωνία γενικότερα ενισχύει την κανονικοποίηση της ΕΒ και της υποτίμησης των γυναικών. Τα τελευταία χρόνια το προσφυγικό έφερε στη γειτονιά μας νέου τύπου κρούσματα βίας με θύματα κατά κύριο λόγο τις αιτούσες άσυλο. Ο γλωσσικός σεξισμός, ο οποίος μπορεί να εκτείνεται έως και σε ρατσιστικούς αστεϊσμούς, είναι κοιτίδα των έμφυλων διακρίσεων. Η αστειοποίηση της βίας κατά των γυναικών μέσω της γλώσσας οδηγεί στην ανάδειξη και την αναπαραγωγή στερεοτύπων που εκθέτουν τις γυναίκες σε εκμετάλλευση και βία. Το κίνημα “Ni una menos” στη Λατινική Αμερική για παράδειγμα, αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα και οι κοινωνικές εκφράσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία για την αλλαγή και την αναδιάρθρωση της κοινωνίας, ενισχύοντας την ανάγκη για αλληλεγγύη και αντίσταση έναντι της ΕΒ.

Το κίνημα «Ni una menos» (δηλ. «Ούτε μία λιγότερη»), που ξεκίνησε στη Λατινική Αμερική βγάζοντας εκατομμύρια γυναίκες στον δρόμο, δεν εξέθεσε μόνο τη σεξουαλική παρενόχληση στο εργασιακό πεδίο όπως το #MeToo, αλλά μετεξελίχθηκε και σε μια κριτική του καπιταλισμού αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα της αλληλεγγύης, όταν οι ζωές μιας κατηγορίας ανθρώπων πλήττονται από βία, χρέος, καταστολή. Με άλλα λόγια, όλα μοιάζουν να αρχίζουν και να τελειώνουν στη γλωσσική διεπίδραση σε κάθε πεδίο ή κοινωνία. Εκεί όπου η εξουσία της γλώσσας μετασηματίζει κοινωνικοπολιτισμικά στερεότυπα της θηλυκότητας και της αρρενωπότητας. Από το «φαινόμενο της γυάλινης οροφής», δηλαδή τη δυσκολία αναρρίχησης των γυναικών στην κορυφή κάποιων επαγγελματών, μέχρι τις γυναικοκτονίες, η

γλώσσα μπορεί να νομιμοποιήσει τόσο την αδικία όσο και τον φόνο.” (Αθανασοπούλου, 2020)

Επομένως, η κατανόηση της σύνδεσης μεταξύ γλωσσικού σεξισμού και ΕΒ είναι ουσιώδης για την αντιμετώπιση και την αντικατάσταση των δομών που ενισχύουν την ανισότητα και την εκμετάλλευση των γυναικών.

Ο γλωσσικός σεξισμός δεν είναι χαρακτηριστικό μονάχα της ελληνικής γλώσσας. Πολυάριθμες έρευνες, κυρίως για τις ευρωπαϊκές γλώσσες, επιβεβαιώνουν τη συχνή εμφάνιση της γυναικείας ταυτότητας συναρτήσεως της ανδρικής, τον ορισμό της γυναίκας από την οπτική γωνία του άνδρα και την αντίληψη της γλώσσας που θεωρεί τις γυναικείες δραστηριότητες ως υποδεέστερες (Παυλίδου, 2006). Εφόσον η γλώσσα, τα νοήματα και οι σεξιστικές αντιλήψεις αποδίδουν στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς με βάση το φύλο και όχι τα ατομικά χαρακτηριστικά μπορούμε να συμπεράνουμε πως η ελληνική γλώσσα είναι σεξιστική (Holmes, 1992).

Δεδομένου ότι η γλώσσα βρίσκεται σε μία συνεχή διαδικασία εξέλιξης, είναι απαραίτητο να αντιπροταθούν εναλλακτικοί τρόποι χρήσης της, ώστε να επιτευχθεί η εξάλειψη του γλωσσικού σεξισμού (Aitchison, 2012. Καραντζόλα & Φλιάτουρας, 2004. Μελέτη, 2015). Η Παυλίδου (2006) αναφέρει τις εξής στρατηγικές για τη μείωση της κυριαρχίας του αρσενικού γένους στην ελληνική: α) τη μεγιστοποίηση της “μικρής διαφοράς”, δηλαδή την αναφορά και του θηλυκού γένους μαζί με το αρσενικό (π.χ. αντί για το Οι Έλληνες λατρεύουν τη θάλασσα να χρησιμοποιούμε το «Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες λατρεύουν τη θάλασσα») και β) την ελαχιστοποίηση της διαφοροποίησης των φύλων, δηλαδή την αποφυγή δήλωσης κάποιου από τα δύο φύλα (π.χ. Ο ελληνικός λαός λατρεύει τη θάλασσα). Οι Μοσχοβάκου & Χατζηαντωνίου (2018) προτείνουν, επιπλέον, οι γυναίκες και οι άνδρες με δημόσια δράση να παρουσιάζονται με αναφορά στο ονοματεπώνυμό τους, το επάγγελμα και την ιδιότητά τους και χωρίς έμφυλα στερεότυπα.

Η ύπαρξη σεξιστικών απόψεων και συμπεριφορών στη σύγχρονη κοινωνία δεν συμβαδίζει με τις θεσμικές αλλαγές που έχουν επιτευχθεί πάνω στα ζητήματα των φύλων. Είναι γεγονός ότι η θέση των

γυναικών στις δυτικές κοινωνίες έχει βελτιωθεί εμφανώς, με τις γυναίκες να έχουν εισαχθεί σχεδόν σε όλους τους επαγγελματικούς τομείς και την πολιτική και να κατέχουν υψηλά αξιώματα. Επιπλέον, η κατοχύρωση των εργασιακών και εκπαιδευτικών τους δικαιωμάτων τούς επιτρέπει -θεωρητικά τουλάχιστον- να απολαμβάνουν ίσες ευκαιρίες με τους άνδρες.

Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι αρκετά διαφορετική. Ουσιαστική έμφυλη ισότητα δεν έχει επιτευχθεί προς το παρόν και οι σχέσεις των δύο φύλων χαρακτηρίζονται από ασυμμετρία με τις γυναίκες να αυτοπροσδιορίζονται, ακόμη και στη σύγχρονη εποχή, βάσει των κοινωνικών προσδοκιών και των επιταγών για το γυναικείο φύλο (Μαλτέζου&Καλαουζίδης, 2020. Μενεγάκη& Ευθυμίου, 2009). Είναι, λοιπόν, πιο αναγκαίο από ποτέ το αίτημα για πραγματική ισότητα μεταξύ των φύλων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

2.3 Η ΕΒ στην ελληνική τέχνη

«...η μεγάλη τέχνη, ποίηση και μουσική, γλυπτική και ζωγραφική, μες τα γυναικεία χέρια ένα ζητά και μόνο: να ρίξει τις συνθήκες της σκλαβιάς μας, να πνίξει τις προλήψεις που κληρονομήσαμε»
Γαϊτάνου, Γ. (1917)

Η τέχνη είναι τόσο παλιά, όσο και ο άνθρωπος, καθώς γεννήθηκε από τις δικές του εσωτερικές ανάγκες για έκφραση, επικοινωνία και δημιουργικότητα. Ο Immanuel Kant (2013) εισάγει τον όρο “αισθητική” για να ορίσει την προσπάθεια να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ του υλικού και του πνευματικού κόσμου. Η τέχνη πέρα από το αισθητικό ζητούμενο, αποτελεί και ένα κοινωνικό μόρφωμα, καθώς υπάρχει μόνο σε συνάρτηση με το κοινό ενός συγκεκριμένου πολιτισμικού περιβάλλοντος(Σπυροπούλου& Ζερβάς, 2019). Σύμφωνα με τον Φίσερ (1972, σελ. 46) «...η αποφασιστική λειτουργία της τέχνης ήταν φανερά να ασκεί δύναμη, δύναμη πάνω στη φύση, πάνω στον εχθρό, πάνω στον σεξουαλικό σύντροφο, να επηρεάζει την πραγματικότητα, να δυναμώνει και να σταθεροποιεί την ανθρώπινη συλλογικότητα...»και συμπληρώνει, ότι η τέχνη στην πορεία της εξέλιξης του ανθρώπου λίγη σχέση έχει με την αισθητική ανάγκη για ομορφιά,

παρά είναι ένα εργαλείο μαγικό σχετικά με την ανθρώπινη ομάδα στον αγώνα της για τη ζωή.

Η δημιουργία τέχνης είναι συνδεδεμένη με την ανθρώπινη ιστορία και αναδύει κάθε φορά τα καίρια θέματα αυτής, καθώς, επίσης, παρουσιάζει τον άνθρωπο, έτσι ακριβώς όπως είναι.

Ανατρέχοντας κανείς στην αρχαία ελληνική μυθολογία, εντοπίζει πλούτο από ιστορίες σεξουαλικής βίας και εκμετάλλευσης, με ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση του Δία, αλλά και άλλων αρχαίων θεοτήτων, που χωρίς τη συγκατάθεση θνητών, αλλά και ζώων, έρχονταν σε σεξουαλική επαφή μαζί του, δημιουργώντας Θεούς, ημίθεους και άλλα μυθικά πλάσματα. Φαίνεται η κουλτούρα του βιασμού να λειτουργεί ως αξία βαθιά πίσω στην αρχαία ελληνική πραγματικότητα. Και αν και η νοηματοδότηση των εννοιών γύρω από τα ζητήματα της ΕΒ είναι αρκετά πρόσφατη, μπορούμε να εντοπίσουμε ιστορίες και αφηγήσεις, που τα χαρακτηρίζουν και μέσα από την τέχνη.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της πιστής Πηνελόπης, η οποία αναμένοντας τον Οδυσσέα, βίωνε τον βανδαλισμό των μνηστήρων και την διεκδίκηση της από αυτούς. Στο έργο του Ομήρου παρουσιάζεται η Πηνελόπη να υφαίνει και να ξηλώνει συνεχώς παρατείνοντας τον χρόνο, ενώ ελπίζει ο Οδυσσέας να επιστρέψει και να τη σώσει. Η γυναίκα εμφανίζεται ως αδύναμη να ανταπεξέλθει χωρίς έναν μνηστήρα, κάποιον που θα την προστατέψει, ενώ φαίνεται ο άντρας να μπορεί να διεκδικήσει κάθε τι που επιθυμεί, χωρίς κανένα ηθικό όριο.

Οι ιστορίες βιασμών παρουσιάζονται σε διάφορες πολιτισμικές κουλτούρες είτε μέσα από τη θρησκεία είτε μέσα από τα παραμύθια και τους μύθους (Diel, 2019). Η θέση της γυναίκας της προσδίδει χαρακτηριστικά αδυναμίας ενώ είναι πολύ σημαντικό το στοιχείο της αγνότητας και της αθωότητας που την συνοδεύει ως υποχρέωση.

Στα παραμύθια μπορούμε να παρατηρήσουμε τις γυναίκες να σώζονται από πρίγκιπες και ιππότες προσφέροντας τους σε αντάλλαγμα αιώνια αφοσίωση και αγάπη. Η στερεοτυπική παρουσίαση των έμφυλων ρόλων αποτελεί διδακτικό σύστημα της κυρίαρχης ιδεολογίας, της αποδοχής του κοινωνικά κατασκευασμένου ως “φυσικού”. Γιατί

ο παραμυθιακός λόγος κάνει λόγο για την ετερότητα, το μαγικό, το μακρινό, το κάτι άλλο από το εδώ, αλλά ωστόσο προβάλλονται εκείνα τα πρότυπα για την αναγνώριση της ομοιότητας ή της διαφοράς, που η συγκεκριμένη κάθε φορά συνθήκη και η εκάστοτε κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά επιβάλλουν. Στον κόσμο του λαϊκού μαγικού παραμυθιού είναι αισθητή η αναπαραγωγή των παραδοσιακών σχέσεων, που προέρχονται από το καθεστώς της πατριαρχίας. Οι γυναίκες ηρωίδες περιορίζονται στην παθητικότητα, την εγκαρτέρηση και τη σιωπή, περιμένοντας τη λύτρωση από το βασιλόπουλο ενώ οι άντρες αντιπροσωπεύουν την ασφάλεια, την προστασία και την διεκδίκηση. Συχνά, οι γυναικείες μητρικές μορφές ασθενούν και πεθαίνουν ενώ οι πατρικές μορφές στα παραμύθια μοιάζουν περισσότερο υγιείς αλλά απύσες.

Στοιχεία ΕΒ παρατηρούνται τόσο από τις αφηγήσεις των λαϊκών ιστοριών, όσο και στη μουσική, στη ζωγραφική, αλλά και κάθε μορφή τέχνης. Η ανθρώπινη ιστορία και η θέση της γυναίκας μέσα στους αιώνες και τους πολιτισμούς καταγράφεται μέσω της δημιουργικού έργου και αποτελεί ένα αρχείο, που διατηρεί τη ζωντανή τη μνήμη.

Οι McNeiletal. (2018) αναφέρουν ότι οι τέχνες και οι πολιτιστικές πρακτικές έχουν έναν ιδιαίτερο ρόλο σε σχέση με την ισότητα των φύλων. Όπως αναφέρεται στην έρευνα του 2016, που εκπονήθηκε από την Culture Action Europe, τα ζητήματα της ισότητας των φύλων εγείρουν το θεμελιώδες ερώτημα «ποιος στην κοινότητα έχει την εξουσία να ορίζει τη συλλογική ταυτότητα;» (Pujar 2016, σελ. 7). Οι τέχνες μπορούν να αντικατοπτρίζουν τις ανισότητες που είναι παρόντες σε μια κοινότητα και μπορούν, ελλείψει παρέμβασης, να τις διαιωνίσουν ως ανισότητες μέσα από την αφήγηση εικόνων και ιστοριών.

Μέσα από την τέχνη, όλα τα μέλη της κοινότητας, μπορούν να βρουν τους εαυτούς τους σε διαφορετικές μορφές συλλογικής πολιτιστικής έκφρασης και να επεκτείνουν τη σκέψη ευρύτερα, ως προς το τι είναι δυνατό ή επιτεύξιμο, από όλα τα μέλη της κοινωνίας.

Οι τέχνες είναι επίσης ένα σημαντικό όχημα, μέσω του οποίου τα άτομα λένε τις δικές τους ιστορίες και έτσι μπορεί να βρει το άτομο την ελευθερία της προσωπικής έκφρασης και να δει τη δική του ταυτότητα να αντικατοπτρίζεται, μέσα από την πολιτιστική και δημιουργική

έκφραση. Αυτό παίζει αναπόσπαστο ρόλο στη δημιουργία της αίσθησης του ατόμου για ευημερία και ανήκειν. Εάν δεν υπάρχει ισότητα μεταξύ των φύλων τα μέλη της κοινότητας θα αποτύχουν τελικά να αγκαλιάσουν την πλήρη ποικιλομορφία τους.

Ακόμα μέσα από τις τέχνες τα άτομα καθορίζουν τον βαθμό στον οποίο άνδρες και γυναίκες εκπληρώνουν το δικό τους δικαίωμα στην καλλιτεχνική έκφραση μέσω της αυτοαναπαράστασης, της αφήγησης των δικών τους ιστοριών και της ατομικής συνεισφοράς στο πολιτιστικό και δημιουργικό τοπίο.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε παραπάνω στην ελαιογραφία με την καρτερική Πηνελόπη, ή στις αφηγήσεις των παραμυθιών για τις πανέμορφες ηρωίδες και τους θαρραλέους ήρωες, τα φύλα έχουν ιστορικά συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που επαναλαμβάνονται.

Η τέχνη αποτελεί μια παγκοσμίως κοινή γλώσσα. Ακριβώς επειδή το βίωμα της τέχνης συνδέεται με τις αισθήσεις μπορεί και αποτελεί ένα ισχυρό πεδίο επικοινωνίας σημαντικών κοινωνικοπολιτικών καταστάσεων (Gomblich, 2011). Η τέχνη αποτελεί, κάθε φορά που συμβαίνει, κομμάτι της σύγχρονης ιστορίας. Ο Φίσερ (1972) αναφέρεται στο έργο τέχνης σαν “υποκατάστατο” της ζωής ενώ στην τέχνη σαν μέσο που φέρνει τον άνθρωπο σε ισορροπία με το περιβάλλον του.

Είναι αξιοσημείωτη η απουσία των γυναικών καλλιτεχνών τη μεγαλύτερη περίοδο που η τέχνη άκμασε. Οι Ελληνίδες καλλιτέχνες διεκδίκησαν τη θέση τους στη δημιουργία αρκετά πρόσφατα. Μέχρι πρότινος η γυναίκα μπορεί να ήταν μούσα αλλά όχι δημιουργός.

Από την αρχαία Ελλάδα έως σήμερα φτάνουμε μπροστά στο έργο της Γεωργία Λάλε . Η ροζ ελληνική σημαία, που φιλοξενείται σε έκθεση στο Γενικό Προξενείο της χώρας μας στη Νέα Υόρκη, σε συνεργασία με το Ελληνοαμερικανικό Επιμελητήριο, συνδέεται με τα θύματα γυναικοκτονίας και ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα. Τη στιγμή που η Ελλάδα βρίσκεται αρκετά υψηλά στους πίνακες των ποσοστών γυναικοκτονίας και ενδοοικογενειακής βίας, το έργο της καλλιτέχνιδος προκαλεί έντονες αντιδράσεις με την έκθεση του. Η σημαία αυτή δημιουργείται από σεντόνια, δωρεά γυναικών που ζουν στην Ελλάδα. Αυτές οι γυναίκες έχουν φαινομενικά λίγα κοινά πράγματα, αλλά όλες έχουν ξαπλώσει σε αυτά τα σεντόνια απελπισμένες και φοβισμένες.

Πρόκειται για μία συμβολικά βαμμένη σε χρώμα ροζ σημαία, που στόχο έχει να αναδείξει το ακανθώδες ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας και τις διαστάσεις που έχει λάβει στις μέρες μας.

Σύμφωνα με τον Gombrich (2011) τον 5ο - 7ο αιώνα στην ελληνική τέχνη οι καλλιτέχνες προσπαθούν να αποτυπώσουν την λειτουργία της ψυχής, ενώ ο φιλόσοφος Σωκράτης, ο οποίος υπήρξε και ο ίδιος γλύπτης, τους προτρέπει να "παριστάνουν τη λειτουργία της ψυχής" μελετώντας με ακρίβεια τον τρόπο που τα συναισθήματα επηρεάζουν το κινούμενο σώμα. Αυτή η σύνδεση της διαδικασίας της δημιουργίας με το εικαστικό αποτέλεσμα και αυτό που αναπαριστά είναι ίσως η πρώτη θεωρία σε σχέση με την αποτελεσματικότητα της τέχνης ως αντικείμενο/μέσο που το άτομο μπορεί να παρατηρεί τον "άλλο".

Στην ελληνική τέχνη, στην λαϊκή παράδοση, στο δημοτικό τραγούδι, οι αναφορές και οι καταγραφές για περιστατικά ΕΒ, ως κοινωνικά αποδεκτά είναι αμέτρητες. Όμως αν κανείς παρατηρήσει με προσοχή τα σύμβολα και την αφήγηση των καλλιτεχνών θα εντοπίσει μια προοδευτική απελευθέρωση στην εικαστική έκφραση. Η τέχνη παίζει έναν αξιοσημείωτο ρόλο στην αφήγηση ιστοριών που αφορούν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον (McNeiletal., 2018). Σταδιακά η καλλιτεχνική πρακτική προσέφερε έδαφος προς διερεύνηση για τη λειτουργία των φύλων και την δυνατότητα να μπορεί να είναι κάνεις όποιο απ' αυτά επιθυμεί μέσα από την ιστορία που αφηγείται, την εικόνα που καλλιτεχνεί ή τη μουσική που παράγει.

Η τέχνη αντανακλά την ιστορία των ανθρώπων. Παρατηρώντας το χρονικό της τέχνης παρατηρούμε όλη την ανθρώπινη ιστορία, τις κοινωνικοπολιτικές και πολιτισμικές αλλαγές. Οι καλλιτέχνες δηλώνουν με έναν καθαρό και ευκρινή τρόπο την βία, την κακοποίηση, την ανθρώπινη οκνηρία για αλλαγή και εξέλιξη. Η τέχνη μπορεί να είναι ένας χώρος ειλικρινής μέσα στον οποίο μπορεί να διαφαινεται το φως ενός ανθυγιεινού και ανασφαλούς περιβάλλοντος.

Τέλος, παρατηρώντας τα ζητήματα της ΕΒ, παρατηρούμε και την τέχνη που εμπνέεται από αυτά, κινήματα που μιλούν μέσα από εικαστικά έργα, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες και εκθέσεις, θέτοντας έτσι το γεγονός ότι η τέχνη είναι ένα αδιάβρωτο μέσο επικοινωνίας και πανανθρώπινα κοινώς αντιληπτό.

2.4 Η ΕΒ στο ζευγάρι

Η βία μεταξύ συντρόφων (intimate partner violence- IPV) αποτελεί όρο της διεθνούς βιβλιογραφίας και εμφανίζεται μαζί με τους όρους ενδοοικογενειακή κακοποίηση και βία στην οικογένεια.

Προτού προχωρήσουμε σε περαιτέρω ανάλυση, αξίζει να διευκρινιστούν ορισμένοι όροι, όπως έχουν αποτυπωθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου (UK Home Office, 2021).

Ορισμός της ενδοοικογενειακής κακοποίησης

Αυτή η ενότητα ορίζει την «ενδοοικογενειακή κακοποίηση» για τους σκοπούς του παρόντος οδηγού. Η συμπεριφορά ενός ατόμου («Α») προς ένα άλλο άτομο («Β») είναι «οικογενειακή κακοποίηση» εάν — ο Α και ο Β είναι ο καθένας ηλικίας 16 ετών και άνω, συνδέονται προσωπικά ο ένας με τον άλλον και η συμπεριφορά είναι κακοποιητική. Η συμπεριφορά είναι «κακοποιητική» εάν συνίσταται σε οποιοδήποτε από τα ακόλουθα: σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση· βίαιη ή απειλητική συμπεριφορά· ελεγκτική ή καταναγκαστική συμπεριφορά· οικονομική κατάχρηση· ψυχολογική, συναισθηματική ή άλλη κακοποίηση· και δεν έχει σημασία αν η συμπεριφορά αποτελείται από ένα μεμονωμένο περιστατικό ή μια πορεία συμπεριφοράς. «Οικονομική κατάχρηση» σημαίνει κάθε συμπεριφορά που έχει ουσιαστική δυσμενή επίδραση στην ικανότητα του Β να αποκτά, να χρησιμοποιεί ή να διατηρεί χρήματα ή άλλη περιουσία ή να αποκτά αγαθά ή υπηρεσίες.

Για τους σκοπούς αυτής της Πράξης, η συμπεριφορά του Α μπορεί να είναι συμπεριφορά «προς» τον Β, παρά το γεγονός ότι συνίσταται σε συμπεριφορά που απευθύνεται σε άλλο άτομο (για παράδειγμα, το παιδί του Β). Οι αναφορές στον παρόντα Νόμο για καταχρηστική συμπεριφορά προς άλλο άτομο πρέπει να διαβάζονται σύμφωνα με αυτό το τμήμα. Για την έννοια του «προσωπικά συνδεδεμένος» (UK Home Office, 2021), βλέπε ενότητα 2.

Ο όρος «ενδοοικογενειακή βία» περιλαμβάνει όλες τις πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράσης μοιράζεται ή έχει μοιραστεί την ίδια κατοικία με το θύμα.

Ορισμός του «**προσωπικά συνδεδεμένος**», που στην συνέχεια θα περιγράφεται ως στενός σύντροφος

Για τους σκοπούς του παρόντος Νόμου, δύο άτομα θεωρούνται «προσωπικά συνδεδεμένα» μεταξύ τους, εάν ισχύει οποιοδήποτε από τα ακόλουθα:

- α) είναι, ή υπήρξαν, παντρεμένοι μεταξύ τους·
- (β) είναι, ή υπήρξαν, επίσημο ταίρι ο ένας του άλλου μέσω σύμφωνου συμβίωσης·
- (γ) έχουν συμφωνήσει να παντρευτούν μεταξύ τους (ανεξάρτητα από το αν η συμφωνία έχει λυθεί ή όχι)·
- (δ) έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης (είτε το σύμφωνο έχει λυθεί είτε όχι)·
- (ε) έχουν, ή είχαν, στενή προσωπική σχέση μεταξύ τους·
- (στ) ο καθένας τους έχει, ή υπήρξε κάποια στιγμή που ο καθένας είχε, μια γονική σχέση με το ίδιο παιδί (βλ. υποενότητα (2))·
- (ζ) είναι συγγενείς. (UK Home Office, 2021)

Η κακοποίηση μπορεί να συμβεί σε διάφορες σχέσεις και μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση, όπως στην περίπτωση των παιδιών. Η ΕΒ στο ζευγάρι είναι διακριτή και χαρακτηρίζεται ξεκάθαρα από τις σχέσεις, εντός των οποίων πραγματοποιείται, και έχει οριστεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (WHO, 2021), ως εξής:

Η κακοποίηση μεταξύ συντρόφων αναφέρεται στη συμπεριφορά ενός οικείου συντρόφου ή πρώην συντρόφου που προκαλεί σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη, συμπεριλαμβανομένης της επιθετικότητας, του σεξουαλικού καταναγκασμού, της ψυχολογικής κακοποίησης και των ελεγκτικών συμπεριφορών (WHO, 2021).

Η IPV επηρεάζει ένα σημαντικό αριθμό ατόμων και συμβαίνει μεταξύ ανθρώπων όλων των ταυτοτήτων φύλου, σεξουαλικότητας, θρησκευτικών και εθνικών ομάδων. Εμφανίζεται σε σχέσεις γάμου, συγκατοίκησης, ετερόφυλες και ομόφυλες σχέσεις. Εντούτοις, η πλειοψηφία όσων βιώνουν IPV είναι γυναίκες, με διεθνή στατιστικά να δηλώνουν ότι 1 στις 3 γυναίκες βιώνει IPV στη διάρκεια της ζωής της (WHO, 2021).

Οι συνέπειες της IPV είναι πιο σοβαρές για γυναίκες όσον αφορά την κρισιμότητα και είναι πιο πιθανό να καταλήξουν σε θάνατο (Tiesman et al., 2012). Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, 137 γυναίκες δολοφονούνται από ένα μέλος της οικογένειάς τους κάθε μέρα (United Nations – UN, 2021). Η IPV εμφανίζεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής, από την εφηβεία (Kameg & Constantino, 2020) και την ενήλικη ζωή, μέχρι την τρίτη ηλικία (McGarryetal., 2011).

Μορφές IPV

Θα ακολουθήσει μια λίστα με τις βασικές μορφές IPV, όμως αυτή η λίστα δεν εξαντλεί όλες τις μορφές, καθώς αυτές διαρκώς αλλάζουν ακολουθώντας τους ρυθμούς της σύγχρονης κοινωνίας. Για παράδειγμα, η ανάπτυξη της τεχνολογίας και οι «έξυπνες» συσκευές έχουν φέρει την «τεχνολογική κακοποίηση», όπου ασκείται απειλή και έλεγχος παρακολουθώντας τη ζωή της συντρόφου εντός και εκτός του σπιτιού (Rogersetal., 2022. Slupska&Tanczer, 2021). Άλλες συνέπειες της τεχνολογίας είναι η ανταλλαγή σεξουαλικών μηνυμάτων ή γυμνών φωτογραφιών μέσω διαδικτύου ή κινητών τηλεφώνων και ο διαδικτυακός εκφοβισμός, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποκλείσουν κοινωνικά, να απειλήσουν, να προσβάλλουν ή να ντροπιάσουν κάποιον (Korenis&Billick, 2014).

Ένα θύμα/επιζήσασα της IPV μπορεί να βιώσει πολλαπλές μορφές της κακοποίησης από τον σύντροφο και αυτά μπορεί να συμβούν σε διαφορετικές στιγμές κατά τη διάρκεια της σχέσης ή αφού η σχέση έχει τελειώσει (McGarryetal. 2011).

Σωματική IPV: μπορεί να περιλαμβάνει κάθε μορφή σωματικής βίας όπως το χτύπημα, ο ξυλοδαρμός, το κάψιμο, ο στραγγαλισμός, οι κλωτσιές και το κόψιμο.

Σεξουαλική IPV: μπορεί να περιλαμβάνει τον βιασμό, την εξαναγκαστική παρακολούθηση πορνογραφικού υλικού και την αναγκαστική συμμετοχή κάποιου σε σεξουαλικές πράξεις χωρίς προφύλαξη.

Οικονομική IPV: μπορεί να περιλαμβάνει την αποτροπή κάποιου από το να εργαστεί και να κερδίσει χρήματα, τον περιορισμό της πρόσβασης στα οικονομικά, την παρακολούθηση των δαπανών ή τη

λήψη χρημάτων ή πόρων που ανήκουν στο θύμα/επιζήσασα χωρίς την άδειά του.

Ψυχολογική IPV: μπορεί να περιλαμβάνει τη λεκτική κακοποίηση, την παρακολούθηση και τον περιορισμό των κινήσεων, τον περιορισμό της πρόσβασης σε φίλους και οικογένεια και τον περιορισμό της οικονομικής ανεξαρτησίας.

Εξαναγκαστική και ελεγκτική συμπεριφορά: ένα **σκόπιμο** μοτίβο συμπεριφοράς που λαμβάνει χώρα στη διάρκεια του χρόνου, με απώτερο στόχο ο ένας να κυριαρχήσει σε δύναμη, έλεγχο ή επιβολή στον άλλο. Συχνά είναι ένα μοτίβο κακοποιητικής και ελεγκτικής συμπεριφοράς που χρησιμοποιείται από ένα άτομο ενάντια σε ένα άλλο σε μια μεγάλη χρονική περίοδο. Είναι δύσκολο να αναγνωρισθεί. (UKHomeOffice 2021.WHO, 2021)

Επιπολασμός

Η IPV είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που αφορά κυρίως γυναίκες ως θύματα/επιζήσασες. Μια πρόσφατη έρευνα σε διεθνές επίπεδο, αναφέρει ότι μια γυναίκα κακοποιείται κατά μέσο όρο 35 φορές πριν το καταγγείλει και το 85% των βιασμών δεν καταγγέλλονται ποτέ (SafeLives, 2015). Είναι δύσκολο να αποτυπωθούν με ακρίβεια στατιστικά στοιχεία, διότι η IPV μένει κρυφή, απουσιάζουν οι επίσημες καταγγελίες. Μελέτες αποκαλύπτουν ότι μία στις επτά ανθρωποκτονίες παγκοσμίως διαπράττεται από /πρώην ή νυν σύζυγο/σύντροφο. Ενώ οι άνδρες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο ανθρωποκτονίας συνολικά, το ποσοστό των γυναικών που δολοφονήθηκαν από έναν σύντροφο είναι έξι φορές υψηλότερο από ό,τι για τους δολοφονημένους άνδρες. (Stoeckletal., 2013).

Αξίζει να ληφθεί υπόψη η επίδραση της παγκόσμιας πανδημίας της Covid19 (από το 2020 και εξής) στις καταγγελίες ΕΒ (Lyons&Brewer, 2021.Moreira & da Costa, 2020). Το κλείσιμο των συνόρων, οι απαγορεύσεις στα ταξίδια και ο περιορισμός στα σπίτια παρείχαν τις ιδανικές συνθήκες για τους θύτες βίας προς τις συντρόφους τους, θέτοντας τις γυναίκες σε αυξημένο κίνδυνο (Thorneetal., 2020).

Επιπτώσεις της IPV

Η IPV έχει πολυάριθμες επιπτώσεις. Καταρχάς, προκαλεί σωματικούς τραυματισμούς, όπως γυναικολογικά προβλήματα (Campbell, 2002), κατάγματα ή αισθητηριακές βλάβες (Sedziafaetal., 2016). Ακόμη, επιδρά στην ψυχική υγεία του θύματος και σχετίζεται με αυξημένα ποσοστά κατάθλιψης, άγχους, μετατραυματικού στρες, χρήσης ουσιών και αυτοτραυματισμών. Επιδρά ακόμα στη σεξουαλική δυσλειτουργία και στα γυναικεία συμπτώματα της εμμηνόπαυσης. Η IPV μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε θάνατο. Χρειάζεται να έχει κανείς στο μυαλό του ότι οι επιπτώσεις της IPV στην υγεία ενδέχεται να μην εμφανιστούν άμεσα, αλλά να βιωθούν μακροπρόθεσμα και να εμφανιστούν μήνες ή χρόνια μετά (McGarryetal., 2011).

Μια μορφή IPV που μένει απαρατήρητη, αλλά έχει από τις πιο κρίσιμες επιδράσεις είναι οι καταναγκαστικές ελεγκτικές συμπεριφορές. Η κακοποίηση είναι πιο διακριτική και μπορεί να επιδράσει σε όλες τις πλευρές της σχέσεις (π.χ., στο ντύσιμο της γυναίκας, τον τρόπο ομιλίας, την κοινωνικοποίηση, την καθημερινή ρουτίνα κ.α.). Αφορά λεκτικό ή σωματικό τρόπο ελέγχου, ή ακόμα και έλεγχο με τη χρήση της τεχνολογίας και για χρόνια μένει κρυφός, ενώ είναι δύσκολο για τους οικείους του ζευγαριού να τον παρατηρήσουν (Havardetal., 2021).

Η έννοια της γυναικοκτονίας

Η γυναικοκτονία μπορεί να νοηθεί ως το απώτατο άκρο ενός φάσματος βίας κατά των γυναικών που λαμβάνει χώρα σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (UN Women, 2022). Δεν υπάρχει κάποιος κοινώς αποδεκτός ορισμός της γυναικοκτονίας στα κράτη μέλη της ΕΕ ή παγκοσμίως. Η έλλειψη αυτή δυσχεραίνει την ακριβή μέτρηση του φαινομένου, καθώς αυτές καθίστανται αόρατες ανάμεσα στα γενικά στοιχεία για τις ανθρωποκτονίες (Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), 2017). Η ευρεία έννοια της γυναικοκτονίας αναφέρεται στη δολοφονία μιας γυναίκας ή ενός κοριτσιού εξαιτίας του φύλου τους.

Με τη Διακήρυξη της Βιέννης για τις Γυναικοκτονίες (Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών, 2012) ο ΟΗΕ ήταν ο πρώτος που αναγνώρισε διαφορετικά είδη γυναικοκτονίας, στα οποία

περιλαμβάνονται(Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), 2021):

- ♦ “η δολοφονία γυναίκας ως αποτέλεσμα συντροφικής βίας,
- ♦ ο βασανισμός και η δολοφονία γυναίκας ως αποτέλεσμα μισογυνισμού,
- ♦ η δολοφονία γυναικών και κοριτσιών για λόγους τιμής,
- ♦ η στοχευμένη δολοφονία γυναικών και κοριτσιών στο πλαίσιο ένοπλων συγκρούσεων,
- ♦ η δολοφονία γυναικών για λόγους που συνδέονται με την προίκα,
- ♦ η δολοφονία γυναικών και κοριτσιών εξαιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού τους και της ταυτότητας φύλου,
- ♦ η δολοφονία αυτόχθονων γυναικών και κοριτσιών εξαιτίας του φύλου τους,
- ♦ η βρεφοκτονία και η εμβρυοκτονία που βασίζεται στην επιλογή φύλου,
- ♦ οι περιπτώσεις γυναικοκτονίας οι οποίες συνδέονται με τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων,
- ♦ η δολοφονία γυναικών κατηγορούμενων για μαγεία,
- ♦ άλλες περιπτώσεις γυναικοκτονίας οι οποίες συνδέονται με συμμορίες, το οργανωμένο έγκλημα, εμπόρους ναρκωτικών, την εμπορία γυναικών και κοριτσιών και τη διάδοση των φορητών όπλων.”

Περισσότερο από το μισό από τις 87.000 γυναίκες που δολοφονήθηκαν με πρόθεση το 2017 δολοφονήθηκαν από σύντροφους ή άλλα μέλη της οικογένειάς τους (Dawson&Carrigan, 2021). Η χρήση του όρου γυναικοκτονία είναι αναγκαία για να αναγνωριστεί και να αντιμετωπιστεί η συγκεκριμένη μορφή βίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα κορίτσια λόγω του φύλου τους (NationalCommissionforthePromotionofEquality (NCPE), 2023). Χρησιμοποιώντας τον όρο “γυναικοκτονία”, φέρνουμε στο προσκήνιο αυτό το θέμα, αναγνωρίζοντάς το ως μια διακριτή και σημαντική μορφή βίας.

Η γυναικοκτονία αναδεικνύει το φύλο-καθορισμένο χαρακτήρα αυτών των εγκλημάτων, τονίζοντας ότι συμβαίνουν λόγω του φύλου

του θύματος. Αυτή η κατανόηση είναι ζωτικής σημασίας για την αύξηση της ευαισθητοποίησης για τις ρίζες της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών και για την ανάπτυξη στοχευμένων πολιτικών και παρεμβάσεων με σκοπό την πρόληψη, την απόδοση ευθυνών και τη δικαιοσύνη. Με τη χρήση του όρου οι πολιτικοί και οι αρχές επιβολής του νόμου μπορούν να προσαρμόσουν στρατηγικές για να αντιμετωπίσουν τους παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με αυτή τη μορφή εγκλημάτων.

Επιπλέον, η χρήση του όρου ενδυναμώνει τις επιζήσασες, τις οικογένειες των θυμάτων και τις ομάδες υποστήριξης, επικυρώνοντας τις εμπειρίες και τους αγώνες τους. Παρέχει μια γλώσσα για να διατυπώσουν το κακό που προκαλείται από τη βία κατά των γυναικών και για να υπερασπιστούν την αλλαγή. Τελικά, η ονομασία των γυναικοκτονιών είναι ένα βασικό βήμα προς τη δημιουργία ενός κόσμου ελεύθερου από τη βία κατά των γυναικών και των διακρίσεων, όπου κάθε άτομο, ανεξάρτητα από το φύλο του, μπορεί να ζει με ασφάλεια και ελεύθερα.

Ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης κρίνεται ως εξέχουσας σημασίας. Οι πρακτικές αναφοράς των μέσων ενημέρωσης παρέχουν συμβολική υποστήριξη στη διαδεδομένη ατιμωρησία για τις γυναικοκτονίες, εμπλεκόμενοι σε μια πρακτική της “επίκρισης του θύματος”. Και ενώ η προσοχή του κοινού επικεντρώνεται στην ηθική των θυμάτων και των κοινωνικών τους κύκλων, οι θεσμικές αποτυχίες να προλάβουν, να διερευνήσουν και να διώξουν τις γυναικοκτονίες παραμένουν αναπάντητες.

Ο λόγος των ΜΜΕ θα πρέπει να εστιάζει στην πρόκληση, αντί για την αναπαραγωγή, επιβλαβών στερεοτύπων, στάσεων και αντιλήψεων. Επίσης, προτείνεται η χρήση μιας ευαίσθητης ως προς το φύλο και βασισμένη στα δικαιώματα προσέγγιση στην αναφορά των γυναικοκτονιών. Προτείνεται δηλαδή τα ΜΜΕ να υιοθετήσουν κώδικες δεοντολογίας, οι οποίοι θα πρέπει να περιλαμβάνουν κατευθυντήριες αρχές ευαίσθητες στο φύλο και βασισμένες στα ανθρώπινα δικαιώματα για την αναφορά της γυναικοκτονίας και άλλων μορφών βίας βασισμένων στο φύλο (Ladysmith, 2020).

2.5 Η ΕΒ στην οικογένεια/παιδιά

Πολυάριθμες έρευνες μελετούν το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής κακοποίησης. Η ενδοοικογενειακή κακοποίηση, σχετίζεται μεταξύ άλλων, με εξαναγκασμό ψυχικής φύσης, καθώς και με εξαναγκασμό στη λήψη ουσιών. Αποδέκτης μπορεί να είναι οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας, αν και συνήθως ο θύτης είναι ο άντρας, ενώ το θύμα η γυναίκα ή/και τα παιδιά (Warshawetal., 2014). Σύμφωνα με μία έρευνα στον Καναδά, 75% των γυναικών τραυματίστηκαν στη διάρκεια της ζωής τους λόγω ενδοοικογενειακής κακοποίησης, με το 43% εξ αυτών να λαμβάνει ιατρική περίθαλψη (Li etal. 2003).

Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, οι γυναίκες περιέγραψαν πώς οι δράστες έλεγχαν τα φάρμακά τους, τα θεραπευτικά σχήματα, την παροχή αλκοόλ ή/και άλλων ναρκωτικών ουσιών, τις ανάγκασαν σε υπερβολική δόση, τις ανάγκασαν να συμμετάσχουν σε παράνομες δραστηριότητες και υπονόμειαν τη λογική, την αξιοπιστία, την γονεϊκή τους ικανότητα και την ανάρρωσή τους. Πολλές γυναίκες που βίωσαν, είτε καταναγκασμό ψυχικής υγείας, είτε καταναγκασμό χρήσης ουσιών, ανέφεραν ότι αυτές οι τακτικές τις έκαναν να φοβούνται να απευθυνθούν στην αστυνομία ή σε επαγγελματίες για βοήθεια, επειδή φοβούνταν ότι δεν θα τις πιστέψουν (Warshawetal., 2014). Έρευνα με δράστες ενδοοικογενειακής κακοποίησης διαπίστωσε ότι πολλοί θύτες στόχευαν και εκμεταλλεύονταν πτυχές της ζωής των γυναικών που θεωρούσαν ως «αδυναμίες», συμπεριλαμβανομένων των εμπειριών γυναικών που έπασχαν από κατάθλιψη και/ή χρήση ουσιών (Heward-Belle, 2016).

Οι γυναίκες που έχουν προβληματικές σχέσεις με το αλκοόλ ή/και άλλα ναρκωτικά είναι πιο πιθανό να έχουν βιώσει ενδοοικογενειακή κακοποίηση από τις γυναίκες που δεν κάνουν κατάχρηση ουσιών (McPherson et al., 2007) και για πολλές γυναίκες η κατάχρηση ουσιών ξεκίνησε μετά από ανδρική βία. Έχει βρεθεί ότι πολλοί άνδρες κάνουν κατάχρηση ουσιών προτού ξεκινήσουν να ασκούν ενδοοικογενειακή βία (Humphreys et al., 2005). Η κατάχρηση ουσιών στις γυναίκες επηρεάζεται από τη συχνότητα και τη σοβαρότητα της ενδοοικογενειακής κακοποίησης που βιώνουν (Martin et al. 2003).

Η ενδοοικογενειακή ΕΒ έχει σοβαρές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία του θύματος/επιζήσασας. Σχετίζεται με συναισθήματα, όπως θυμό, στεναχώρια, αίσθημα προσβολής και αηδία, καθώς και σωματικά συμπτώματα, όπως πονοκέφαλοι, έλλειψη ύπνου, μαστίτιδα και γυναικολογικά προβλήματα (Aghaie&Gangoli, 2014).

Επιπρόσθετα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην αναπαραγωγική υγεία. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ακούσιες εγκυμοσύνες, επιπλοκές, μη ασφαλείς αμβλώσεις, περιορισμένη πρόσβαση στην προγεννητική φροντίδα, ανεπαρκή αύξηση βάρους της εγκύου μητέρας και αυξημένη πιθανότητα εφηβικής εγκυμοσύνης, σεξουαλικά μεταδιδόμενες λοιμώξεις όπως ο ιός HIV, η κατάθλιψη, η διαταραχή μετατραυματικού στρες και, στις πιο σοβαρές περιπτώσεις, σε αυξημένη θνησιμότητα της γυναίκας/έφηβης ή και του εμβρύου (Garcia Moreno C. et al., 2002. Ochani et al., 2024).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί η επίδραση που μπορεί να έχει στα παιδιά που είναι μάρτυρες της ενδοοικογενειακής βίας. Τα παιδιά (αγόρια και κορίτσια) που είναι μάρτυρες ενδοοικογενειακής βίας στο σπίτι τους τραυματίζονται ψυχικά (Wardetal., 2005).

Σύμφωνα με ερευνητικά ευρήματα, εάν ένα κορίτσι έχει δει τη μητέρα της να κακοποιείται σωματικά από τον άντρα/σύντροφό της, είναι πιο πιθανό να γίνει και η ίδια θύμα βίας μεγαλώνοντας, καθώς θα θεωρεί ότι είναι αποδεκτή συμπεριφορά. Παράλληλα, εάν ένα αγόρι είναι παρατηρητής ΕΒ σε καθημερινή βάση (για παράδειγμα ο πατέρας του να χτυπάει τη μητέρα του), είναι πιο πιθανό να θεωρήσει ότι η ΕΒ είναι μια φυσιολογική συμπεριφορά. Κατά συνέπεια, είναι πιο πιθανό να μεγαλώσει ως ένας άντρας που χτυπάει τη γυναίκα του. (Wardetal., 2005).

Πιο συγκεκριμένα, σχεδόν όλες οι έρευνες που έχουν συμπεριλάβει ως μεταβλητή το να είναι κανείς μάρτυρας ενδοοικογενειακής βίας έχουν βρει ότι αυτή η εμπειρία είναι παράγοντας κινδύνου για τις γυναίκες να βιώσουν βία στο μέλλον (Hindinetal., 2008). Μάλιστα, βρέθηκε ότι ανάμεσα σε συμμετέχουσες που δεν είχαν δει τον πατέρα τους να χτυπάει τη μητέρα τους, το 20% βίωσε ΕΒ μεγαλώνοντας, ενώ ανάμεσα σε συμμετέχουσες που είχαν δει τον πατέρα τους να χτυπάει τη μητέρα τους, το ποσοστό διπλασιάστηκε στο 41%. Σύμφωνα

με τους ερευνητές, τα παιδιά υιοθετούν απόψεις για τους ρόλους των φύλων γύρω στην ηλικία των 5 ετών. Επομένως, η κοινωνικοποίησή τους ξεκινάει από το σπίτι και τα πρώιμα βιώματα είναι καθοριστικά για τη στάση που θα τηρήσουν ως ενήλικες. Εάν ένα παιδί βλέπει έναν άντρα να χτυπάει συστηματικά μία γυναίκα θα το θεωρήσει φυσιολογική ανθρώπινη συμπεριφορά. Παράλληλα, τα έμφυλα στερεότυπα καλλιεργούνται ή καταρρίπτονται από το σχολείο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Hindinetal., 2008).

2.6 Ο βιασμός

Σχεδόν όλες οι μορφές σεξουαλικής βίας είναι και μορφές ΕΒ, όμως όχι όλες οι μορφές ΕΒ έχουν σεξουαλική φύση. ΕΒ παρατηρείται γενικώς στις διαπροσωπικές σχέσεις, χωρίς να πρόκειται απαραίτητα για ένα ερωτικό συντροφικό ζευγάρι. Σε αυτό το κεφάλαιο θα καλύψουμε μία βασική διάσταση της ΕΒ, τον βιασμό, όπως μπορεί να συμβεί εκτός μίας συντροφικής ή συζυγικής σχέσης.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2013) ορίζει τη σεξουαλική βία ως μία σεξουαλική πράξη ή ως κάθε προσπάθεια με στόχο την σεξουαλική πράξη μέσω της βίας ή του εξαναγκασμού, το οποίο περιλαμβάνει πολλές συνθήκες, όπως ο βιασμός (συμπεριλαμβανομένου και του συζυγικού βιασμού), ο βιασμός από αγνώστους, η σεξουαλική κακοποίηση, η σεξουαλική ή σωματική κακοποίηση ατόμων με αναπηρίες, η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, ο επιβεβλημένος γάμος και ο γάμος σε παιδική ηλικία (Krugetal., 2002).

Πώς ορίζεται όμως ο βιασμός; Συνήθως λαμβάνονται υπόψη τρεις παράγοντες: η διείσδυση, η δύναμη και η έλλειψη συγκατάθεσης (Decker&Baroni, 2011. Remick, 1992). Στην Αγγλία και την Ουαλία, των οποίων η νομοθεσία στο ζήτημα αυτό μπορεί να θεωρηθεί ευρωπαϊκό πρότυπο, ο βιασμός είναι ένα νόμιμο αδίκημα που ορίζεται σύμφωνα με τον Νόμο περί Ποινικών Αδικημάτων (2003) ως εξής:

- (1) Ένα άτομο (Α) διαπράττει αδίκημα εάν
 - ♦ Διεισδύει σκόπιμα στον κόλπο, τον πρωκτό ή το στόμα άλλου ατόμου (Β) με το πέος.
 - ♦ Ο Β δεν συναινεί στη διείσδυση.
 - ♦ Ο Α δεν πιστεύει εύλογα ότι ο Β συναινεί.

- (2) Το εάν μια πεποίθηση είναι εύλογη πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένων τυχόν βημάτων που έχει λάβει ο Α για να εξακριβώσει εάν ο Β συναινεί.
- (3) Ένα πρόσωπο που είναι ένοχο αδικήματος σύμφωνα σε περίπτωση καταδίκης υπόκειται σε ισόβια κάθειρξη.

Η συγκατάθεση είναι όρος-κλειδί για τη σεξουαλική βία. Μία σεξουαλική πράξη χωρίς συγκατάθεση είναι βιασμός ακόμα και αν το θύμα είναι υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών ή αλκοόλ ή φοράει προκλητικά ρούχα. Εντούτοις, από τις 31 Ευρωπαϊκές χώρες, μόνο οι 12 έχουν νόμους που ορίζουν τον βιασμό στην βάση της απουσίας συγκατάθεσης. Ανάμεσα σε αυτές βρίσκεται και η Ελλάδα (2019), το Βέλγιο, η Κροατία, η Κύπρος, η Δανία, η Γερμανία, η Ισλανδία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο (AmnestyInternational, 2021).

Άνθρωποι όλων των φύλων και ηλικιών μπορούν να βιώσουν βιασμό. Αξιοσημείωτα υψηλός είναι ο αριθμός των γυναικών και των κοριτσιών, που θυματοποιούνται σεξουαλικά, ανά τον κόσμο. Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες, 15 εκατομμύρια έφηβα κορίτσια, ηλικίας 15-19 ετών, έχουν βιαστεί (UN Women, 2020). Επίσης, έχει βρεθεί ότι 773.000 ενήλικες, ηλικίας 16-74 ετών, ήταν θύματα σεξουαλικών επιθέσεων τα τελευταία χρόνια, όπου οι 618.000 ήταν γυναίκες (CSEW, 2020). Παρατηρείται, επομένως, μία τεράστια ανισορροπία στις σεξουαλικές επιθέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα.

Μπορούν να εντοπιστούν πολυάριθμοι παράγοντες κινδύνου για τη σεξουαλική βία, όμως δεν μπορεί να υπάρξει ένας μόνο αιτιολογικός παράγοντας. Το οικολογικό πλαίσιο υπογραμμίζει το πώς η βία κατά των γυναικών κανονικοποιείται σε διαφορετικά επίπεδα της κοινωνίας (Heise, 1998). Ξεκινώντας από το μικροεπίπεδο και προχωρώντας προς το μακροεπίπεδο, μπορούν να εντοπιστούν ατομικοί παράγοντες, οικογενειακοί, κοινοτικοί και ευρύτεροι κοινωνικοί και πολιτικοί. Σε ατομικό επίπεδο, παίζει ρόλο πώς έχει εσωτερικεύσει μία γυναίκα τον βιασμό και κατά πόσον θα νιώσει ότι ευθύνεται η ίδια για αυτό και αν θα νιώσει ενοχές. Η οικογένεια διαμορφώνει αντιλήψεις και δίνει παραδείγματα, όπως κάνει και η κοινότητα και η ευρύτερη κοινωνία. Για παράδειγμα, σε κοινωνίες που προάγεται η βία και τις

διέπει μία κουλτούρα βίας, συναντώνται πιο συχνά επιθέσεις σεξουαλικής φύσης σε γυναίκες από άντρες. Επιπλέον, δημιουργούνται κάποιοι μύθοι γύρω από τον βιασμό που συντηρούν και ανατροφοδοτούν λανθασμένες πεποιθήσεις (Heise, 1998) καθιστώντας το αδίκημα αυτό περισσότερο κοινωνικά επιτρεπτό.

2.7 Η ΕΒ στο διαδίκτυο

Η αυξανόμενη διάδοση και χρήση του διαδικτύου στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων έχει οδηγήσει στην εμφάνιση και εξάπλωση της διαδικτυακής ΕΒ (Freedetal., 2017), η οποία πλέον αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα με κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες (EIGE, 2017). Στην περίπτωση αυτή ο όρος διαδικτυακή ΕΒ χρησιμοποιείται για να περιγράψει παντός είδους παράνομων ή/και επιβλαβών συμπεριφορών που κάνει χρήση την τεχνολογία ως μέσο απειλής, ελέγχου, παρακολούθησης ή σεξουαλικής παρενόχλησης προς ένα άλλο άτομο (Harris&Woodlock, 2018).

Είναι σημαντικό η διαδικτυακή ΕΒ να μην παραβλέπεται σε περιπτώσεις όπου ασκείται παράλληλα και με άλλες κοινές μορφές άσκησης βίας, όπως η ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη (Dragiewiczetal., 2018). Πιο συγκεκριμένα, είναι αποδεδειγμένο ότι η ΕΒ στο διαδίκτυο θα συνεχιστεί από κοντά, όταν πρόκειται για στενούς συντρόφους (Marganski&Melander, 2018). Επίσης, σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν από νυν ή και πρώην συντρόφους, ακόμα κι όταν υπάρχει φυσική απόσταση, για να ελέγχουν ή και να απειλούν το θύμα (Ali&Rogers, 2022). Για παράδειγμα, ο δράστης μπορεί να παρακολουθεί το θύμα μέσω της ανίχνευσης GPS από το κινητό του, ή να το απειλεί με μη συναινετική δημιουργία εικόνων σεξουαλικού περιεχομένου μέσω τεχνητής νοημοσύνης (πλαστά βίντεο) κλπ. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από έρευνες που δείχνουν ότι από τους συμμετέχοντες που έχουν βιώσει βία από στενό σύντροφο, το 96% έχουν επίσης βιώσει μετέπειτα ή κατά την διάρκεια της σχέσης και διαδικτυακή βία (Marganski&Melander, 2018)

Υπάρχουν διάφορες μορφές της διαδικτυακής ΕΒ, όπως η διαδικτυακή καταδίωξη, η εκδικητική πορνογραφία, η δυσφήμιση και η παρενόχληση λόγω φύλου, ο σεξουαλικός εκβιασμός, οι απειλές για

βιασμό και κατά της ζωής, η διαρροή προσωπικών πληροφοριών και η ηλεκτρονικά υποστηριζόμενη εμπορία ανθρώπων. Το συγκεκριμένο κεφάλαιο αναφέρεται στην διαδικτυακή καταδίωξη, στη διαδικτυακή παρενόχληση, στη μη συναινετική πορνογραφία και στο σεξουαλικό εκβιασμό, συνδεόμενη με την άσκηση βίας από στενό σύντροφο.

Διαδικτυακή καταδίωξη

Η ψηφιακή καταδίωξη πραγματοποιείται μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, γραπτών (ή διαδικτυακών) μηνυμάτων ή την καταδίωξη μέσω του διαδικτύου. Περιλαμβάνει κατ'εξακολούθηση περιστατικά, τα οποία μεμονωμένα θα μπορούσαν να είναι ακίνδυνες πράξεις, αλλά συνολικά θα μπορούσαν να υπονομεύσουν το αίσθημα ασφάλειας του θύματος και να προκαλέσουν συναισθήματα αγωνίας, φόβου ή αναστάτωσης. Η χρήση της διαδικτυακής καταδίωξης είναι ανησυχητική, γιατί ενώ ξέρουμε ότι η παρακολούθηση από κοντά αποτελεί παράγοντα κινδύνου για μετέπειτα σεξουαλική βία ή ακόμα και γυναικοκτονία, στο διαδίκτυο δεν αντιμετωπίζεται με την ίδια σοβαρότητα (Scottetal, 2010).

Η διαδικτυακή καταδίωξη παρατηρείται πιο συχνά όταν μια σχέση έχει τελειώσει (Handetal. 2009), και συνήθως περιλαμβάνει: αντίχνευση τοποθεσίας μέσω συσκευών με GPS ή από εφαρμογές που έχουν την τοποθεσία ενεργή, και διαδικτυακή παρακολούθηση μέσω τρίτων, φίλων και συγγενών του θύτη (Melton, 2007). Σε έρευνα που συμμετείχαν θύματα διαδικτυακής καταδίωξης, το 23% αναφέρει ότι αναγκάστηκε να αλλάξει αριθμό κινητού ή και ηλεκτρονική διεύθυνση μετά από επίμονη καταδίωξη (Woodlocketal., 2020). Θα ήταν χρήσιμο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης να έχουν προνοήσει και να σχεδιάσουν ειδικό χώρο όπου τα θύματα θα μπορούν εύκολα και ανώνυμα να αναφέρουν την διαδικτυακή βία και να καταγγείλουν τον θύτη.

Διαδικτυακή παρενόχληση

Η διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση μπορεί να εκδηλωθεί μέσω διάφορων ψηφιακών μέσων, όπως το διαδίκτυο ή το κινητό τηλέφωνο για την παρενόχληση ενός ατόμου.

Μπορεί να περιλαμβάνει: 1) απειλές για σωματική ή/και σεξουαλική βία μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, γραπτών (ή

διαδικτυακών) μηνυμάτων, 2) λεκτικό μίσος που εκφράζεται με γλώσσα που δυσφημεί, προσβάλλει, απειλεί ή στοχοποιεί ένα άτομο με κριτήριο την ταυτότητά του (φύλο) και άλλα γνωρίσματα (όπως ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η έκφραση φύλου ή η αναπηρία). Αυτές οι μορφές σεξουαλικής παρενόχλησης επηρεάζουν κυρίως γυναίκες και κορίτσια μικρότερα σε ηλικία.

Έρευνες υποδεικνύουν ότι τουλάχιστον μια στις 10 γυναίκες (11%) έχουν λάβει ανάρμοστες προτάσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή έχουν λάβει ανεπιθύμητα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με σεξουαλικό περιεχόμενο (Woodlocketal., 2020). Επίσης μια ενδιαφέρουσα διαπολιτισμική έρευνα μελέτησε τις εμπειρίες διαδικτυακής σεξουαλικής παρενόχλησης σε ένα μεγάλο δείγμα που αποτελούταν από 2956 ενήλικες Αυστραλούς και 2842 ενήλικες Βρετανούς, ηλικίας από 18 έως 54. Βρήκαν ότι ήταν σημαντικά πιο πιθανό, για τα διεμφυλικά άτομα να βιώσουν διαδικτυακή σεξουαλική παρενόχληση σε σχέση με ετερόφυλα άτομα. Γενικά ήταν αυξημένος ο κίνδυνος για τους συμμετέχοντες που ανήκαν γενικότερα στην ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα (Powelletal., 2020).

Εκδικητική πορνογραφία

Η εκδικητική πορνογραφία αφορά στην διαδικτυακή διανομή φωτογραφιών ή βίντεο σεξουαλικού περιεχομένου, χωρίς τη συναίνεση του ατόμου, που πρωταγωνιστεί σε αυτά. Ο δράστης σε αρκετές περιπτώσεις είναι πρώην σύντροφος, που απέκτησε εικόνες ή βίντεο κατά τη διάρκεια προηγούμενης ερωτικής σχέσης και αποσκοπεί στον δημόσιο εξευτελισμό του θύματος για να εκδικηθεί τον τερματισμό της σχέσης. Ωστόσο, οι δράστες δεν είναι απαραίτητα σύντροφοι ή πρώην σύντροφοι και ο σκοπός δεν είναι πάντα η εκδίκηση. Οι εικόνες μπορεί να υποκλαπούν από τον υπολογιστή, τους λογαριασμούς μέσω κοινωνικής δικτύωσης ή το τηλέφωνο του θύματος και μπορεί να χρησιμοποιηθούν με σκοπό την πρόκληση πραγματικής βλάβης στην καθημερινότητα του θύματος (όπως την απόλυση από την εργασία).

Άλλοι σκοποί για δημοσίευση ευαίσθητου σεξουαλικού περιεχομένου μπορεί να είναι για εκβιασμό για χρήματα (Leitao, 2021),

ή υποτίμηση γυναικείου ρόλου σε υψηλόβαθμες θέσεις. Ως εκ τούτου και πολλά θύματα διαδικτυακής βία είναι γυναίκες πολιτικοί (Barker&Jurasz, 2019), γυναίκες ακτιβίστριες (KvinnatillKvinna, 2018) και γυναίκες δημοσιογράφοι (UNESCO, 2021). Είναι επίσης ανησυχητικό το φαινόμενο της πλαστής πορνογραφίας, όπου πια ο καθένας μέσω εφαρμογών από τον υπολογιστή του, μπορεί να χρησιμοποιήσει την εικόνα σου και να την υπερθέτει πάνω από κάποιου άλλου σε βίντεο με πορνογραφικό υλικό (Westerlund, 2019). Λόγω της γρήγορης εξέλιξης της τεχνολογίας, ένα θύμα της συγκεκριμένης μη συναινετικής πορνογραφίας μένει νομικά εκτεθειμένο, καθώς δεν υπάρχουν ακόμα καταγεγραμμένοι νόμοι για αυτό (Harris, 2018). Για το λόγο αυτό και πολλές φορές θύματα διαδικτυακής βίας είναι γυναίκες ηγετικών θέσεων, όπως πολιτικοί, ακτιβίστριες, υπερασπίστριες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δημοσιογράφοι που στοχοποιούνται στον κυβερνοχώρο, λόγω της θέσεως τους και της δημόσιας τοποθέτησής τους.

Πιο πρόσφατες καταγραφές δείχνουν ότι στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία από τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, το 2018 υπήρξαν 492 υποθέσεις που σχετίζονταν με τον διαδικτυακό σεξουαλικό εξαναγκασμό και εκβιασμό ενηλίκων, ενώ το 2019 υπήρξαν 330 υποθέσεις που αφορούσαν την σεξουαλική εκμετάλλευση ανήλικων, αλλά και την κοινοποίηση πορνογραφικού υλικού ανήλικων, μέσω του διαδικτύου. Σύμφωνα με τη Safeline, μία από τις τρεις δράσεις του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου παρατηρήθηκε δραματική αύξηση τα τελευταία χρόνια, συγκεκριμένα 66% το 2021 σε σχέση με το 2020. Παράλληλα, το 30% των θυτών από αυτές τις καταγγελίες προχωρούν και σε εκβιασμό των θυμάτων.

Σεξουαλικός εκβιασμός

Ο σεξουαλικός εκβιασμός συμβαίνει όταν ένα άτομο έχει ή ισχυρίζεται ότι έχει στην κατοχή του φωτογραφία ευαίσθητου περιεχομένου ενός τρίτου ατόμου και την χρησιμοποιεί απειλητικά για να το εξαναγκάσει να προβεί σε πράξεις που το ίδιο δεν επιθυμεί. Συχνά, ο θύτης δημοσιεύει το περιεχόμενο αυτό σε μέρη που είναι πιο επιζήμια για το θύμα, όπως ας πούμε σε πλατφόρμες όπου συγγενείς ή φίλοι

και συνάδελφοι του θύματος μπορεί να έχουν πρόσβαση, με σκοπό να ντροπιάσει τα θύματα και να ασκήσει μεγαλύτερο έλεγχο σε αυτά (Woodlock, 2017). Απειλώντας το άτομο για την δημοσίευση του περιεχομένου, ο θύτης ωθεί το θύμα μεταξύ άλλων να στείλει περισσότερες φωτογραφίες, να εμπλακεί σε ανεπιθύμητες σεξουαλικές πράξεις ή να συνεχίσει μια σχέση (Dunn, 2020).

Μέχρι σήμερα, η ΕΒ στο διαδίκτυο θεωρείται δευτερεύουσα μορφή βίας μεν, καθώς διατελείται στον κυβερνοχώρο, επιζήμια δε στη ζωή του θύματος. Ως αποτέλεσμα της μη αναγνώρισης της συγκεκριμένης βίας, τα θύματα συχνά συμβουλεύονται να αγνοήσουν τη διαδικτυακή παρενόχληση ή να αποσυνδεθούν από τα κοινωνικά μέσα ή τις συσκευές τους για να αποφύγουν την παρενόχληση. Μια στάση, η οποία καθίσταται αδύνατη για πολλά άτομα της σύγχρονης εποχής, όπου εργασιακοί, κοινωνικοί ή άλλοι παράγοντες καθιστούν την πρόσβαση στο διαδίκτυο απαραίτητη. Σε κάθε περίπτωση η συνθήκη αποσύνδεσης δεν αποτελεί μια ρεαλιστική και βιώσιμη λύση για τα θύματα και δεν μπορεί να μετριάσει τις βλάβες που μπορούν να προκληθούν από την ΕΒ στο διαδίκτυο. Επιπρόσθετα, οι συνέπειες της διαδικτυακής ΕΒ στην ασφάλεια και στην ψυχική υγεία του θύματος είναι μακροπρόθεσμες. Τα θύματα αναφέρουν συγκεκριμένα, αυξημένο αίσθημα φόβου και ανασφάλειας (Dragiewiczetal., 2018), καθώς νιώθουν ότι είναι συνέχεια υπό παρακολούθηση και δεν μπορούν να ξεφύγουν από τον θύτη. Οι τεχνολογικές εξελίξεις διευκολύνουν τον θύτη να έχει συνεχή επαφή με το θύμα σε οποιοδήποτε στιγμή, εξουδετερώνοντας όποιο φυσικό όριο (Katz & Aakhus, 2002).

2.8 Η ΕΒ στον εργασιακό χώρο

Η βία και η παρενόχληση στον εργασιακό χώρο παρατηρούνται σε κάθε κοινωνία και σε όλες τις δουλειές, τα επαγγέλματα και τους τομείς της οικονομίας. Ο όρος σεξουαλική παρενόχληση έχει επικρατήσει για την ΕΒ στον εργασιακό χώρο, η οποία λαμβάνει διαφορετικές μορφές και μπορεί να προέλθει από έναν συνεργάτη, έναν επόπτη, έναν καταναλωτή ή έναν πελάτη (Teamwork, 2020). Αυτή η μορφή βίας είναι βαθιά ριζωμένη στις κοινωνικές νόρμες, τις αξίες και τα στερεότυπα που προάγουν την ανισότητα των φύλων, τις διακρίσεις

κατά των γυναικών και τις άνισες σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, συμπεριλαμβανομένων διασταυρωμένων μορφών διακρίσεων, για παράδειγμα, με βάση το φύλο, τα φυλετικά χαρακτηριστικά, τις ειδικές ανάγκες ή την κοινωνική προέλευση (ILO, 2019).

Η σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας μπορεί να εκδηλωθεί στον τόπο εργασίας ή σε ένα περιβάλλον που σχετίζεται με την εργασία.

Τόσο η διεθνής όσο και η εγχώρια νομοθεσία (νόμος υπ'αρ. 4808/2021 και 3896/2010), ορίζουν τη σεξουαλική παρενόχληση, ως ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσεως, η οποία έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την παραβίαση της αξιοπρέπειας ή τη δημιουργία ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή προσβλητικού εργασιακού περιβάλλοντος (EIGE, 2020). Ένα ευρύ φάσμα συμπεριφορών μπορεί να εμπίπτει στον ορισμό αυτό, όπως σεξουαλικά ανέκδοτα ή σχόλια, παρατηρήσεις σχετικά με το σώμα ή την εμφάνιση κάποιου, εμφανίσεις πορνογραφικού υλικού, σφουρίγματα ή άσεμνες χειρονομίες, σεξουαλικές προτάσεις, σεξουαλικά ανταλλάγματα, σεξουαλικές επιθέσεις ή βιασμός (Houleetal, 2011).

Δύο είναι οι βασικοί τύποι σεξουαλικής παρενόχλησης, η QuidProQuo παρενόχληση (πρόταση για αντιπαροχή) και η παρενόχληση με τη δημιουργία εχθρικού εργασιακού περιβάλλοντος. Στην περίπτωση της QuidProQuo παρενόχλησης, η σεξουαλική «συμμόρφωση» προτείνεται να ανταλλαχθεί με κάποια ευκαιρία που σχετίζεται με την εργασία ή με την αποφυγή μιας δυσμενούς συμπεριφοράς (teamwork, 2020). Αυτό σημαίνει ότι το άτομο που δέχεται την παρενόχληση θα πρέπει να υποχωρήσει στις σεξουαλικές απαιτήσεις του αυτουργού, ή να στερηθεί κάποια ευκαιρία, όφελος ή ευνοϊκή συμπεριφορά (π.χ. «Θα σου δώσω προαγωγή αν κάνεις σεξ μαζί μου» ή «Θα σε απολύσω αν δεν δεχτείς να βγούμε ραντεβού»). Αυτή η μορφή παρενόχλησης συνήθως διαπράττεται από διευθυντικά στελέχη ή άλλα άτομα ιεραρχικά ανώτερα τα οποία έχουν τη δυνατότητα να χορηγήσουν ή να αναστείλουν εργασιακά προνόμια που θα επηρεάσουν την απασχόληση του θύματος.

Η δημιουργία εχθρικού εργασιακού περιβάλλοντος μπορεί να διαμορφωθεί από την ανεπιθύμητη συμπεριφορά των προϊσταμένων,

των συναδέλφων, των πελατών ή οποιουδήποτε άλλου ατόμου με το οποίο το θύμα αλληλοεπιδρά στη δουλειά του. Σε αυτόν τον τύπο σεξουαλικής παρενόχλησης, η ανεπιθύμητη σεξουαλική πρόθεση και συμπεριφορά (σωματική ή λεκτική) δημιουργεί ένα περιβάλλον εργασίας που είναι εκφοβιστικό, εχθρικό, καταπιεστικό ή ταπεινωτικό για το θύμα (teamwork, 2020). Ένα εχθρικό εργασιακό περιβάλλον μπορεί να δημιουργηθεί από λέξεις, ενδείξεις, αστεία, φάρσες, εκφοβισμό, σωματικές ενέργειες ή βία, είτε σεξουαλικής φύσεως (σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας) είτε μη σεξουαλικής φύσεως, που όμως απευθύνονται σε ένα άτομο λόγω του φύλου του, π.χ. με εκφοβισμό, φωνές, υβριστικούς χαρακτηρισμούς (διάκριση με βάση το φύλο). Το περιβάλλον αυτό δυσκολεύει την εργασία του θύματος, δυσχεραίνει την απόδοσή του, διαταράσσει τις σχέσεις του ή παρεμποδίζει την ανέλιξή του. Αυτή η μορφή παρενόχλησης είναι συχνά πιο δύσκολο να διαγνωστεί, σε σχέση με την πρώτη.

Σύμφωνα με την έρευνα της ActionAid (2020), οι γυναίκες συγκριτικά με τους άντρες έχουν περισσότερες πιθανότητες να υποστούν σεξουαλική παρενόχληση στο επαγγελματικό τους περιβάλλον. Με βάση την ίδια έρευνα, 2 στις 3 γυναίκες του δείγματος έχουν έμμεση γνώση ή/και έχουν υπάρξει παρούσες ή/και αποδέκτριες μαρτυριών ή έχουν υποστεί οι ίδιες συμπεριφορές σεξουαλικής παρενόχλησης σε χώρο εργασίας. Συγκεκριμένα στους κλάδους του επισιτισμού και του τουρισμού, το 85% των γυναικών που εργάζονται αναφέρουν ότι έχουν υποστεί κάποια συμπεριφορά που αναγνωρίζεται ως σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο, ότι μόνον το 6% των γυναικών που έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση κατήγγειλαν επίσημα το περιστατικό σε αρμόδιο φορέα (π.χ. Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας) και μόνον το 37% το ανέφερε στη Διοίκηση της εταιρείας ή του οργανισμού, αντίστοιχα. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ορισμένα άτομα καθίστανται περισσότερο ευάλωτα, λόγω της κοινωνικοοικονομικής τους κατάστασης, της θρησκείας, της καταγωγής τους, των σεξουαλικών τους προτιμήσεων ή της ταυτότητας φύλου. Σε περίπτωση που υφίσταται «διπλή ευαλωτότητα», είναι πιθανότερο να υποστούν σεξουαλική βία στον χώρο εργασίας τους (Raver & Nishii, 2010).

Οι επιπτώσεις της παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο είναι ποικίλες και αρκετά σοβαρές καθώς επηρεάζουν το ίδιο το άτομο, τον οικογενειακό, κοινωνικό και εργασιακό του περίγυρο. Τα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης στον χώρο εργασίας αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται με την υγεία και την κοινωνική, οικονομική, ψυχολογική και επαγγελματική τους εξέλιξη. Συχνά οι δυσκολίες αυτές οδηγούν τα άτομα να αισθάνονται ότι δεν έχουν κίνητρα πια να εργαστούν και ταυτόχρονα νιώθουν ανασφαλείς στο χώρο εργασίας τους (Willnessetal., 2007). Τα συμπτώματα που εμφανίζονται είναι κατά βάση το άγχος, η εξάντληση, η αποσύνδεση από την πραγματικότητα και η αίσθηση αναποτελεσματικότητας. Συχνά τα συμπτώματα αυτά συνδέονται και με την εμφάνιση διαταραχής μετατραυματικού στρες, κατάθλιψης και άγχους (FRA, 2015).

Η πρόληψη αποτελεί θεμελιώδες κομμάτι για την εξάλειψη της παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο και επιτυγχάνεται μέσω συνεχών δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την κατανόηση του τι συνιστά βία και παρενόχληση αλλά και για τη διασφάλιση μέτρων αντιμετώπισής τέτοιων περιστατικών (Bectonetal., 2017). Είναι ιδιαίτερα σημαντικό στους χώρους εργασίας να καλλιεργηθεί μια κουλτούρα με μηδενική ανοχή σε ζητήματα ΕΒ και διακρίσεων, καθώς και η δημιουργία ενός χώρου συμπεριληπτικού και με σεβασμό για όλα τα εργαζόμενα άτομα. Η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής στο χώρο εργασίας για την βία και την παρενόχληση μπορεί να γίνει μέσα από την δημιουργία πρωτοκόλλων για πρόληψη, διαδικασία καταγγελίας και έρευνας, καθώς και υποστήριξη- παραπομπή για ιατρική περίθαλψη και ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων (Teamwork, 2020).

2.9. Η ΕΒ στην αρθρογραφία του τύπου

«Κατά τη γνώμη μου, οι λέξεις είναι η μεγαλύτερη πηγή της μαγείας μας και είναι ικανές να βλάψουν και να θεραπεύσουν κάποιον»

(J.K. Rowling).

Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων και των στάσεων μας σχετικά με τα φύλα και τις κοινωνικές σχέσεις. Αντί να αντικατοπτρίζουν απλώς τις κοινωνικές δομές, τα ΜΜΕ συχνά ενισχύουν και επικυρώνουν τον κυρίαρχο σεξιστικό

λόγο, τα έμφυλα στερεότυπα και την πατριαρχική ιδεολογία. Η κοινή λογική, τοεφικτό και το επιθυμητό, επίσης, προσδιορίζονται σεμεγάλο βαθμό από τις αναπαραστάσειςτων ΜΜΕ σεσύγχρονεςκοινωνίες (Ανδρουτσόπουλος, 2001). Οι έμφυλες αναπαραστάσεις, έμμεσα, μέσωδιαφημίσεων, κοινωνικώνμηνυμάτων, τηλεοπτικών σειρών, εκπομπών κ.α., δημιουργούν πρότυπα συμπεριφορών και αντιλήψεων, τις οποίες όποια/όποιος αρνείται να ακολουθήσει ή να ενστερνιστεί, θεωρείται εκτόξτου αποδεκτούκοινωνικού πλαισίου. Τα ΜΜΕ δεν αντικατοπτρίζουν απλάτηνκυρίαρχη πατριαρχική ιδεολογία και τα έμφυλα στερεότυπα, με βάση τα οποία οιγυναίκες θεωρούνται υποδεέστερες. Τα κυρίαρχα στερεότυπα για τιςγυναίκες, υποστηρίζουνότιοιγυναίκες μοιράζονται τα ίδια χαρακτηριστικά, τιςιδιαικανότητες, ανάγκες και επιθυμίεςλόγωτουφύλουτους και ότι αυτάείναι υποδεέστερα των ανδρών (Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021).

Η αναπαράσταση των γυναικών από τα ΜΜΕ, είτε μέσω διαφημίσεων είτε μέσω τηλεοπτικών σειρών και άλλων μέσων, συχνά επιβεβαιώνει στερεότυπα που θέτουν τις γυναίκες σε ρόλους περιορισμένους -σε σχέση με την οικογένεια, την ομορφιά και την ερωτική έλξη. Αυτά τα στερεότυπα αποτελούν εμπόδιο για την αυτονομία και την ισότητα των φύλων. Οι γυναίκες, βάση πατριαρχικών στερεοτύπων, έχουν «αξία» κυρίως για αυτά που προσφέρουν στους άνδρες και κυρίως για αυτά που προσφέρει το σώμα τους: απόλαυση (οπτική και σεξουαλική), αναπαραγωγή, φροντίδα και οικιακή εργασία. Τις δεκαετίες του '70 και του '80, η σχέση ΜΜΕ και φύλου άρχισε να διερευνάται στον απόηχο του φεμινιστικού κινήματος και οι πρώτες έρευνες άρχισαν να εμφανίζονται (Αβραμοπούλου, 2021). Ο διάλογος για τη σχέση του φύλου με τα ΜΜΕ και τους τρόπους μετάδοσης και θεμελίωσης έμφυλων στερεοτύπων και πατριαρχικών αντιλήψεων προέβαλε τη σοβαρότητα του ζητήματος, την ανάγκη για μελέτη και τη δημιουργία προτάσεων για την εισαγωγή της οπτικής του φύλου σε όλα τα στάδια παραγωγής και μετάδοσης μηνυμάτων, είτε αυτά αφορούν διαφημίσεις, ειδήσεις, τον κινηματογράφο, τα σήριαλ κ.α. (Χατζησαββίδης, 2008).

Ο τρόπος αναπαράστασης της ΕΒ στα ΜΜΕ μπορεί να ενισχύσει την ιδέα ότι οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τη βία εναντίον τους, αντί

να αποκαλύπτει την πραγματική φύση του προβλήματος και να υποστηρίξει τα θύματα - π.χ. υπονοείται συχνά για μια γυναίκα που κακοποιήθηκε ότι «προκάλεσε», «έδωσε δικαίωμα», «είχε πιεί», «δεν πρόσεξε» κτλ. και άρα είναι ελλειμματικές με κάποιο τρόπο ή προβληματικές (Γκασούκα, 2020).

Ταυτόχρονα, στις διαφημίσεις η βία ενάντια στις γυναίκες έχει συχνά κανονικοποιηθεί, παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα φυσικής ανδρικής έκφρασης ερωτικής διάθεσης, αντί ως εργαλείο άσκησης εξουσίας, εξευτελισμού, κυριαρχίας και ελέγχου. Η συνεχής ανάδειξη της σχέσης κοινωνικού φύλου και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (ΜΜΕ) είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση της ΕΒ, η οποία εκκινεί από το πρόβλημα της στερεοτυπικής αναπαράστασης των γυναικών από τα ΜΜΕ και των τρόπων με τους οποίους η έμφυλη ταυτότητα κατασκευάζεται και επιτελείται μέσω (και) της κανονιστικής παραγωγής νοημάτων των μέσων (Αρχάκης, 2016). Η προώθηση και εδραίωση στερεοτυπικών αντιλήψεων περί θηλυκότητας και αντιλήψεων, που, τελικά, κατασκευάζουν ένα μοναδικό γυναικείο πρότυπο βασισμένο στην υποτιθέμενη φυσική αποστολή της γυναίκας αποκλειστικά ως μητέρας και συζύγου, υπονομεύει τις προσπάθειες χειραφέτησης, αυτονομίας, ένταξης στη δημόσια σφαίρα, ενασχόλησης με τα κοινά, συμμετοχής στα κέντρα λήψης αποφάσεων και στην εργασία (Αβραμοπούλου, 2021).

Για την άρση των έμφυλων στερεοτύπων και την προώθηση της ισότητας, είναι σημαντικό να διερευνηθεί η σχέση των ΜΜΕ με το φύλο και να ληφθούν μέτρα για την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης και την προώθηση θετικών γυναικείων προτύπων (Αβραμοπούλου, 2021).

2.10 Η ΕΒ απέναντι στα άτομα με αναπηρία

Λέγεται ότι σχεδόν όλοι θα βιώσουν προσωρινά ή μόνιμα την αναπηρία κάποια στιγμή στη ζωή τους. Υπολογίζεται ότι 1,3 δισεκατομμύρια άνθρωποι - περίπου το 16% του παγκόσμιου πληθυσμού - βιώνουν αυτή τη στιγμή σημαντική αναπηρία. Αυτός ο αριθμός αυξάνεται εν μέρει λόγω της γήρανσης του πληθυσμού και της αύξησης του επιπολασμού των μη μεταδοτικών ασθενειών (WHO, 2023).

Ως «Άτομα με Αναπηρίες» νοούνται τα άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, διανοητικές ή αισθητηριακές δυσχέρειες, οι οποίες σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια, ιδίως θεσμικά, περιβαλλοντικά ή εμπόδια κοινωνικής συμπεριφοράς, δύνανται να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή των ατόμων αυτών στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους (Ν. 4488/ΦΕΚ Α/Σ37/13-09-2017).

Τα διεθνή δεδομένα δείχνουν ότι τα άτομα με αναπηρίες είναι πιο πιθανό να βιώσουν βία, κακοποίηση και εκμετάλλευση σε σύγκριση με τους συνομηλικούς τους που δεν εμφανίζουν κάποια αναπηρία. Μελέτες δείχνουν ότι έχουν 1,5 φορές μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν κακοποιητικές συμπεριφορές σε σύγκριση με εκείνα χωρίς αναπηρίες, και ο κίνδυνος είναι ακόμα υψηλότερος μεταξύ εκείνων με διανοητικές και ψυχοκοινωνικές αναπηρίες (WHO, 2022). Ειδικότερα, συστηματική μελέτη και μεταανάλυση 26 μελετών υπέδειξε ότι ο συνολικός επιπολασμός (σωματικής, σεξουαλικής ή από έναν οικείο σύντροφο) πρόσφατης βίας ήταν 24,3% (95% ΔΕ 18,3-31,0) στα άτομα με ψυχικές ασθένειες, 6,1% (2,5-11,1) σε εκείνους με νοητικές δυσκολίες, και 3,2% (2,5-4,1) σε εκείνους με μη-ειδικές δυσκολίες (Hughes, 2012).

Συγκριτικά με τις άλλες γυναίκες, εκείνες με αναπηρίες έχουν δύο έως τέσσερις φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να βιώσουν βία από σύντροφο (Dunkle et al., 2018). Τα παιδιά με αναπηρίες έχουν τρεις φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να βιώσουν βία (Emerson&Llewellyn, 2022. Kavanagh,etal. 2018),καθώς και υψηλότερα ποσοστά αναφερόμενης σεξουαλικής κακοποίησης (Austin, et al. 2016).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η αναπηρία και η βία είναι αλληλένδετες, με την αναπηρία να αυξάνει τον κίνδυνο βίας, ενώ η εμπειρία της βίας μπορεί επίσης να προκαλέσει/αυξήσει την αναπηρία.

Τα άτομα με αναπηρίες βιώνουν όλο το φάσμα των βίαιων και κακοποιητικών συμπεριφορών που είναι κοινές σε όλες τις κακοποιητικές σχέσεις—σωματική, σεξουαλική, λεκτική, συναισθηματική και οικονομική κακοποίηση, περιλαμβάνοντας πρότυπα εξουσίας, ελέγχου και εξαναγκασμού (Powers & Oschwald, 2004. Walter-Brice et al., 2012). Ωστόσο, υπάρχουν μορφές κακοποίησης που είναι πιο συγκεκριμένες για τα άτομα με αναπηρίες, ή που έχουν πιο έντονες επιπτώσεις εάν

τα άτομα εμφανίζουν αναπηρίες. Παραδείγματα αυτών των μορφών κακοποίησης είναι τα παρακάτω (Hager, 2023):

- ◆ Οικονομική αποστέρηση, κατάχρηση των χρημάτων τους ή κατάχρηση του ρόλου του δικαστικού συμπαραστάτη που μπορεί να έχει κάποιος
- ◆ Στέρηση του δικαιώματος του ατόμου με αναπηρία να είναι μόνο του με τον/την θεράποντα ιατρό
- ◆ Στέρηση του δικαιώματος τεκνοποίησης, π.χ. μέσω της υποχρεωτικής λήψης αντισυλληπτικής αγωγής, του εξαναγκασμού σε στείρωση ή έκτρωση, ή εμποδίζοντας τις γυναίκες με αναπηρία να έχουν πρόσβαση σε θεραπείες εξωσωματικής γονιμοποίησης.
- ◆ Βιασμός
- ◆ Ανεπιθύμητα αγγίγματα ή/και μη σεβασμός της ιδιωτικότητάς τους
- ◆ Υπερφαρμακοληψία, ώστε τα άτομα να είναι ναρκωμένα και ανίκανα να λειτουργήσουν
- ◆ Φυσικός περιορισμός
- ◆ Αδικαιολόγητος/ανεπιθύμητος έλεγχος
- ◆ Στέρηση της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας
- ◆ Απομόνωση – συναισθηματική και κοινωνική αποστέρηση – μοναξιά
- ◆ Λήψη συγκατάθεσης υπό πίεση
- ◆ Απειλές για απόσυρση της παρεχόμενης φροντίδας ή εγκλεισμού σε ίδρυμα

Η κακοποίηση/παραμέληση μπορεί να γίνεται με πρόθεση ή και ακούσια π.χ. να αφήνεται ένα άτομο με αναπηρία μόνο του για μεγάλες χρονικές περιόδους, χωρίς να λαμβάνει σωστή φροντίδα (ViolenceandDisabilityWorkingGroup, 2010).

Το μεγαλύτερο μέρος των κακοποιητικών συμπεριφορών δεν καταγράφονται, καθώς τα άτομα με αναπηρία συχνά αγνοούνται, σιωπούν, έχουν έλλειψη πόρων και δικτύων για να μιλήσουν και αντιμετωπίζονται ως ακατάλληλοι, μη αξιόπιστοι μάρτυρες όταν προσπαθούν να αναφέρουν τι βιώνουν (Roguski, 2013).

2.11 Η ΕΒ απέναντι στο ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

Η βία κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων συχνά παραλείπεται στις συζητήσεις για ζητήματα ΕΒ (Kissetal., 2020.CouncilofEurope, 2022). Η παράλειψη αυτή αντανακλά εν μέρει την έλλειψη γνώσης γύρω από την συγκεκριμένη μορφή βίας, αλλά είναι επίσης συνέπεια της ανεπαρκούς νομικής και θεσμικής προστασίας των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων σε πολλές χώρες της Ευρώπης και στον υπόλοιπο κόσμο (Erickson-Schrothetal. 2020. CouncilofEurope, 2022).

Οι όροι ομοφοβία, αμφιφοβία, τρανσφοβία περιγράφουν το φόβο, την αποστροφή και το μίσος έναντι λεσβίων, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων και διεμφυλικών ατόμων. Περιλαμβάνουν ένα εύρος αρνητικών αντιλήψεων, στάσεων και συμπεριφορών από στερεότυπα έως και πιο ακραίες εκφράσεις βίας. Αυτά τα συναισθήματα μίσους οφείλουν την ύπαρξή τους σε βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις και στερεότυπα της ευρύτερης κοινωνίας που υποστηρίζονται από κοινωνικά και πολιτικά στερεώματα, δημιουργώντας ένα εχθρικό κλίμα έναντι των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων.

Η ΕΒ κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων δύναται να πάρει διαφορετικές μορφές, όπως και στις περιπτώσεις γυναικών και κοριτσιών. Στον συγκεκριμένο πληθυσμό παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις ως εξής:

Ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους. Πιο συγκεκριμένα νεαρά ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα αντιμετωπίζουν συχνά ρητορική μίσους, ειδικά στον κυβερνοχώρο. Αυτό μπορεί να μην τίθεται απαραίτητα σε προσωπικό επίπεδο αλλά ενδέχεται να εξακολουθεί να επηρεάζει όταν στοχοποιούνται γενικά ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να έχει καταστροφικό αντίκτυπο στη ζωή των ΛΟΑΤΚΙ+ νέων, μειώνοντας την αυτοπεποίθηση και την αίσθηση της αυτοεκτίμησής τους, εμποδίζοντας τη διαδικασία της αποκάλυψής τους και οδηγώντας τους στην μοναξιά (CouncilofEurope, 2022).

Εξαναγκασμό σε θεραπείες μεταστροφής με στόχο την αλλαγή του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της ταυτότητας φύλου ή επεμβάσεις κανονικοποίησης φύλου έναντι ιντερσέξ παιδιών (CouncilofEurope, 2022). Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως στην Ελλάδα τέτοιου είδους πρακτικές έχουν απαγορευτεί βάσει νόμου.

Υπάρχουν αυξανόμενες αποδείξεις ότι οι ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητες βιώνουν την ενδοοικογενειακή βία με τρόπους παρόμοιους αλλά και διαφορετικούς από τα ετεροφυλόφιλα άτομα (Donovan & Barnes 2019). Ως προς την σωματική βία σε διεμφυλικούς/ες επιβίωσαντες/σασες θύματα βίας από τον στενό σύντροφο, η σωματική βία μπορεί να κατευθύνεται σε μέρη του σώματος με φυλοκαθορισμένη σημασία (π.χ., στήθος και γεννητικά όργανα) (Goodmark 2013, Messinger 2017) και τη διακοπή ή παρεμπόδιση ιατρικών διαδικασιών συνδεδεμένων με τη φυλομετάβαση (Rogers 2019).

Επιπλέον υπάρχουν ενδείξεις ότι οι **στερεοτυπικές αντιλήψεις** που υπάρχουν γύρω από τα αμφιφυλόφυλα και διεμφυλικά άτομα, ειδικότερα ευνοούν την σεξουαλική κακοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, ο Girshick (2002) υπέδειξε ότι το στερεότυπο της υπερσεξουαλικότητας των αμφιφυλόφιλων χρησιμοποιείται από τους κακοποιητές τους για να δικαιολογήσουν ακόμη και βιασμό.

Υπάρχουν περισσότερες **τακτικές ψυχολογικού εκβιασμού** που σχετίζονται με τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και τη δομική βία που έχει το να διαβιούν σε ετεροκανονικές κοινωνίες. Η κακοποίηση μέσω της χρήσης της ταυτότητας του ατόμου μπορεί να γίνει κατανοητή αν ιδωθεί μέσα από τη χρήση της περιθωριοποιημένης κατάστασης κάποιου, ως μέσο επιβολής ή ντροπής (Rogers, 2020, Messinger, 2017).

Στις σχέσεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και σε πολλές ετεροφυλόφιλες σχέσεις, η καλά **καθορισμένη δυναμική εξουσίας** άνδρα/γυναίκα δεν είναι πάντα παρούσα. Συνεπώς, ενώ οι αρχές της διάπραξης παραμένουν ίδιες, το οπλοστάσιο της κακοποίησης διαφέρει: απειλώντας να "αποκαλύψει" τον/την σύντροφο, αμφισβητώντας αν ο/η σύντροφος είναι "πραγματικός/ή" άντρας/γυναίκα, ή με λόγια και πράξεις που ενισχύουν την εσωτερικευμένη ομοφοβία ή την τρανσοφοβία (*National-DomesticViolenceHotline, 2015*). Η σεξουαλική και φυλετική βία συχνά εκδηλώνεται διαφορετικά στις σχέσεις των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, με έναν τρόπο που εστιάζει στη ταυτότητα φύλου και το σεξουαλικό προσανατολισμό των εμπλεκόμενων, και έτσι η αναγνώριση της απαιτεί μια αλλαγή στη νοοτροπία.

2.12 Η ΕΒ απέναντι στον μεταναστευτικό πληθυσμό

Η ΕΒ είναι ακόμη πιο έντονη στους προσφυγικούς πληθυσμούς, όπου οι γυναίκες και τα κορίτσια διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο. Σε περιόδους κρίσης (ένοπλες συγκρούσεις, φυσικές καταστροφές ή εν γένει ανθρωπιστικές κρίσεις) τα περιστατικά ΕΒ διογκώνονται έναντι κυρίως των ομάδων που είναι πιο ευάλωτες στους κινδύνους από άλλα μέλη του γενικού πληθυσμού (Raftery et al., 2022). Αυτό συμβαίνει, είτε λόγω της γενικότερης περιθωριοποίησής τους, ή της μικρότερης ισχύος τους στην κοινωνία και της εξάρτησής τους για επιβίωση από τρίτους. Για παράδειγμα, μετά από σημαντικές κρίσεις όπως την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και τον πόλεμο στη Ρουάντα, η διεθνής κοινότητα έστρεψε το ενδιαφέρον στις φυλετικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες. Συγκεκριμένα, άρχισε να παρατηρείται ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι σημαντικά πιο ευάλωτα στη σεξουαλική βία και σε άλλες μορφές ΕΒ, κατά τη διάρκεια της αναγκαστικής τους μεταναστεύσης (Eriksson et al., 2013).

Έχουν αναφερθεί αρκετοί παράγοντες που προκαλούν αυξημένο κίνδυνο ΕΒ, όπως η ακραία φτώχεια, το καθεστώς μειονότητας, το ανασφαλές καθεστώς διαμονής, η περιορισμένη πρόσβαση στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας υποδοχής προσφύγων, η έλλειψη πρόσβασης στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και την αγορά εργασίας (Tappiset al., 2016). Ο πληθυσμός προσφύγων και μεταναστών, που κινδυνεύει από ΕΒ, συνεχίζει να αυξάνεται παράλληλα με το μέγεθος του πληθυσμού, που έχει εκτοπιστεί λόγω συγκρούσεων και ως συνέπεια της κλιματικής αλλαγής και των συνακόλουθων φυσικών καταστροφών που εκτοπίζουν τους γηγενείς από τον τόπο κατοικίας τους (Desai & Mandal, 2021. Tappis et al., 2016).

Παρατηρείται μια τάση επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης των γυναικών προσφύγων. Ειδικότερα, οι γυναίκες πρόσφυγες γίνονται θύματα ενός συγκεκριμένου εγκλήματος (π.χ., βιασμός) πολλές φορές, με συχνότερες τις προσωπικές επιθέσεις (π.χ., ενδοοικογενειακή βία, σεξουαλική κακοποίηση) (Robbers, 2008). Παράλληλα, επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση θεωρείται όταν η ίδια γυναίκα γίνεται θύμα διαφορετικών μορφών ΕΒ (π.χ., σωματική και ψυχολογική βία) (Olsvik, 2009).

Ο αντίκτυπος της ΕΒ στους πληθυσμούς των προσφύγων ποικίλλει ανά περιοχή και πλαίσιο, αλλά μπορεί να περιλαμβάνει αυξημένο κίνδυνο HIV και άλλων σεξουαλικά μεταδιδόμενων λοιμώξεων (ΣΜΝ) όπως υποδεικνύεται από μελέτες στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, κατάθλιψη και διαταραχή μετατραυματικού στρες τεκμηριωμένη σε όλη την Υποσαχάρια Αφρική, καθώς και βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες για την υγεία, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες για άτομα, οικογένειες και κοινότητες που τεκμηριώνονται σε μια ποικιλία γεωγραφικών τοποθεσιών παγκοσμίως (Kim et al., 2009. John-Langba, 2007). Μια μορφή ΕΒ που παρατηρείται ιδιαίτερα σε γυναίκες πρόσφυγες είναι ο καταναγκαστικός γάμος. Θύματα συχνά είναι κοπέλες στην εφηβεία. Τα περιστατικά καταναγκαστικού γάμου θεωρούνται περισσότερο ως περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και όχι απλά ως καταναγκαστικός γάμος (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016). Επιπλέον, τα εγκλήματα για λόγους τιμής, η σεξουαλική βία, η παιδική σεξουαλική κακοποίηση και η εμπορία ανθρώπων έχει αποδειχθεί ότι αλληλοσυνδέονται με τον καταναγκαστικό γάμο (Robbers, 2008. FEM Roadmap, 2016. Psaila et al., 2016).

Συνολικά, επισημαίνονται οι διάφορες μορφές που μπορεί να λάβει η ΕΒ μέσα στο πλαίσιο των προσφυγικών κοινοτήτων:

- ◆ Ενδοοικογενειακή βία
- ◆ Εγκλήματα τιμής - καταναγκαστικός γάμος
- ◆ Ψυχολογική βία - Επίμονη καταδίωξη ή παρακολούθηση (Stalking) και παρενόχληση
- ◆ Σεξουαλική βία - Σεξουαλική βία στο πλαίσιο του ασύλου
- ◆ Ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων (FGM)
- ◆ Εμπορία ανθρώπων

Συγκεκριμένα, αξίζει να γίνει μια αναφορά ως προς τη σεξουαλική βία στο πλαίσιο των ασύλων στην Ελλάδα. Οι συνθήκες διαβίωσης στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) είναι ακατάλληλες και απάνθρωπες. Έχει βρεθεί ότι οι γυναίκες στα ΚΥΤ στην Ελλάδα βιώνουν συστηματική σεξουαλική παρενόχληση και κακοποίηση και ζουν υπό τον φόβο και την απειλή. Ο φωτισμός είναι ανεπαρκής και τα μέσα προστασίας απουσιάζουν, καθιστώντας ιδίως τους χώρους υγιεινής ως το πιο επικίνδυνο μέρος (Barry, 2021). Επιπλέον, το 2017

η Υ.Α. έλαβε αναφορές από 622 επιζήσασες/ώντες ΕΒ που βρέθηκαν στα ελληνικά νησιά (UNHCR, 2018). Σχεδόν για το 30% των περιστατικών, η βία σημειώθηκε μετά την άφιξη του ατόμου στην Ελλάδα. Από όλα τα περιστατικά που καταγράφηκαν από τον οργανισμό στη χώρα κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους, το 80% των επιζήσασων/ώντων ήταν γυναίκες.

Δεν πλήττονται όμως μόνο οι γυναίκες και οι άλλες θηλυκότητες, αλλά και τα παιδιά των μεταναστών και των προσφύγων. Τα παιδιά πρόσφυγες αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες μορφές σεξουαλικής βίας και ΕΒ: επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές, εμπορία ανθρώπων, παιδική πορνεία, σεξουαλική βία εντός της οικογένειας και σεξουαλική εκμετάλλευση, κακοποίηση και βία από άτομα που έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση στα παιδιά. Τα παιδιά πρόσφυγες ή/και τα παιδιά που μετακινούνται συχνά εκτίθενται σε ιδιαίτερους κινδύνους σεξουαλικής και ΕΒ λόγω του αυξημένου επιπέδου εξάρτησής τους, της περιορισμένης ικανότητάς τους να προστατεύουν τον εαυτό τους, καθώς και της περιορισμένης εξουσίας και συμμετοχής τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Δεν είναι δυνατό για τα παιδιά να παρέχουν συγκατάθεση κατόπιν ενημέρωσης και μπορεί επίσης, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής τους, να μην κατανοούν πλήρως τη σεξουαλική φύση ορισμένων συμπεριφορών. Πρόσθετοι εθνικοί, φυλετικοί, πολιτιστικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες μπορεί επίσης να αυξήσουν τον κίνδυνο των παιδιών προσφύγων να βιώσουν σεξουαλική βία και βία λόγω φύλου. Σε υψηλότερο κίνδυνο βρίσκονται τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους, τα παιδιά σε κράτηση, τα παιδιά στρατιώτες, οι έφηβοι, τα παιδιά με ψυχική ή νοητική νόσο, τα παιδιά που εργάζονται, τα κορίτσια μητέρες, τα παιδιά που έχουν γεννηθεί από επιζήσασα βιασμού, τα αγόρια που επέζησαν και τα παιδιά δράστες (KETHI).

3.1 Αιτιολογικές θεωρίες για το φαινόμενο της ΕΒ

Ιστορικά, οι θεωρητικές προσεγγίσεις που αναπτύχθηκαν για να εξηγήσουν το φαινόμενο της ΕΒ είναι πολυάριθμες, ποικίλουν και απηχούν τις αντιλήψεις διαφορετικών πεδίων και επιστημών, της κοινωνιολογίας, των πολιτικών και κοινωνικών επιστημών, της ψυχολογίας, της βιολογίας, του κινήματος του φεμινισμού κ.α. Στο πλαίσιο του παρόντος οδηγού θα παρουσιαστούν οι εξής θεωρητικές προσεγγίσεις: **το ψυχιατρικό μοντέλο, η θεωρία των κοινωνικών παραγόντων και του δομικού στρες, η θεωρία των κοινωνικών πόρων, η θεωρία της κοινωνικής μάθησης, η θεωρία των κοινωνικών συναλλαγών στις διαπροσωπικές σχέσεις, η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου, η θεωρία της υποκουλτούρας της βίας και η φεμινιστική θεώρηση.**

Το **ψυχιατρικό μοντέλο** εστιάζει στο άτομο και στα χαρακτηριστικά του, δίνοντας έμφαση στην εξέλιξη και τα γενετικά χαρακτηριστικά που προδιαθέτουν τους άντρες στη βία, καθώς και στη δομή του εγκεφάλου αυτών. Αποδίδει τη βία στην ψυχοπαθολογία του δράστη (Χατζηφωτίου, 2005). Ειδικότερα, το ψυχιατρικό μοντέλο αναλύει τη συζυγική βία λαμβάνοντας υπόψη ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά και διαταραχές προσωπικότητας δράστη και θύματος (ψυχική ασθένεια, ψυχοπαθολογία, κατάχρηση ουσιών και αλκοόλ, νοητική διαταραχή). Είναι από τα πιο δημοφιλή ερμηνευτικά μοντέλα και το πρώτο που αναπτύχθηκε, ενώ αντανακλάται στις κοινωνικές αντιλήψεις

και αναπαραστάσεις για τον δράστη και το θύμα κακοποίησης (Gelles, 1980).

Η θεωρία των **Κοινωνικών Παραγόντων και του Δομικού Στρες** ανήκει στις κοινωνικές - πολιτισμικές θεωρίες. Εστιάζει στο κύρος και στην επιρροή κάθε ατόμου στην κοινωνία, αξιολογώντας παράλληλα και τις οικονομικές συνθήκες της κοινωνίας, τις πολιτισμικές αξίες και άλλα παρόμοια στοιχεία (Χατζησπύρου, 2015).

Σύμφωνα με την **θεωρία των Κοινωνικών Πόρων**, όλα τα κοινωνικά συστήματα στρέφονται γύρω από τις απειλές και τη χρήση βίας. Τα άτομα που ασκούν βία διαθέτουν περισσότερους πόρους και μέσα (κοινωνικά, οικονομικά, ψυχολογικά), με αποτέλεσμα να υποτιμούν τα θύματα και να είναι σε θέση να τους επιβάλλονται. Αρκετές φορές όμως, η βίαιη συμπεριφορά προκαλείται λόγω έλλειψης πόρων με σκοπό την επιβολή και τη διατήρηση της εξουσίας. Επομένως, η βία είναι το ύστατο μέσο άντλησης δύναμης του ατόμου όταν στερείται οικονομικών και κοινωνικών πόρων (Goode, 1963. Watson, 2009).

Η **θεωρία της Κοινωνικής Μάθησης** εξηγεί το φαινόμενο της ΕΒ μέσα από τις θεωρίες μάθησης. Βασίζεται στο ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα μάθησης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης και δίνει μεγάλη σημασία στον αμοιβαίο καθορισμό, στην αμοιβαία σχέση ανάμεσα σε άτομα και περιβάλλον (Bandura, 1977). Εστιάζει στους άνδρες και εισάγει ένα κοινωνικό στοιχείο στην προσπάθεια να ερμηνεύσει τη βία εναντίον των γυναικών ως επίκτητη συμπεριφορά. Το φαινόμενο αυτό αναφέρεται ως «κύκλος της βίας» ή «διαγενεακή μεταβίβαση της βίας». Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή όσοι γίνονται μάρτυρες βίας ανάμεσα στους γονείς τους ή βίωσαν οι ίδιοι τη βία ως παιδιά, καταφεύγουν στη βία ως ενήλικες (Damant et al., 2013. Strauss, Gelles & Steinmetz, 1980).

Η **θεωρία των Κοινωνικών Συναλλαγών στις Διαπροσωπικές Σχέσεις** ανήκει στις κοινωνικές θεωρίες. Αφορά ένα σύστημα επιβραβεύσεων και αρνητικών κυρώσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις. Τα άτομα εμπλέκονται σε συμπεριφορές που ίσως τους αποφέρουν επιβράβευση, κέρδος ή κάποιο όφελος και αποφεύγουν συμπεριφορές που πιθανόν να έχουν κυρώσεις. Οι θύτες έχουν την εξουσία και τη δυνατότητα να εκμεταλλεύονται τα θύματα, τα οποία αδυνατούν

να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη βία και να τροφοδοτήσουν με άλλο τρόπο τον θύτη (Gelles, 1988. Mignon, Larson & Holmes, 2002).

Άλλη μια κοινωνική θεωρία είναι η **θεωρία του Κοινωνικού Ελέγχου**. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, ο σύγχρονος παραβάτης σκέφτεται ορθολογιστικά και υπολογίζει με ακρίβεια το κόστος και τα οφέλη της καταχρηστικής του συμπεριφοράς, καθώς οι ανθρώπινες σχέσεις στηρίζονται πολύπλευρα στον υπολογισμό ανταμοιβών από τα δρώντα υποκείμενα και στην αποφυγή απωλειών ή κυρώσεων. Πυρήνας του κοινωνικού ελέγχου είναι τα αρνητικά μέτρα (π.χ., η τιμωρία, οι νομικές συνέπειες, η κοινωνική κατακραυγή και απώλεια του κύρους), με τις αρνητικές τους συνέπειες για τον αποκλίνοντα. Η κακοποιητική επομένως συμπεριφορά του άνδρα-θύτη αποτελεί την ορθολογική επιλογή χρήσης βίας σε ένα σύστημα κερδών-απωλειών, ιδιαίτερα όταν ο κοινωνικός έλεγχος είναι χαλαρός, άρα μειωμένο και το κοινωνικό κόστος της συμπεριφοράς του. (Βιβιλάκη, και συν. 2008. Γατσάς, 2008. Παπαμιχαήλ, 2005. Παππά, 2012. Loue, 2002).

Ακολούθως, η **θεωρία της Υποκουλτούρας της Βίας** ανήκει στις θεωρίες που εξετάζουν τη βία υπό το πρίσμα του κοινωνικού συνόλου. Βασίζεται στο δεδομένο ότι τα βίαια επεισόδια φαίνεται να συμβαίνουν σε περιορισμένες και συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές. Η βία εκδηλώνεται τακτικά και υπάρχει αποδοχή από τους θύτες και τα θύματα μέσα σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον υποκουλτούρας. Το άτομο υιοθετεί τη βίαιη συμπεριφορά μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικής μάθησης αποδίδοντας σε αυτή θετικό πρόσημο, ενώ δεν αναπτύσσει αυτοέλεγχο αφού δεν έρχεται αντιμέτωπο με την κοινωνική αποδοκιμασία. Κάποιες κοινωνικές ομάδες έχουν διαφορετικά επίπεδα βίας ενώ κινούνται σε συνθήκες και χώρους διαβίωσης, όπου επικρατούν νόρμες και αξίες που ενισχύουν συμπεριφορές βίας -“υποκουλτούρα” (Wolfgang & Ferracuti, 1969).

Τέλος, η **Φεμινιστική Θεώρηση** αφορά ένα σύνολο ιδεολογικών και θεωρητικών αποθέσεων, καθώς και ακτιβιστικών πρακτικών ή κινημάτων που αναπτύχθηκαν ιστορικά σε 3 κύματα. Οι φεμινιστικές απόψεις αφορούν στη διεκδίκηση και καθιέρωση της ισότητας των φύλων, στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην κριτική ανάλυση επιστημονικών και φιλοσοφικών θεωρητικών πλαισίων

σχετιζόμενων με την υπόσταση του φύλου και της έμφυλης ταυτότητας (Beasley, 1999).

Η φεμινιστική θεώρηση της ΕΒ είναι μια από τις σημαντικότερες προσπάθειες ανάδειξης του προβλήματος της βίας κατά των γυναικών σε κοινωνικό πρόβλημα, που απαιτεί την παρέμβαση όλων των κοινωνικών φορέων και την αυστηροποίηση των μηχανισμών του κοινωνικού ελέγχου. Υποστηρίζει ότι η οικονομικοκοινωνική και ιστορική εξέλιξη των κοινωνικών δομών λειτουργεί άμεσα και έμμεσα προς την ενίσχυση του πατριαρχικού μοντέλου που προάγει και καλλιεργεί την ανδρική κυριαρχία μέσα στους κόλπους της οικογένειας και των υπόλοιπων κοινωνικών θεσμών. Εστιάζει στη δύναμη και τον έλεγχο που έχουν οι άντρες οδηγώντας τις γυναίκες στη μαθημένη αβοηθητότητα (Beasley, 1999). Ο κύκλος της βίας που περιγράφεται στην επόμενη ενότητα εκπορεύεται από τη φεμινιστική θεώρηση.

Σύμφωνα με τη φεμινιστική θεώρηση, η ΕΒ προκαλείται και κατασκευάζεται από έμφυλα στερεότυπα δύναμης και δικαιωμάτων στην κοινωνία (Bjørnholt, 2021). Για την κατανόηση της θεώρησης αυτής, χρειάζεται να τεθεί στο κέντρο της ανάλυσης η έννοια του φύλου και η πατριαρχία.

3.2 Ο κύκλος της βίας

*«Δεν είναι αυτό που λέμε ούτε αυτό που σκεφτόμαστε που μας καθορίζει, αλλά αυτό που κάνουμε»
Jane Austen*

Οι γυναίκες που έχουν βιώσει κακοποίηση, αναφέρονται σε ένα συναίσθημα εγκλεισμού, δηλαδή έναν φαύλο κύκλο από τον οποίο δεν μπορούν να ξεφύγουν (δημιουργία της έντασης, η έκρηξη και η συμφιλίωση). Ορισμένες έρευνες, προσπάθησαν να εξηγήσουν την διαδικασία της βίας στα πλαίσια ενός ζευγαριού, υπό το πρίσμα τριών σταδίων αποκαλούμενα ως «κύκλος της βίας» (Walker, 1979). Ο συγκεκριμένος κύκλος συμβαίνει σε όλες τις κακοποιητικές σχέσεις, οδηγώντας την επιζήσασα σε παράλυση, παραίτηση και τελικά θυματοποίηση, τα οποία είναι και ο σκοπός του θύτη.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα τρία στάδια του κύκλου της βίας:

Πρώτο στάδιο: Δημιουργία της έντασης

Η ένταση προκαλείται λόγω κάποιων κοινών ζητημάτων (λ.χ. ζητήματα γύρω από την εργασία, τα παιδιά, τα οικονομικά, τις επιλογές διασκέδασης ή φιλικού περιβάλλοντος, την ένδυση). Ένας μικρός βαθμός βίας που περιλαμβάνει λεκτικές προσβολές, απειλές, απόδοση ευθυνών ή/και σπρωξίματα εμφανίζεται και το θύμα προσπαθεί να ελέγξει την κατάσταση κατευνάζοντας την ένταση του θύτη, πιστεύοντας πως εάν είναι περιπονητική, υποχωρητική ή κρατώντας τις αποστάσεις θα σταματήσει. Αυτές οι κακοποιητικές συμπεριφορές δεν τελειώνουν και τελικά η ένταση οδηγεί σε σωματική βία (Walker, 1979).

Δεύτερο στάδιο: Η έκρηξη

Μετά την κλιμάκωση της έντασης, η σωματική βία ξεκινάει. Εμφανίζονται μένος, μανία, βαναυσότητα, έλλειψη ελέγχου, σωματικές βλάβες και η επιζήσασα κατανοεί πως δεν έχει κανένα έλεγχο στην διαχείριση της κακοποιητικής συμπεριφοράς του θύτη. Πρόκειται για την πιο τρομακτική φάση στον κύκλο της βίας, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές σωματικές βλάβες, ακόμα και σε γυναικοκτονία. Αρκετές γυναίκες εγκαταλείπουν τον θύτη, άλλες όμως αδυνατώντας να ολοκληρώσουν την σχέση για ποικίλους λόγους, αποστασιοποιούνται από την επίθεση και τον επακόλουθο πόνο που επιφέρει (Walker, 1979).

Τρίτο στάδιο: Η συμφιλίωση

Ο θύτης δείχνει μεταμέλεια, απολογείται ζητώντας συγγνώμη και προσφέροντας δώρα και υποσχέσεις να μην προβεί ξανά σε αντίστοιχες κακοποιητικές πράξεις. Σε αρκετές περιπτώσεις προσπαθεί να μειώσει το εύρος της βίας, δεν αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεων του ή ακόμα μετατοπίζει το φταίξιμο στο ίδιο το θύμα. Τελικά, η κακοποιημένη γυναίκα πείθεται από τον θύτη πως αντίστοιχες πράξεις δεν θα επαναληφθούν και πείθει τον εαυτό της ότι ο σύντροφος/σύζυγος θα αλλάξει. Αυτή η συνειδητοποίηση είναι και η πιο κρίσιμη φάση που οδηγεί στον εγκλωβισμό και τη θυματοποίησή της (Walker, 1979).

Ο παραπάνω κύκλος της βίας θα μπορούσε να συμβεί σε διάστημα μιας ημέρας ή να κρατήσει από βδομάδες μέχρι μήνες και τα στάδιά του να είναι διαφορετικά για την κάθε σχέση. Τέλος, ο κύκλος της βίας

επαναλαμβάνεται και δύναται να βοηθήσει στην εξήγηση του λόγου για τον οποίο τα θύματα συνεχίζουν να μένουν σε κακοποιητικές σχέσεις (Walker, 1979).

3.3 Χαρακτηριστικά του Θύματος

«Πριν φύγει μου είχε στείλει μήνυμα: *‘Μη μου θυμώσεις! Είχαμε μέρες να μιλήσουμε και δυσκολευόμουν να υποθέσω τι εννοούσε.*

‘Και να θέλω, δεν μπορώ να σου θυμώσω’».

Αγγελική Σπανού, Η καλύτερή μου φίλη.

Η ΕΒ αναφέρεται σε πράξεις κακομεταχείρισης προς κάποιο άτομο ή ομάδα λόγω του φύλου του (UNHCR, 2021). Πρόκειται για επιβολή δύναμης, που καταστρατηγεί τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παρόλο, που κάθε άνθρωπος μπορεί εν δυνάμει να βιώσει ΕΒ, εντοπίζεται ότι η πλειοψηφία των θυμάτων είναι γυναίκες και κορίτσια και ότι η βία τους ασκείται κυρίως από άντρες που είναι σε πολλές περιπτώσεις οι τωρινοί ή πρώην σύντροφοι. Η ΕΒ τέμνει τα όρια του φύλου, της ηλικίας, της ικανότητας, της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης και της σεξουαλικής ταυτότητας (Thiara et al., 2011). Επίσης, ξεπερνάει την κουλτούρα, τη θρησκεία και την εθνικότητα. Με άλλα λόγια, μπορεί να συμβεί σε κάθε γυναίκα (EIGE, 2021). Όπως διαφαίνεται και από τα στατιστικά στοιχεία (βλ. εν. 1.5), η ΕΒ είναι ένα πρόβλημα που υπάρχει στην επιδημία της αντρικής βίας προς τις γυναίκες (Heise, 1994).

Αναδεικνύεται μια διχογνωμία ως προς τους διαφορετικούς όρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Στη βιβλιογραφία συναντώνται τόσο οι όροι «θύμα» όσο και «επιζήσασα», καθώς και ο συνδυαστικός όρος «θύμα/επιζήσασα». Οι όροι «θύμα» και «επιζήσασα» φέρουν ο καθένας μια ιδιαίτερη σημασία. Η ονοματοδοσία κάποιου ως «θύμα» μπορεί να συνδεθεί με αδυναμία και παθητικότητα και να φέρει ποιότητα «ταμπέλας», ενώ από την άλλη ο όρος «επιζήσασα» υποδηλώνει δύναμη και σθένος να ξεπεράσει τις αντιξοότητες (Gupta, 2014).

Έχουν εντοπιστεί ορισμένοι παράγοντες που ενισχύουν τη θυματοποίηση της γυναίκας και την παραμονή της στον κύκλο της βίας. Οι παράγοντες αυτοί κατηγοριοποιούνται σε ατομικούς, κοινωνικούς και δημογραφικούς.

Καταρχάς, έχει εντοπιστεί βία κατά την παιδική ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, στο ιστορικό των γυναικών θυμάτων εντοπίζεται σεξουαλική κακοποίηση κατά την παιδική ηλικία ή το να είναι μάρτυρας στην κακοποίηση και τον ξυλοδαρμό της μητέρας καθώς και άλλα ψυχικά τραύματα. Επίσης, παρατηρείται ότι το κορίτσι μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από ανοχή της κακοποίησης και του ξυλοδαρμού των γυναικών από το στενό περιβάλλον, στάση που εν τέλει υιοθετείται και από την ίδια τη γυναίκα (Heise, 2011). Πέραν αυτών, το επίπεδο της ψυχικής ανθεκτικότητας και κατά συνέπεια η ικανότητα διαχείρισης του στρες είναι χαμηλότερο στις γυναίκες-θύματα από του γενικού πληθυσμού, ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιούν περισσότερο συναισθηματικά προσανατολισμένη μέθοδο επίλυσης προβλημάτων αντί γνωστικά. (Tsirigotis & Luczak, 2018), με συνέπεια την αυτοενοχοποίησή τους για ό,τι τους συμβαίνει.

Σχετικά με τα κοινωνικά και δημογραφικά στοιχεία των γυναικών θυμάτων, παρατηρείται νεαρή ηλικία κατά τη βίωση της βίας. Σημαντική είναι η χαμηλή κοινωνική υποστήριξη που ενισχύει την παραμονή στο κακοποιητικό περιβάλλον, όπως και η χρήση ουσιών και η ανεργία. Από την άλλη, το εκπαιδευτικό επίπεδο της γυναίκας φαίνεται να επηρεάζει με ένα μη σταθερό τρόπο. Σύμφωνα με κάποιες μελέτες οι υψηλές σχολικές επιδόσεις λειτουργούν ως προστατευτικός παράγοντας (Heise, 2011), ενώ άλλες μελέτες δεν επιβεβαιώνουν την σχέση αυτή, καταλήγοντας ότι το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο σχετίζεται μόνο με την έκθεση στην σωματική βία. Στις περιπτώσεις αυτές διαπιστώνεται ότι όσο λιγότερη εκπαίδευση, τόσο λιγότερες πιθανότητες εργασίας της γυναίκας, τόσο λιγότερα χρήματα και δυνατότητα απομάκρυνσης από το δράστη και τόσο λιγότερη αντίληψη και επίγνωση των δικαιωμάτων της. (Xu et al., 2005. Walton-Moss et al., 2005. Rashidi Fakari F. et al., 2021).

Τέλος, αξίζει να αναφερθούν ορισμένοι παράγοντες που λειτουργούν διαφορετικά σε διαφορετικά συμφραζόμενα και περιβάλλοντα. Πρόκειται για την επαγγελματική απασχόληση των γυναικών, τη συμμετοχή των γυναικών σε προγράμματα πιστώσεων ή άλλα αναπτυξιακά προγράμματα, καθώς και την κατοχή περιουσιακών στοιχείων και οικονομικών πόρων από τις γυναίκες (Heise, 2011).

3.4 Χαρακτηριστικά του δράστη

Όταν μιλάμε για ΕΒ, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, ο θύτης είναι ο άντρας και το θύμα η γυναίκα (Millet, 1977). Ο ρόλος του φύλου στις ετερόφυλες σχέσεις και στην κατασκευή της δύναμης και της βίας είναι κεντρικός. Το φύλο αποτελεί σημείο-κλειδί σε μοτίβα διαπροσωπικής βίας και κακοποίησης και είναι ακριβώς η ανισότητα των φύλων που εξηγεί ποιος κακοποιεί ποιον (Hester, 2010).

Η κυριαρχία των αντρών πάνω στις γυναίκες προχωράει μέσω του σαδισμού και φτάνει στον φόνο και συγκεκριμένα στη γυναικοκτονία. Το πέος – σήμα της αρσενικής κυριαρχίας σε οργανωμένες και πολιτισμένες πατριαρχικές κοινωνίες – έχει την πιο κρίσιμη σημασία αφού αποτελεί αντικείμενο αέναου κομψασμού και ατέρμονου άγχους (Millet, 1977).

Η αντρική κυριαρχία πρέπει να διατηρείται είτε μέσω της συγκατάθεσης, είτε με τη βία. Παρόλο που μπορεί να ληφθεί συγκατάθεση με πολλούς τρόπους κατά την ερωτική πράξη, η βία σχετίζεται με σεξουαλικές κατασκευές και η πατριαρχική επιβολή, επίσης, βασίζεται σε μια μορφή βίας κυρίως σεξουαλικής, με τη μορφή του βιασμού. Η σύνδεση της σεξουαλικότητας και της βίας αποτελεί ένα σχεδόν ενστικτώδες κομμάτι των πατριαρχικών κοινωνιών που μεταφέρεται από γενιά σε γενιά και διαιωνίζεται (Millet, 1977).

Μπορούν να εντοπιστούν ορισμένα κοινωνικά στοιχεία που ενισχύουν τη χρήση βίας από τους άντρες προς τις γυναίκες με στόχο την επιβολή. Αρχικά, οι διαφορές στην εκπαίδευση και το εισόδημα μεταξύ αντρών και γυναικών παίζουν ρόλο. Επίσης, η καταγωγή, το φύλο και η οικονομική τάξη αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους· δηλαδή, ο άντρας θα χρησιμοποιήσει τη βία για να «επικυρώσει» την κοινωνική του υπεροχή έναντι της γυναίκας». Μάλιστα, όσο πιο χαμηλό είναι το κοινωνικοοικονομικό κύρος του άντρα, τόσο πιο υψηλή είναι η ανάγκη του να επικυρώσει την αρρενωπότητά του, προβάλλοντας επαναλαμβανόμενες «δικαιολογίες» για τη βία που ασκεί (π.χ., έπρεπε να χτυπήσει τη γυναίκα του για να τη συνετίσει αφού του αντιμίλησε»). Οι συμπεριφορές αυτές πηγάζουν από εκνευρισμό και θυμό απέναντι στην πιθανή ή πραγματική απώλεια της δύναμης (Millet, 1977).

Σύμφωνα με τη φεμινιστική θεώρηση, το γεγονός ότι υπάρχουν βίαιοι άντρες δεν είναι αποτέλεσμα ψυχολογικών χαρακτηριστικών. Όλοι οι άντρες μπορούν να είναι βίαιοι. Εντούτοις, είναι συγκεκριμένοι άντρες που γίνονται βίαιοι προς τις γυναίκες και αυτοί είναι που μπορεί να ξεσπάσουν, όταν απειλούνται σε όρους υλικής δύναμης ή/και αυστηρών ορίων του «εγώ» τους (Hearn, 1996).

Οι άντρες που ασκούν βία κατά των γυναικών θεωρούν πως έχουν «δικαιώματα» σε ανδροκρατούμενες κοινωνίες και δικαιολογούν τη βία τους και τις τακτικές ελέγχου και επιβολής που ασκούν προς τις γυναίκες, που δε συμμορφώνονται με τις επιθυμίες τους. Θεωρούν πως κατέχουν μια δομική δύναμη που τους έχει αποδοθεί από τη γέννηση (Pence&Paymar, 1986).

Σύμφωνα με τον Walby (1986), η πατριαρχία, στους κόλπους της οποίας ευοδώνεται η ΕΒ, είναι ένα σύστημα κοινωνικών κατασκευών και πρακτικών, όπου οι άντρες κυριαρχούν, καταπιέζουν και εκμεταλλεύονται τις γυναίκες.

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθούν ορισμένα εμπειρικά στοιχεία τα οποία αυξάνουν τις πιθανότητες διάπραξης βίας εκ μέρους των ανδρών, σύμφωνα με το οικολογικό μοντέλο του Heise (2011). Πιο συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν τόσο την παιδική ηλικία, όσο και την ενήλικη, καθώς και την επίδραση της κοινωνίας και του ευρύτερου περιβάλλοντος. Η βία κατά την παιδική ηλικία, η σκληρή σωματική τιμωρία και η μαρτυρία της γονικής βίας, αποτελούν χαρακτηριστικά πολλών θυτών. Έχουν εντοπιστεί επίσης και άλλα ψυχικά τραύματα κατά την παιδική ηλικία και ψυχολογική δυσλειτουργία. Στην ενήλικη ζωή εντοπίζεται αντικοινωνική συμπεριφορά και δυσκολίες στη σύναψη υγιών σχέσεων (Heise, 2011).

Έχουν παρατηρηθεί επίσης κάποιες κοινές συμπεριφορές σε όσους ασκούν βία κατά των γυναικών. Αρχικά, αποδέχονται τη βία ως μέσο επίλυσης των συγκρούσεων γενικά, αλλά και ειδικά μεταξύ των ερωτικών συντρόφων. Εκδηλώνουν επίσης συμπεριφορές που υποδεικνύουν αποδοχή της έμφυλης ιεράρχησης και της κατωτερότητας του άλλου φύλου. Συχνή είναι και η κατάχρηση αλκοόλ στους θύτες και η παρέα με συνομηλίκους που έχουν παραβατική συμπεριφορά. Ως προς τα κοινωνικά-δημογραφικά χαρακτηριστικά, έχουν εντοπιστεί η

νεαρή ηλικία και το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ως κοινά στοιχεία των θυτών ΕΒ (Heise, 2011).

3.5 Το κοινωνικό στίγμα της ΕΒ

Η ΕΒ μπορεί να εμφανιστεί σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και τα θύματα προέρχονται από όλες τις κοινωνικές και οικονομικές τάξεις, χωρίς διακρίσεις (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2018). Ωστόσο, εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με διάφορους παράγοντες, όπως την κοινωνικοοικονομική θέση του ατόμου που αναζητά βοήθεια. Ο κίνδυνος έκθεσης στην ΕΒ αυξάνεται κατά πολύ όταν στο άτομο ενυπάρχουν πολλές ταυτότητες, που αντιμετωπίζουν στίγμα και περιθωριοποίηση (π.χ. ΛΟΑΤΚΙ+, άτομα με αναπηρία, άτομα εργαζόμενα στο σεξ, χρήστες/τριες ναρκωτικών, μετανάστ(ρι)ες-πρόσφυγες κτλ.), και το καθιστούν περισσότερο ευάλωτο σε μορφές διακρίσεων, που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους (Parathanasiou&Christidi, 2019).

Άτομα που έχουν υποστεί ΕΒ, συνήθως δυσκολεύονται να μοιραστούν την εμπειρία αυτή και τείνουν να μην ζητάνε βοήθεια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να καταγράφεται ένας μικρός αριθμός περιστατικών σε κάποια υπηρεσία, καθώς τα επιζήσαντα άτομα κυριαρχούνται από αισθήματα ενοχής, ντροπής και αντιμετωπίζουν, επιπλέον της βίας που έχουν υποστεί, το στίγμα, τον φόβο και τις διακρίσεις που συχνά συνοδεύουν μια αποκάλυψη και καταγγελία της βίας (Suarez & Gadal-la, 2010). Το στίγμα που συνοδεύει την ΕΒ μειώνει σημαντικά την πιθανότητα αναφοράς και κατ' επέκταση πρόσβασης στη δικαιοσύνη, ενισχύοντας έτσι μια κουλτούρα ατιμωρησίας. Το γεγονός αυτό συμβάλει και τροφοδοτεί, κατά συνέπεια, την αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης φαινομένων ΕΒ (Kasyoka, et al., 2021).

Το δομικό στίγμα στην ΕΒ αναπαράγεται μέσα από τους νόμους, τους θεσμούς και το σύστημα δικαιοσύνης που αποτυγχάνουν να προστατεύσουν επαρκώς τα επιζήσαντα άτομα και δημιουργούν εμπόδια στην αναζήτηση βοήθειας, την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στις υπηρεσίες υποστήριξης (Barnett, et al., 2016). Για παράδειγμα και, όπως συστηματικά καταγράφεται στην βιβλιογραφία, τα θύματα ΕΒ και ειδικά προερχόμενης από τον σύντροφο/σύζυγο διστάζουν

να καταγγείλουν την κακοποίηση στην αστυνομία, καθώς πιστεύουν ότι δεν θα πάρουν βοήθεια ή ότι δεν θα πιστέψουν τις μαρτυρίες τους (FRA, 2014). Κάποιοι άλλοι λόγοι που οι γυναίκες δεν απευθύνονται στην αστυνομία, είναι ο φόβος ότι θα δεχτούν αντίποινα, καθώς και ο βαθμός έντασης της βίας που βιώνουν (Sanz-Barbero et al., 2018).

Οι έρευνες δείχνουν ότι τα θύματα είναι περισσότερο πιθανό να απευθυνθούν για βοήθεια, στην αστυνομία ή άλλο οργανισμό, όταν η ένταση της βίας κλιμακώνεται σε οριακό σημείο και η γυναίκα είναι σε απόγνωση (Osborn & Rajah, 2020). Η ανάγκη για αναζήτηση βοήθειας εξαρτάται από το τι αναγνωρίζει το άτομο ως κακοποιητική συμπεριφορά μέσα σε μια συντροφική σχέση. Σε περιπτώσεις που η ανοχή στην βία είναι υψηλή και οι κακοποιητικές συμπεριφορές κανονικοποιημένες, τότε η δυνατότητα αναγνώρισης της ΕΒ μειώνεται (Goodson&Hayes, 2021). Σύμφωνα με μελέτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το 25% των γυναικών που βιώνουν βία στην συντροφική σχέση δεν ανέφεραν περιστατικά στην αστυνομία επειδή δεν αξιολόγησαν τη βίαιη συμπεριφορά ως τόσο σοβαρή ώστε να χρειάζεται να την καταγγείλουν (FRA, 2014).

Επίσης, ο κοινωνικός στιγματισμός του ατόμου που έχει βιώσει ΕΒ στέκεται εμπόδιο στην αναζήτηση βοήθειας. Πολύ συχνά η ευθύνη για την επίθεση αποδίδεται στα επιζήσαντα άτομα εξαιτίας των κοινωνικών κανόνων και των στερεοτύπων, που αφορούν το φύλο. Αντιλήψεις, οι οποίες αμφισβητούν την συμπεριφορά του θύματος, την ένδυση, τις επιλογές του τρόπου ζωής ή τις ενέργειες του θύματος, εκλαμβάνονται ως παράγοντες που συμβάλουν ή προκαλούν τη βία, με συνέπεια να ενοχοποιείται και να στιγματίζεται το επιζήσαν άτομο και όχι ο θύτης (Suarez & Gadalla, 2010).

Τα περιστατικά που αφορούν ενδοοικογενειακή βία χαρακτηρίζονται από υψηλό κοινωνικό στίγμα. Έτσι, παρατηρείται σε αρκετές περιπτώσεις, πίεση από τον περίγυρο του θύματος να δώσει προτεραιότητα στην προστασία της οικογένειας με επίκεντρο την διατήρηση της ενότητας. Οι επιζήσασες ενδοοικογενειακής βίας δυσκολεύονται να προχωρήσουν σε καταγγελία και να διαφύγουν, καθώς γνωρίζουν ότι θα έρθουν αντιμέτωπες με την ευθύνη της διάλυσης της οικογένειας, με αποτέλεσμα τον στιγματισμό των ίδιων, των παιδιών τους και την

κοινωνική απομόνωση τους (Kasyoka, et al., 2021). Συχνά επικρατεί η αντίληψη ότι αυτό που συμβαίνει μέσα στο γάμο ή μια σχέση θεωρείται κάτι ιδιωτικό, το οποίο δεν πρέπει να μοιράζονται έξω από το σπίτι (McCleary-Sills,etal, 2016).

Συνοψίζοντας, το στίγμα της ΕΒ λειτουργεί και ως μια μορφή κοινωνικού ελέγχου για την διατήρηση των έμφυλων σχέσεων εξουσίας και της ανδρικής κυριαρχίας (Barnett, et al., 2016).

3.6 Οι στάσεις του κοινού απέναντι στην ΕΒ στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η ισότητα των φύλων αναγνωρίζεται πλέον ως θεμελιώδης αρχή και ανθρωπινόδικαίωμα, μέσα από σειρά νομοθετημάτων. Όμως, η πραγματικότητα στους επιμέρους τομείς εξέλιξης για τις γυναίκες, όπως η ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση, οι ίσες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας, ο καταμερισμός των εργασιών στο σπίτι, η φροντίδα και η ανατροφή των παιδιών κ.λπ., καταδεικνύει ότι χρειάζεται ακόμα αρκετή προσπάθεια ούτως ώστε να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων στη χώρα μας. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα, με βαθμολογία 52,5 στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων, κατατάσσεται τελευταία ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι μεγαλύτερες ανισότητες ανάμεσα στα φύλα, εντοπίζονται στον τομέα της εξουσίας, με έμφαση στη λήψη οικονομικών αποφάσεων (ΕΙΓΕ, 2021). Αυτή η άνιση σχέση μεταξύ των φύλων στην χώρα μας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό σε συντηρητικές αντιλήψεις, στην πατριαρχική δομή της ελληνικής κοινωνίας και στα έμφυλα στερεότυπα, που πολλά από αυτά παραμένουν ακόμα και σήμερα ακλόνητα στους περισσότερους Έλληνες. Στην συνέχεια παρουσιάζονται ενδεικτικά μελέτες, που εξετάζουν τις στάσεις του Ελληνικού λαού απέναντι στην ΕΒ και τον βαθμό δικαιολόγησης από την κοινή γνώμη των βίαιων συμπεριφορών προς το άλλο φύλο.

Από τις πρώτες επιδημιολογικές έρευνες στην Ελλάδα γύρω από την ενδοοικογενειακή βία το 2002 -2003, σε δείγμα 1200 γυναίκες 18-60 ετών, φάνηκε ότι το 50% ανέφεραν είχαν βιώσει λεκτική ή ψυχολογική βία, το 3,6% σωματική βία και 3,5% σεξουαλική βία (ΚΕΘΙ, 2003). Ωστόσο, μόνο το 8,8% των γυναικών θεωρούσαν ότι οι σύντροφοι/σύζυγοι τους είναι βίαιοι, καθώς πολλές γυναίκες δεν θεωρούσαν

τη λεκτική και ψυχολογική κακοποίηση από τους συζύγους/συντρόφους τους ως βίαιες συμπεριφορές. Αυτή η έρευνα μας δείχνει ότι πρώτον τα ίδια τα θύματα δεν είναι επαρκώς ενημερωμένα για το τί είναι η ΕΒ και επιπλέον φανερώνει την μεγάλη ανοχή της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων.

Ενδιαφέρουσα έρευνα μελέτησε την στάση 227 νέων στρατιωτών, με μέσο όρο ηλικίας 22,4 για τη βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων (Petroulaki et al., 2006). Ένα υψηλό ποσοστό αυτών ανέφεραν ότι γνώριζαν τουλάχιστον ένα ζευγάρι, όπου ο άνδρας χτυπούσε τη γυναίκα είτε από τη γειτονιά τους (27%), από τους φίλους τους (16%) ή από την οικογένειά τους (3%), ενώ πάνω από το 60% των στρατιωτών πίστευαν ότι σε περισσότερα από τα μισά ζευγάρια, ο άνδρας προσβάλλει λεκτικά τη σύζυγο/σύντροφό του. Επιπλέον, οι ίδιοι απάντησαν ότι είχαν ασκήσει λεκτική βία στις συντρόφους τους (44,9%) και ότι είχαν υπάρξει θύματα λεκτικής βίας από τις συντρόφους τους (36,3%). Ένα σημαντικό ποσοστό νέων ανδρών ανέφεραν, ότι είχαν κακοποιήσει σωματικά (13,5%) ή σεξουαλικά (10,8%) τις συντρόφους τους, ενώ 6,4% και 19% αντίστοιχα ανέφεραν ότι είχαν υπάρξει θύματα σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης από τις συντρόφους τους. Παρόλο, που το δείγμα είναι μεροληπτικό, παρατηρούνται μεγάλα ποσοστά παραδοχής άσκησης ΕΒ, που δείχνει ότι δεν θεωρείται κάτι τόσο μεμπτό και ότι οι άντρες δεν θα τιμωρηθούν αν παραδεχτούν ότι έχουν ασκήσει βία στους συντρόφους τους, υποδηλώνοντας ταυτόχρονα την κανονικοποίηση της ΕΒ.

Σε μελέτη που έγινε το 2003, σε δείγμα 486 νέων κοριτσιών (15-21 χρονών), περισσότερες από τις μισές συμμετέχουσες (61,5%) ανέφεραν ότι είχαν υποστεί τουλάχιστον μία μορφή βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων (σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική κακοποίηση) στο πλαίσιο της τωρινής ή παλιότερης σχέσης τους (Pentaraki, 2003). Μία στις τρεις ανέφερε ότι είχε πέσει θύμα σωματικής κακοποίησης (35,2%) και σχεδόν τέσσερις στις δέκα (37,9%) ότι είχαν υπάρξει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Αξιοσημείωτο είναι ότι το 20% των νέων γυναικών πίστευαν ότι –κάτω από «συγκεκριμένες συνθήκες»– η σωματική κακοποίηση μιας γυναίκας από τον σύντροφό της (π.χ. αν τον είχε απατήσει), καθώς και η εξαναγκαστική σεξουαλική επαφή

μέσα στο γάμο, είναι δύο αποδεκτές συμπεριφορές. Αυτό υποδεικνύει ότι και οι ίδιες οι γυναίκες έχουν κανονικοποιήσει την βία και την δικαιολογούν υπό ορισμένες συνθήκες.

Στο εκπαιδευτικό πλαίσιο Youth4Youth που αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της νεολαίας για την πρόληψη της ΕΒ μελετήθηκαν οι στάσεις των νέων απέναντι στα έμφυλα στερεότυπα και την ΕΒ (MIGS, 2012) μέσω ποιοτικής έρευνας. Το δείγμα πάρθηκε από τέσσερα διαφορετικά σχολεία της Αττικής και αποτελούνταν από 699 άτομα, 15-20 ετών (57,5% κορίτσια και 42,5% αγόρια). Διαπιστώθηκε ότι οι νέοι κρατούν ακόμα συντηρητικές στάσεις απέναντι σε αρκετά έμφυλα στερεότυπα, οι οποίες συνδέονται στενά με τις πατριαρχικές αξίες της κοινωνίας. Για παράδειγμα, τέσσερις στους πέντε μαθητές εξακολουθεί να πιστεύει ακόμα και σήμερα ότι ακούγεται πιο άσχημο όταν βρίζει ένα κορίτσι, παρά όταν βρίζει ένα αγόρι και τρεις στους πέντε πιστεύουν ότι τα περισσότερα αγόρια βγαίνουν με κορίτσια μόνο για την ερωτική επαφή.

Επίσης ένα ποσοστό που κυμαινόταν από 26,5%-53,3% κρατούν ακόμα συντηρητικές στάσεις, όπως για παράδειγμα ότι «σε ένα ραντεβού το αγόρι θα πρέπει να πληρώνει όλα τα έξοδα», ή «ότι είναι πιο αποδεκτό για ένα αγόρι να έχει πολλές ερωτικές συντρόφους από ό,τι είναι για ένα κορίτσι». Τα αγόρια επίσης ήταν αρκετά πιο σύμφωνα σε παγιωμένα έμφυλα στερεότυπα σε σχέση με τα κορίτσια, όπως για παράδειγμα ότι τα αγόρια είναι καλύτεροι αρχηγοί από τα κορίτσια. Οι απαντήσεις ήταν πιο ενθαρρυντικές σε θέματα έμφυλης ισότητας και έμφυλων ρόλων, καθώς τέσσερις στους πέντε μαθητές διαφώνησαν σε δηλώσεις όπως: «ο πατέρας θα πρέπει να έχει μεγαλύτερη εξουσία στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν στην οικογένεια».

Οι απαντήσεις των μαθητών/-ριών στα ζητήματα που αφορούσαν τη βία στις συντροφικές σχέσεις έδειξαν ότι ορισμένες βίαιες συμπεριφορές είναι πλήρως αποδεκτές από αγόρια και κορίτσια, γιατί θεωρούνται δικαιολογημένες, ενώ άλλες απορρίπτονται σχεδόν απόλυτα. Για παράδειγμα, το 35,8% των αγοριών και 10% των κοριτσιών απάντησαν ότι, τουλάχιστον μερικές φορές, «είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή τον απατά». Στην συγκεκριμένη στάση, τα αγόρια έδειξαν πολύ μεγαλύτερη ανοχή σε σχέση με τα

κορίτσια βέβαια. Όμως, σε απόψεις όπως: «είναι εντάξει για ένα αγόρι να θέτει περιορισμούς στην κοπέλα του για το πού θα πάει» πάνω από έξι στους δέκα μαθητές συμφώνησαν. Επίσης «το να «φωνάζει» κάποιος/-α στο/στη σύντροφό του/της είτε δεν του/της συμπεριφέρεται με σεβασμό είτε εάν αυτός/αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί» φάνηκε η πιο αποδεκτή συμπεριφορά, ανεξάρτητα από το αν την υιοθετούν αγόρια ή κορίτσια (85,2% για τα αγόρια και 71% για τα κορίτσια). Όμως όταν η φράση διαφοροποιήθηκε στο: «Είναι εντάξει για ένα αγόρι να χτυπάει την κοπέλα του εάν αυτή συνεχώς γκρινιάζει/διαφωνεί», η πλειονότητα των μαθητών διαφώνησαν, το οποίο δείχνει μηδενική ανοχή στην σωματική βία, αλλά σημαντική ανοχή στην ψυχολογική βία μεταξύ συντρόφων. Όσον αφορά την δικαιολόγηση της βίας, υψηλά ποσοστά αγοριών και κοριτσιών θεωρούν ότι οι άνδρες είναι βίαιοι «επειδή ζηλεύουν» (92,9% για τα αγόρια και 96,3% για τα κορίτσια), «επειδή δεν μπορούν να δεχτούν το “όχι” ως απάντηση» (81,4% για τα αγόρια και 92,6% για τα κορίτσια) και «επειδή δεν καταλαβαίνουν τις γυναίκες» (74,3% για τα αγόρια και 79% για τα κορίτσια).

Αξιοσημείωτα ισχυρή είναι επίσης η επίρριψη της ευθύνης στο θύμα. Οι ίδιες οι μαθήτριες θεώρησαν πως –τουλάχιστον μερικές φορές– οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για τη θυματοποίησή τους από τους άνδρες π.χ. «επειδή τους προκαλούν (83,6% για τα κορίτσια), «επειδή δεν είναι αρκετά υπομονετικές μαζί τους (65,5% για τα κορίτσια), ή «επειδή τους αρέσει(54,4% για τα κορίτσια)». Επιπλέον, σχεδόν έναστα τρία αγόρια και κορίτσια θεωρούν ότι κάποιοι άνδρες είναι βίαιοι απέναντι στις γυναίκες «επειδή αυτό τους κάνει πιο ελκυστικούς». Τέλος, σχετικά με μια σειρά διαδεδομένων μύθων που αφορά τις συμπεριφορές στις συντροφικές σχέσεις, φάνηκε ότι ήταν σημαντικά πιο αποδεκτοί στα αγόρια παρά στα κορίτσια. Για παράδειγμα, τα διπλάσια αγόρια συμφώνησαν με την φράση «ένα κορίτσι που είχε πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους, του αξίζει να το कुτσομπολεύουν» (33,9% για τα αγόρια, 16,4% για τα κορίτσια). Επίσης πάνω από τα μισά αγόρια συμφώνησαν με το ότι οι γυναίκες αποκαλούν σεξουαλική παρενόχληση πράγματα που είναι απλώς αστεία, ενώ τα κορίτσια δεν είχαν την ίδια γνώμη, όπως και σχεδόν τα μισά

αγόρια συμφώνησαν ότι όταν ένα κορίτσι λέει «όχι» στις σεξουαλικές απαιτήσεις του συντρόφου της συχνά εννοεί «ναι». Άρα, οι στάσεις των αγοριών για το πώς πρέπει να φέρονται σε μια συντροφική σχέση φαίνεται να είναι πολύ πιο πατριαρχικές σε σχέση με τα κορίτσια, ενδεχομένως λόγω των κοινωνικών ρόλων και πεποιθήσεων που έχουν συνδεθεί με τα αγόρια, όπως για παράδειγμα ότι πρέπει να είναι προστάτες των γυναικών και να διασφαλίζουν την τιμή τους μέσω από τη σχέση τους.

Πρόσφατη πανελλαδική έρευνα για την ΕΒ κατά των γυναικών και άλλες μορφές διαπροσωπικής βίας πραγματοποιήθηκε σε δείγμα σχεδόν 12.000 γυναικών, ηλικίας 18-74 ετών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 29,6% των γυναικών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σωματική βία, 18,1% δηλώνει ότι έχει υποστεί σεξουαλική βία. Επιπρόσθετα, 23,49% των γυναικών ηλικίας 18-29 ετών και περίπου 2 στις 10 γυναίκες ηλικίας 30-44 ετών δηλώνουν ότι έχουν υποστεί σεξουαλική βία, η οποία αφορά στην ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά που επιβάλλεται, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού και της απόπειρας βιασμού. Η ψυχολογική βία, η οποία ασκείται μόνο σε στενές σχέσεις συντρόφων, εμφανίζεται ως η πιο συχνή μορφή βίας που δηλώνουν ότι υφίστανται οι γυναίκες σε ποσοστό 40,4%. Περισσότερες από 2 στις 5 γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα (42,6%) και εργάζονται ή είχαν εργαστεί στο παρελθόν φέρονται να έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία τους τουλάχιστον μια φορά κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου. (Παπαδόπουλος και συν., 2023).

Αξιοσημείωτο είναι, πως το 90,1% των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα πιστεύει ότι η άσκηση οποιασδήποτε μορφής βίας κατά των γυναικών από στενό/ή σύντροφο στην Ελλάδα σήμερα είναι αρκετά ή πολύ συχνή. Αυτό οφείλεται ενδεχόμενα σε μια αυξημένη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των γυναικών όσον αφορά το κοινωνικό πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας, σε σύγκριση με 20 χρόνια πριν όπου στην Ελλάδα επικρατούσε ο μύθος πως ό,τι γίνεται στην ιδιωτική σφαίρα ενός σπιτιού, δεν αποτελεί κοινωνικό πρόβλημα.

Ποιοτική μελέτη διερεύνησε τις πεποιθήσεις και τα στερεότυπα για την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα και συγκεκριμένα α) τις στάσεις 160 επαγγελματιών διαφόρων ειδικοτήτων,

εργαζόμενους σε συγκεκριμένους φορείς που διαχειρίζονται ενδοοικογενειακή βία β) τις στάσεις των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και περισσότερων από 2.500 φύλλα εφημερίδων για να αποφανθούν πως αποτυπώνεται το φαινόμενο στα ΜΜΕ (Τσιγκανού, 2021).

Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι πεποιθήσεις των δικαστικών λειτουργών αναπαράγουν τις έμφυλες προσδοκίες για το «τι θα πει ο κοινωνικός περίγυρος», «τι θα πουν οι γονείς και η κοινωνία», αλλά και την πεποίθηση ότι «κάποιες γυναίκες δύσκολα βγαίνουν από πλούσιους γάμους» βάζοντας έτσι την κοινωνική θέση σαν παράγοντα της ενδοοικογενειακής βίας. Βρέθηκε ότι οι δικαστές διαχειρίζονται τα αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας με βάση αυστηρά τον νόμο, αλλά θεωρούν ότι δεν αρκούν οι ποινικές κυρώσεις για την καταπολέμηση της, και ότι χρειάζεται η κοινωνική αποδοκιμασία για μη ανοχή παρόμοιων συμπεριφορών. Η αστυνομία κάνει μια ταξική διαφοροποίηση λέγοντας ότι πολλές περιπτώσεις άσκησης ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στη χώρα δεν φτάνουν στο αστυνομικό τμήμα, κυρίως όσοι έχουν τα μέσα, οικονομικά, μόρφωση, κ.λ.π. και έτσι αναλαμβάνουν μόνο λίγες υποθέσεις των «ήδη γνωστών» χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων. Αυτό δείχνει μια δυσπιστία των γυναικών στην Ελλάδα, να εμπιστευτούν την αστυνομία για να αναφέρουν ευαίσθητα θέματα όπως η ενδοοικογενειακή βία. Αναφορικά με τις πεποιθήσεις, οι αστυνομικοί βλέπουν τις γυναίκες ως το φοβισμένο, κατατρομαγμένο θύμα, το επιφυλακτικό θύμα, το θύμα της σιωπής, αναπαραστάσεις που υπερτερούν στις σχετικές αφηγήσεις. Διακρίνουμε επίσης εικόνες, όπως η γυναίκα ως χειριστικό θύμα, η δασκαλεμένη γυναίκα, αλλά και τη γυναίκα πρότυπο θυσίας, τη γυναίκα πρότυπο υπομονής, ανοχής και εγκαρτέρησης (που φέρνουν στο νου την αρχετυπική εικόνα της Ελληνίδας μάνας και συντηρούν τους παραδοσιακούς ρόλους της οικογένειας όπου η γυναίκα πρέπει να υπομένει κάθε δυσκολία).

Απέναντι στον δράστη κρατούν το «αυστηρό πρόσωπο εφαρμογής του νόμου». Για τους δικηγόρους η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο με πολλές διαστάσεις και «τυφλά σημεία» γιατί το μεγαλύτερο κομμάτι του είναι δύσκολο να αποδειχθεί. Επίσης θεωρούν ότι πάντοτε υπήρχε το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας,

απλώς παλιότερα οι γυναίκες είχαν το στερεότυπο του μη διαζυγίου και δεν γινόταν μνεία στην βία. Οι ερωτώμενοι δικηγόροι βλέπουν τα θύματα ως γυναίκες χωρίς εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, χωρίς αυτοεκτίμηση, γυναίκες που συνομιλούν για πρώτη φορά με τον εαυτό τους, όπου οι δράστες «βρίσκουν πρόσφορο έδαφος» καθώς δηλώνουν επίσης ότι «Δεν φταίει το θύμα, αλλά το επιτρέπει». Συνολικά, οι ερωτώμενοι δικηγόροι βλέπουν τις γυναίκες θύματα ως αδύναμες που φοβούνται να πάρουν την ευθύνη των εαυτών τους.

Οι ερωτώμενοι γιατροί κάνουν λόγο για τον στερεοτυπικά 'ισχυρό' άνδρα, ο οποίος μόλις κλονιστεί η εικόνα του εαυτού του λόγω δυσκολιών, ανεργίας κ.λπ., σε συνδυασμό με τη χρήση ουσιών ή αλκοόλ, ξεσπάει βίαια στη γυναίκα σύζυγο ή σύντροφο. Άρα και πάλι μεταθέτουν την ευθύνη του θύτη σε εξωγενείς παράγοντες, συνεχίζοντας στερεοτυπική εικόνα για την ελληνική οικογένεια και τις σχέσεις εξουσίας στο εσωτερικό της. Επίσης σημαντικό είναι ότι οι περισσότεροι γιατροί αναγνώρισαν ως μόνη μορφή βίας μόνο την σωματική και παρέλειψαν τελείως τη λεκτική και τη ψυχολογική βία, γεγονός που το έκανε ακόμα πιο δύσκολο να αναγνωρίσουν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας ως τέτοια, και τελικά να παρέχουν την αναγκαία φροντίδα στα θύματα. Για τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας, αναγνωρίζεται πλήρως η δομική διάσταση της ΕΒ που προέρχεται από τις έμφυλες ανισότητες.

Επίσης αναφέρουν ότι οι γυναίκες που ζητούν βοήθεια υποτιμούν και συχνά αιτιολογούν τη βία που δέχονται, καθώς πολλές φορές δεν είναι το πρωταρχικό αίτημα τους. Για τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας αυτή η υποτίμηση συνδέεται και με την κοινωνική ταυτότητα του φύλου, εννοώντας ότι ίσως έχουν μάθει να φτιάχνουν μια στρεβλή θεώρηση για το τι σημαίνει να είσαι γυναίκα. Κατά κύριο λόγο, παρατηρείται μια έμφαση στην ψυχοπαθολογία του φαινομένου και παρουσιάζουν και το θύμα αλλά και τον θύτη σανασθενείς. Από την μία, το θύμα παρουσιάζεται ως μια γυναίκα με χαμηλή αυτοεκτίμηση ή ένα εσωτερικευμένο πρότυπο σχέσης ως προς τον δικό της ρόλο στην οικογένεια πιο επικουρικό και χωρίς δικές της επιθυμίες, με προηγούμενη εμπειρία κακοποίησης. Από την άλλη ο θύτης παρουσιάζεται ως κοινωνιοπαθής, όπου επιδεικνύει δύναμη και υπεροχή,

εξαπατά και εκμηδενίζει του άλλους. Από την άλλη, κοινωνικοί λειτουργοί των Τοπικών Μονάδων Υγείας που συμμετείχαν στην έρευνα φαίνεται να υιοθετούν τα λιγότερα στερεότυπα ή μύθους για την ενδοοικογενειακή βία και δεν θεωρούν ότι οι εξαρτήσεις, οι καταχρήσεις και τα ψυχιατρικά προβλήματα είναι ο μόνος παράγοντας που συμβάλλει στη συμπεριφορά του δράστη, καθώς δεν εξηγεί το γιατί η βία ασκείται μόνο στη σύντροφο. Επίσης, έχουν μια πιο συστημική άποψη για την αιτία της ενδοοικογενειακής βίας και πιστεύουν ότι το κυρίαρχο κοινωνικό περιβάλλον, οι έμφυλες ανισότητες και η επικράτηση μίας πατριαρχικής κουλτούρας συντελούν στην διατήρηση της ενδοοικογενειακής βίας. Καταδεικνύουν ότι η ενδοοικογενειακή βία δεν είναι παντα ορατή και ο πραγματικός αριθμός περιστατικών είναι πολύ μεγάλος.

Η έρευνα επίσης μελέτησε αναπαραστάσεις της ενδοοικογενειακής βίας στο Twitter από όπου προέκυψε η απουσία μιας συστηματικής παρουσίας θεσμικών φορέων στη συζήτηση ή μιας συστηματικής ροής πληροφόρησης πέρα από τις «διεθνείς ημέρες» και τις περιόδους κατά τις οποίες περιστατικά ακραίας βίας και γυναικοκτονιών φτάνουν στην επικαιρότητα. Επίσης κυριαρχούσαν ακραίες απόψεις από όλες τις πλευρές όπως για παράδειγμα ότι η καθυστερημένη αποκάλυψη μπορεί να υποκρύπτει σκοπιμότητες και πως θα έπρεπε να είχε συμβεί πολύ νωρίτερα. Εκφράστηκε όμως σθεναρά και με τεκμηρίωση και η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή τα θύματα της ΕΒ συναντούν πολλά επίπεδα αντίστασης στη μαρτυρία τους, τόσο από τον κοινωνικό κύκλο τους όσο και από τις αρμόδιες αρχές.

Συνολικά το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας είχε πολύ μικρή ορατότητα στη πλατφόρμα, με εξαίρεση συγκεκριμένα περιστατικά της επικαιρότητας. Στις εφημερίδες εντοπίστηκαν αρκετά στερεότυπα σχετικά με τον δράστη που περιλαμβάνουν: το στερεότυπο του ανατολίτη Άλλου, το στερεότυπο της ψυχοπαθητικής προσωπικότητας του δράστη και το στερεότυπο του δράστη ως φιλήσυχου οικογενειάρχη. Όλα τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα την απευαισθητοποίηση του απλού αναγνώστη, και τελικά την έλλειψη κατανόησης του πλαισίου που εκτελείται ένα κοινωνικό φαινόμενο όπως η ενδοοικογενειακή βία. Το θύμα επίσης παρουσιάζεται επανειλημμένα

στερεοτυπικά ως αδύναμο και παθητικό. Αυτό σχετίζεται άμεσα με τους ρόλους που πιστώνονται παραδοσιακά στον άνδρα και τη γυναίκα στην ελληνική οικογένεια όπου η γυναίκα είναι πιο ευάλωτη και συναισθηματική.

Τέλος, η πράξη της ενδοοικογενειακής βίας στις εφημερίδες παρουσιάζεται ως μεμονωμένο περιστατικό, χωρίς να εστιάζει στα έμφυλα χαρακτηριστικά του. Για τον λόγο αυτό ο όρος γυναικοκτονία αποφεύγεται να γράφεται, αλλά προτιμάται ο όρος «ανθρωποκτονία», ή «φόνος» ή «δολοφονία». Η στερεοτυπική αυτή θέαση ίσως προκύπτει επειδή το συγκεκριμένο μέσο προσπαθεί να προστατεύσει το θεσμό της οικογένειας και τις πατριαρχικές αξίες της ελληνικής κοινωνίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ

4^η

4.1 Εντοπισμός και ανίχνευση από την κοινότητα

Η ανίχνευση περιστατικών EB μέσα στην κοινότητα αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της βίας, καθώς και την υποστήριξη των θυμάτων. Ωστόσο, αποτελεί μια δύσκολη διαδικασία καθώς η αποκάλυψη μιας τέτοιας εμπειρίας αποτελεί απόφαση των ίδιων των επιζήσαντων ατόμων. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση σε ζητήματα που προκύπτουν μετά από μια αναφορά περιστατικού EB, σε φορείς που δρουν στην κοινότητα, όπως σχολεία, υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες (UNFPA, 2010). Στόχος είναι η διαμόρφωση ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος που θα ενθαρρύνει τον εντοπισμό και την αποκάλυψη τέτοιων περιστατικών.

Αρκετοί οργανισμοί που λειτουργούν μέσα στην κοινότητα, έχουν αναπτύξει ειδικούς μηχανισμούς screening, οι οποίοι βασίζονται στον ορισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ, 2020) ως «ταυτοποίηση μιας μη αναγνωρισμένης νόσου σε έναν φαινομενικά υγιή, ασυμπτωματικό πληθυσμό μέσω διαγνωστικών τεστ, εξετάσεων ή άλλων διαδικασιών που μπορούν να εφαρμοστούν γρήγορα και εύκολα στον πληθυσμό-στόχο». Η συγκεκριμένη μέθοδος χρησιμοποιείται ευρέως στον ιατρικό τομέα, στα πλαίσια εφαρμογής έγκαιρων παρεμβάσεων που προωθούν την δημόσια υγεία. Αντίστοιχα, η εφαρμογή του screening για την ταυτοποίηση θυμάτων EB, από ενημερωμένα και ευαισθητοποιημένα στελέχη κοινοτικών υπηρεσιών μπορεί να έχει πολύ θετικά αποτελέσματα σύμφωνα με τις οδηγίες του ΠΟΥ (WHO, 2013).

Το screening επιτρέπει τον έγκαιρο εντοπισμό των θυμάτων ΕΒ και, στην συνέχεια, την κατάλληλη παραπομπή τους σε εξειδικευμένες υπηρεσίες, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, καθώς και την επιθυμία των θυμάτων να προχωρήσουν ή όχι σε περαιτέρω διαδικασίες. Με αυτό τον τρόπο, ενδέχεται να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τους διαθέσιμους φορείς στην κοινότητα και ενδεχομένως να μειωθεί το στίγμα της ΕΒ (Barnett, etal., 2016).

Για παράδειγμα, οι επαγγελματίες υγείας που εργάζονται σε κοινοτικές υπηρεσίες συνήθως είναι αυτοί που υποδέχονται πρώτοι ένα άτομο που έχει υποστεί ΕΒ. Συμφώνα με την έρευνα του FRA (2014), το 87% των γυναικών δήλωσε πως θεωρεί αποδεκτό, οι επαγγελματίες υγείας να ρωτάνε για τη βία όταν οι ασθενείς παρουσιάζουν συγκεκριμένους τραυματισμούς. Επίσης, η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι οι περισσότερες γυναίκες αντιδρούν θετικά, όταν ερωτώνται από ειδικές/ούς για τις εμπειρίες κακοποίησής τους, παρότι από μόνες τους δεν θα ξεκινούσαν να συζητήσουν γι' αυτό (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2018). Για το λόγο αυτό, εξετάσεις και ερωτήσεις ρουτίνας από ένα σταθμισμένο εργαλείο ανίχνευσης βίας πρέπει να αποτελεί ενσωματωμένο κομμάτι της ιατρικής και προνοιακής φροντίδας καθώς και των υπηρεσιών φροντίδας που απευθύνονται σε γυναίκες, παιδιά και εφήβους (Perttu & Kaselitz, 2006).

Σύμφωνα με διεθνείς κατευθυντήριες οδηγίες αναφορικά με την ανίχνευση περιστατικών ΕΒ, υπάρχουν βασικές προϋποθέσεις που χρειάζεται να πληρούνται πριν εφαρμοστεί η συγκεκριμένη μεθοδολογία. Το screening για θύματα ΕΒ είναι αρκετά ευαίσθητο θέμα και εάν δεν εφαρμοστεί με προσοχή, θα μπορούσε ενδεχομένως να θέσει τα επιζήσαντα άτομα, σε κίνδυνο. Η παρέμβαση συστήνεται να πραγματοποιηθεί σε διάφορα πλαίσια εντός της κοινότητας, στα οποία έχει συστηματική πρόσβαση ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού (π.χ., υπηρεσίες υγείας, κέντρα κοινότητας, σχολεία, συμβουλευτικά κέντρα κ.α.). Επίσης, τα εργαλεία καταγραφής (π.χ., ερωτηματολόγιο, διαγνωστική συνέντευξη κ.α.) θα πρέπει να αναφέρονται στους πιο συνηθισμένους τύπους ΕΒ και η γλώσσα θα πρέπει να είναι απλή, σαφής και κατανοητή (IRC, 2014). Ακόμη, είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη η ηλικία, η χώρα προέλευσης / εθνικότητα, η ταυτότητα φύλου, το

πολιτισμικό υπόβαθρο ή άλλες ειδικές ανάγκες του πληθυσμού που οι υπηρεσίες απευθύνονται (SOLWODI, 2019). Το screening πρέπει να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα του εκάστοτε κοινωνικού πλαισίου αναφοράς λαμβάνοντας υπόψη, το επόμενο βήμα που είναι η παραπομπή σε κάποια αρμόδια υπηρεσία παροχής κλινικής φροντίδας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης (MDM, 2015).

Τα στελέχη που εμπλέκονται στον εντοπισμό περιστατικών θα πρέπει να έχουν εκπαιδευτεί στη χορήγηση των εργαλείων και να έχουν ευαισθητοποιηθεί στις ιδιαίτερες ψυχικές ανάγκες των θυμάτων ΕΒ. Επίσης, είναι σημαντικό οι επαγγελματίες να ενημερώνουν και να διαβεβαιώνουν, ότι θα τηρηθεί απόλυτη εχεμύθεια, ιδιωτικότητα και εμπιστευτικότητα, διατηρώντας ταυτόχρονα μια στάση που διακρίνεται από σεβασμό και ευαισθησία μπροστά στην εμπειρία που με μεγάλη δυσκολία συνήθως μοιράζονται τα επιζήσαντα άτομα (Palermo, Bleck & Peterman, 2014).

Η εφαρμογή του screening, αφενός μπορεί να συμβάλει στην έγκαιρη ταυτοποίηση περιστατικών ΕΒ και στην παραπομπή των θυμάτων σε κατάλληλες υπηρεσίες παροχής βοήθειας ανάλογα τις ανάγκες τους, αφετέρου μπορεί να ενισχύσει άτομα που υφίστανται βία να αναγνωρίσουν τα σημάδια της κακοποίησης πιο γρήγορα. Επομένως, είναι ένα σημαντικό σημείο εκκίνησης για οποιαδήποτε παρέμβαση υγείας και μετέπειτα συμβουλευτικής υποστήριξης (Rösslthumer&Sengölge, 2015). Η χρήση αυτής της μεθόδου θα μπορούσε να αποτρέψει την κλιμάκωση ή την επανεμφάνιση περιστατικών και έτσι να μειωθεί η νοσηρότητα και η θνησιμότητα που σχετίζονται με βία με βάση το φύλο (MDM, 2015).

Πολύ σημαντικές είναι, επίσης, οι παρεμβάσεις στην κοινότητα και τους τοπικούς φορείς μέσω ενημερωτικών και εκπαιδευτικών δράσεων που θα στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση πάνω στα ζητήματα ΕΒ και στην αποστιγματοποίηση των επιζήσαντων διευκολύνοντας έτσι την έγκαιρη προσέλευσή τους στους αρμόδιους φορείς (IRC, 2014).

4.2 Εντοπισμός και ανίχνευση από αστυνομικούς

Η αστυνομία κατέχει κεντρικό ρόλο στην ανίχνευση, τον εντοπισμό και τη διαχείριση περιστατικών ΕΒ. Αποτελεί συνήθως την πρώτη

υπηρεσία, στην οποία αναφέρονται και καταγράφονται τέτοια περιστατικά. Η στάση των Αστυνομικών Αρχών και το πώς θα απαντήσουν στις ανάγκες του θύματος επηρεάζει άμεσα αν το άτομο θα προχωρήσει σε καταγγελία και αν θα ασκηθεί ποινική δίωξη στον δράστη. Ως εκ τούτου οι αστυνομικοί ανήκουν στους επαγγελματίες της «πρώτης γραμμής» και αυτό σημαίνει ότι οι ενέργειες της υπηρεσίας θα έχουν καθοριστικό ρόλο τόσο στην νομική έκβαση του περιστατικού, άλλα και στη διασύνδεση για την πολύπλευρη υποστήριξη του ατόμου (ΔΙΟΤΙΜΑ, 2016).

Ωστόσο, ένα μεγάλο ζήτημα για την ΕΒ είναι η μη ορατή διάστασή της, η ελλιπή καταγραφή της και αυτό αντανακλάται μέσα από αρκετές έρευνες που αφορούν την αναγνώριση και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Η έρευνα του FRA (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) για την Βία κατά των γυναικών το 2014 έδειξε ότι κυρίως περιστατικά σωματικής και σεξουαλικής βίας είναι αυτά που αναφέρονται στις Αστυνομικές Αρχές. Έχει ενδιαφέρον ότι περίπου το 30% των πιο σοβαρών περιστατικών κακοποίησης απευθύνεται στην Αστυνομία και αυτό στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου οι καταγγελίες στις Αστυνομικές Αρχές είναι πιο συχνές. Αντίστοιχα, σε χώρες όπου η αναφορά περιστατικών ΕΒ στην Αστυνομία αποτελεί λιγότερο κοινή πρακτική, μόνο το 10% των περιστατικών κακοποίησης φτάνουν στην Αστυνομία και το ποσοστό αυτό αφορά στα πιο σοβαρά. Οι αριθμοί και στις δυο περιπτώσεις είναι χαμηλά και αυτό δείχνει ότι τα περισσότερα άτομα που βιώνουν κακοποίηση δε θα απευθύνουν στις Αρχές και δε θα λάβουν βοήθεια και ενημέρωση για τα δικαιώματά τους.

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα (FRA, 2104) η πλειοψηφία των ατόμων που απευθύνθηκε στην Αστυνομία εκφράζει χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης από τον τρόπο που ανταποκρίθηκε η υπηρεσία. Επίσης, πολλά άτομα δεν απευθυνθήκαν στην Αστυνομία λόγω έλλειψη σιγουριάς και εμπιστοσύνης ότι θα μπορέσει να κάνει κάτι για αυτά. Τα ευρήματα αυτά αντανακλούν την ανάγκη βελτίωσης της στάσης και της διαχείρισης τέτοιων περιστατικών από την αστυνομία, ενώ ταυτόχρονα υπογραμμίζουν τις προσδοκίες και τις ανάγκες των ατόμων όταν αναζητούν βοήθεια από τις Αρχές, όπως η ανάγκη για προστασία.

Σύμφωνα με μια ποιοτική έρευνα του OSCE (Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη) το 2019 για τους παράγοντες που επηρεάζουν και λειτουργούν αποθαρρυντικά ώστε τα άτομα που έχουν υποστεί ΕΒ να απευθυνθούν στην Αστυνομία (ή άλλες υπηρεσίες) αφορούν κυρίως το στίγμα και το αίσθημα ντροπής για ό,τι τους συνέβη. Επιπλέον, οικονομικοί λόγοι, ειδικά σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, καθώς υπάρχει ο φόβος ότι δεν θα μπορούν να ανταπεξέλθουν για να καλύψουν τις ανάγκες τους και των παιδιών. Επίσης, ο φόβος ότι οι Αρχές δε θα πιστέψουν την ιστορία τους για ό,τι τους συνέβη ή ότι ο δράστης θα εκδικηθεί και η βία θα κλιμακωθεί, λειτουργούν και αυτά αποθαρρυντικά για να καταγγεληθούν τέτοια περιστατικά. Άλλοι σημαντικοί παράγοντες είναι η ελλιπής ενημέρωση σε επίπεδο δικαιωμάτων, παρεμβάσεων καθώς και αρμοδίων φορέων που μπορεί ένα άτομο να απευθυνθεί και να ζητήσει βοήθεια. Η συνθήκη αυτή γίνεται ακόμα περισσότερο έντονη σε περιπτώσεις που τα άτομα ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες ή περιθωριακές (π.χ. γυναίκες πρόσφυγες κ.α.).

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπάρχουν πρωτοβουλίες εστιασμένες στην αξιολόγηση και την αλλαγή της στάσης των Αρχών σε θέματα ΕΒ ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται με σεβασμό και ευαισθησία για την διαφύλαξη των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι εξαιρετικά σημαντικό τόσο για τα θύματα, όσο και για τους παραβάτες και για το σύνολο της κοινωνίας, να καταγγέλλονται οι βίαιες πράξεις και να μην υπάρχει ατιμωρησία. Ως εκ τούτου, τα χαμηλά ποσοστά αδικημάτων ΕΒ που αναφέρονται στην Αστυνομία είναι ένα σοβαρό πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί (FRA, 2014).

Από την άλλη πλευρά, συχνά η αυξημένη αναφορά περιστατικών ΕΒ εκλαμβάνεται ως ανεπάρκεια της Αστυνομίας να ανταποκριθεί και να παρέμβει. Ωστόσο, όσο αυξάνονται οι αναφορές σημαίνει πως τα άτομα που υφίστανται βία επιλέγουν να απευθύνουν στις Αρχές για να ζητήσουν βοήθεια και αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό βήμα. Όσες περισσότερες αναφορές περιστατικών ΕΒ γίνονται στην Αστυνομία, τόσο αυξάνεται η συλλογή δεδομένων, η οποία επιτρέπει την ανίχνευση προβλημάτων και το σχεδιασμό αποτελεσματικών παρεμβάσεων πρόληψης ώστε στο μέλλον να υπάρξει πιθανότητα μείωσης τέτοιων

εγκλημάτων. Η καταγραφή εξασφαλίζει την ορατότητα της ΕΒ και άρα την δυνατότητα ανίχνευσής και εντοπισμού τέτοιων περιστατικών (UN WOMAN et al, 2021).

Πρωτοβουλίες που αφορούν τη πρόληψη και την ευαισθητοποίηση απέναντι στην ΕΒ, εντός και εκτός της Αστυνομίας, μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην αύξηση των περιστατικών που καταγγέλλονται στις Αρχές. Αναλυτικότερα, είναι απαραίτητη η διεξαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων επιμόρφωσης στο Αστυνομικό σώμα με σκοπό την πολύπλευρη κατανόηση του φαινομένου και την εξάλειψη των στερεοτύπων που αφορούν το φύλο και την μείωση υιοθέτησης επιζήμιων συμπεριφορών για τα θύματα (ΔΙΟΤΙΜΑ, 2016). Επίσης, η συνεργασία της Αστυνομίας με άλλους θεσμικούς και κοινοτικούς φορείς για το σχεδιασμό και την διεξαγωγή δράσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για την ΕΒ θα μπορούσε να λειτουργήσει πολύ θετικά στην αναγνώριση και τον εντοπισμό περιστατικών (UN WOMAN et al., 2021).

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την ανίχνευση και τον εντοπισμό των περιστατικών από την Αστυνομία έχουν συνταχθεί πολλές κατευθυντήριες οδηγίες που εστιάζουν στην πρώτη υποδοχή των θυμάτων στην υπηρεσία. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο κατευθυντηρίων οδηγιών (UN WOMAN et al, 2018) που αφορά την πρώτη υποδοχή περιστατικών ΕΒ, οι Αστυνομικές Αρχές χρειάζεται να εξασφαλίζουν την προσβασιμότητα και την διαθεσιμότητα της υπηρεσίας για όλα τα άτομα που θέλουν να αναφέρουν κάποιο περιστατικό ΕΒ. Χρειάζεται να παρέχουν ασφαλές και ήρεμο περιβάλλον όπου το θύμα να αντιμετωπίζεται με σεβασμό, χωρίς άσκηση κριτικής και διακρίσεων. Οι αστυνομικοί που υποδέχονται θύματα ΕΒ χρειάζεται να λειτουργήσουν καθησυχαστικά, να κατανοήσουν τι έχει συμβεί στο άτομο, τη μορφή ΕΒ που έχει δεχτεί, να συλλέξουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και τα αποδεικτικά στοιχεία.

Είναι επίσης σημαντικό να μην δίνουν ψευδείς υποσχέσεις και να διευκολύνουν την πρόσβαση για ιατρική φροντίδα όπου αυτή χρειάζεται ή/και άλλη υποστήριξη. Η ασφάλεια και η προστασία του θύματος χρειάζεται να είναι προτεραιότητα. Το επιζών άτομο έχει δικαίωμα να αντιμετωπιστεί με αξιοπρέπεια και να λάβει ολοκληρωμένες και

κατανοητές πληροφορίες ώστε να αποφασίσει το ίδιο για το πώς να δράσει. Τις περισσότερες φορές τα άτομα που έχουν υποστεί ΕΒ νιώθουν ντροπή, ενοχές και υπεύθυνα για αυτό που τους συνέβη. Είναι πολύ σημαντικό στην πρώτη αυτή επαφή με τις Αρχές να ακούσουν φράσεις όπως «Σε πιστεύω», «Ό,τι συνέβη δεν ήταν δικό σου λάθος» ώστε να καταφέρουν να μοιραστούν πληροφορίες πολύ προσωπικές και τραυματικές. Τέλος, χρειάζεται να γίνει σαφές ότι η ανοχή στην ΕΒ είναι μηδενική και ότι τα συναισθήματά που βιώνει η γυναίκα είναι φυσιολογικά.

Βασική κατευθυντήρια οδηγία για τα περιστατικά ΕΒ είναι η αποφυγή έκθεσης σε περαιτέρω βλάβη, δηλαδή του επανατραυματισμού ή του στιγματισμού, της βίας και της περιθωριοποίησης των θυμάτων από τους δράστες ή τις οικογένειες και τις κοινότητες των θυμάτων (UN WOMAN et al., 2021). Επίσης, είναι σημαντικό η ολοκλήρωση της αστυνομικής έρευνας να είναι όσο το δυνατόν πιο γρήγορη, ώστε το θύμα να μην υφίσταται πρόσθετη ταλαιπωρία και ψυχική δοκιμασία. Οι αστυνομικοί, που υποδέχονται θύματα κακοποίησης, χρειάζεται να γνωρίζουν πώς να ανταποκριθούν αν το άτομο που κάνει την καταγγελία αισθανθεί άγχος και δυσφορία. Τέλος, οι Αστυνομικές Αρχές χρειάζεται να γνωρίζουν όλες τις υπηρεσίες που υποδέχονται περιστατικά ΕΒ για την διευκόλυνση διυπηρεσιακών παραπομπών (ΔΙΟΤΙΜΑ, 2016).

4.3 Εντοπισμός και ανίχνευση από ειδικούς ψυχικής υγείας

Οι ειδικοί ψυχικής υγείας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανίχνευση και τον εντοπισμό περιστατικών ΕΒ καθώς και την αντιμετώπιση του ψυχοσυναισθηματικού αντίκτυπου, που έχει η βία στα επιζήσαντα άτομα. Σύμφωνα με την Unicef (2018), τα επιζήσαντα άτομα υφίστανται καταστροφικές βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες, τόσο στη σωματική, όσο και στην ψυχική τους υγεία. Η επαναλαμβανόμενη και σταθερή έκθεση στην βία, μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική χρόνια ψυχική επιβάρυνση του ατόμου, καθώς και σε εμφάνιση σοβαρής ψυχοπαθολογίας (UNFPA, 2019).

Οι ειδικοί ψυχικής υγείας χρειάζεται να είναι ευαισθητοποιημένοι και να έχουν εκπαιδευτεί στις μορφές της ΕΒ, τον επιπολασμό και τον

αντίκτυπό της στα επιζήσαντα άτομα. Ακόμη, είναι σημαντικό η εκπαίδευση να αφορά την κατανόηση του τραύματος, την αναγνώριση των συμπτωμάτων ή ενδείξεων που να υποδηλώνουν κακοποίηση και την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών των επιζώντων (UNFPA, 2014).

Τα παρακάτω είναι βασικά σημάδια, συμπτώματα και συμπεριφορές που ενδεχομένως υποδηλώνουν ότι ένα άτομο μπορεί να έχει βιώσει βία στο παρελθόν ή βιώνει στην παρούσα φάση. Ωστόσο, καμία από τις ενδείξεις που αναφέρονται παρακάτω αυτόματα υποδεικνύει ότι ένα άτομο έχει βιώσει ΕΒ.

Ψυχολογικά και ψυχοσωματικά συμπτώματα (WHO, 2013 & RHRC, 2004): Κατάθλιψη, άγχος, διαταραχές πανικού, διαταραχή μετατραυματικού στρες (PTSD), διαταραχές ύπνου, διατροφικές διαταραχές, αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, κατάχρηση ουσιών (αλκοόλ, ναρκωτικά, φάρμακα), δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις, χαμηλή αυτοεκτίμηση και αισθήματα ενοχής, ντροπής, θυμού, λύπης, απόγνωσης, αβοηθησίας, κενού, «πνιγμού». Επίσης, τα άτομα συχνά περιγράφουν ένα γενικότερο αίσθημα κινδύνου (κατάστημα συναγερμού), ένα γενικό αίσθημα φόβου για το μέλλον, δυσκολία στη συγκέντρωση, ξαφνικές δυσκολίες σε θέματα σχολικής επίδοσης, καθυστέρηση ανάπτυξης (στα παιδιά), έντονο αίσθημα μοναξιάς (αποξένωση), έλλειψη της ικανότητας για λήψη πρωτοβουλιών και γενικότερη έλλειψη του ενδιαφέροντος για ζωή, αναταραχή / νευρικότητα, ταχυκαρδία, φοβική συμπεριφορά, γαστρεντερικές διαταραχές, πονοκέφαλοι, μυϊκοί πόνοι.

Βασικές συμπεριφορές (RHRC, 2004): Απομόνωση, απόσυρση από κοινωνικές και άλλες δραστηριότητες αναψυχής, αποφυγή τόπων ή/και δραστηριοτήτων στις οποίες πιθανώς συχνάζει ο θύτης, απώλεια της ικανότητας του θύματος για την προστασία του εαυτού και των παιδιών που μπορεί να έχει, συχνή εναλλαγή απασχόλησης/εργασίας, επιθετική συμπεριφορά, έντονη αναποφασιστικότητα καθώς και άρνηση και υποβάθμιση του γεγονότος (ΕΒ) και των συνεπειών της.

Ο ρόλος των ειδικών ψυχικής υγείας στο στάδιο της ανίχνευσης και του εντοπισμού επιζώντα ατόμου ΕΒ, είναι να αναγνωρίσουν έγκαιρα τα σημάδια που αφορούν κακοποίηση και να κάνουν τις κατάλληλες ερωτήσεις με σεβασμό, χωρίς τα θύματα να νιώθουν ότι πρέπει

να αποκαλύψουν τι συνέβη και διασφαλίζοντας την εμπιστευτικότητα (Rösslhumer&Sengölge, 2015). Είναι σημαντικό οι επαγγελματίες να είναι εξοικειωμένοι με τις βασικές κατευθυντήριες αρχές Πρώτων Ψυχικών Βοηθειών και ικανοί να τις εφαρμόσουν στην πράξη. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας μπορεί να προκληθούν τραυματικές αναμνήσεις στο επιζών άτομο και για αυτό είναι σημαντικό, οι ειδικοί να σεβαστούν τα προσωπικά όρια του θύματος αποφεύγοντας τον περαιτέρω τραυματισμό του, αναβιώνοντας βίαιες εμπειρίες (ICRC, 2017). Ακόμη, χρειάζεται να παρέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία υποστήριξης και αποκατάστασης, διασφαλίζοντας ότι θα βρουν κατάλληλη υποστήριξη με βάση τις ανάγκες τους (π.χ. ιατρικές, ψυχολογικές, νομικές, ψυχοκοινωνικές, κλπ.) (Papathanasiou&Christidi, 2019). Επίσης, χρειάζεται να είναι σε θέση να αξιολογήσουν άμεσα τους κινδύνους για την ασφάλεια του επιζώντος ατόμου και να φτιάξουν από κοινού ένα πλάνο ασφαλείας, καθώς και ένα ρεαλιστικό σχέδιο υποστήριξης, ανάλογα τις διαθέσιμες υπηρεσίες, τις προτάσεις των ειδικών και τις προσδοκίες των επιζώντων ατόμων (Rösslhumer&Sengölge, 2015).

Ο ρόλος των ειδικών ψυχικής υγείας είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς μπορούν παρέχουν ψυχοεκπαίδευση (δηλαδή να παρέχουν πληροφορίες και να εξηγούν συγκεκριμένες ψυχολογικές αντιδράσεις, μαζί με θετικές στρατηγικές αντιμετώπισης), ψυχολογική υποστήριξη εάν είναι απαραίτητο καθώς και να μπορεί παραπέμψουν το άτομο στις κατάλληλες υπηρεσίες (ICRC, 2017).

Κλείνοντας, κατά την διαδικασία της ανίχνευσης, οι ειδικοί ψυχικοί υγείας είναι σημαντικό να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την έννοια την διαθεματικότητας. Πολλά από τα άτομα που πλήττονται από την ΕΒ είναι φορείς πολλαπλών ταυτοτήτων (φυλετικών, ΑΜΕΑ, με μία συγκεκριμένη κοινωνικοοικονομική κατάσταση, ΛΟΑΤΚΙ+ κ.ά.) και αυτό ενδέχεται να αλλάζει το νόημα της βίας που υπέστη το άτομο καθώς και την σπουδαιότητα που έχει για το ίδιο. Η πρόσβαση των επιζώντων ατόμων ΕΒ σε συμπεριληπτικές υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης είναι ζωτικής σημασίας ώστε να μπορέσουν να λάβουν την πλαισίωση που χρειάζονται και να αντιμετωπίσουν το ψυχολογικό του τραύμα (Papathanasiou&Christidi, 2019).

ΕΝΟΤΗΤΑ

5^η

5.1 Καλές πρακτικές για ειδικούς ψυχικής υγείας

Η αρχή της “μη πρόκλησης ζημίας” (“Do-not-harm”) είναι εξέχουσας σημασίας στο πλαίσιο των παρεμβάσεων σχετικά με την ΕΒ. Συνοψίζεται στην διασφάλιση ότι οποιοσδήποτε ενέργειες ή παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της δεν προκαλούν ακούσια επιπρόσθετη ζημία στους επιζώντες. Οι πέντε συνισταμένες της είναι οι εξής (Usaid, 2016):

Ασφάλεια: Είναι απαραίτητο να διασφαλίζεται η ασφάλεια του επιζώντα και της οικογένειάς του, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών τους και όσων τους έχουν παράσχει βοήθεια.

Εμπιστευτικότητα: Είναι εξέχουσας σημασίας ο σεβασμός στην εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που μοιράζονται οι επιζώντες (και οι οικογένειές τους), μην αποκαλύπτοντας καμία πληροφορία, οποτεδήποτε, σε οποιονδήποτε, χωρίς την ενημερωμένη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου.

Σεβασμός: Όλες οι ενέργειες ή αποφάσεις πρέπει να καθοδηγούνται από σεβασμό προς τις επιλογές, τις επιθυμίες, τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια του επιζώντα.

Μη διάκριση: Οι επιζώντες πρέπει να λαμβάνουν ισότιμη και δίκαιη μεταχείριση, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, εθνικότητας, οικογενειακής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού ή οποιασδήποτε άλλου χαρακτηριστικού.

Ειλικρίνεια: Οι επιζώντες πρέπει να λαμβάνουν ειλικρινείς και πλήρεις πληροφορίες σχετικά με πιθανές παραπομπές σε άλλες υπηρεσίες, να ενημερώνονται για οποιοδήποτε κίνδυνο ή επιπτώσεις μπορεί να έχει το να μοιραστούν πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση και

να έχουν το δικαίωμα να περιορίζουν τις πληροφορίες που μοιράζονται και σε ποιον τις μοιράζονται.

Τα άτομα που έχουν βιώσει βία έχουν πολλαπλές ανάγκες. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων ιατρική φροντίδα, ασφαλή στέγαση, ψυχοκοινωνική συμβουλευτική, αστυνομική προστασία ή/και νομικές συμβουλές καθώς και πρόσβαση στην ακτιβιστική δράση (Kelly, 2008. Council of Europe, 2007). Αυτή η λίστα δεν είναι περιορισμένη, καθώς υπάρχουν πολλοί πρόσθετοι παράγοντες, όπως οικονομικές πτυχές, παιδική προστασία κ.λπ. Επομένως, μια αποτελεσματική απάντηση για τα θύματα ΕΒ απαιτεί ένα ολοκληρωμένο δίκτυο υπηρεσιών. Είναι πρακτικά αδύνατο για έναν οργανισμό να ικανοποιήσει τις πολύπλευρες ανάγκες στην απαιτούμενη ποιότητα και εξειδίκευση, για το λόγο ακρογωνιαίας σημασίας είναι ο σχεδιασμός και εφαρμογή αποτελεσματικών συνεργασιών και παραπομπών.

Ο όρος “υπηρεσία υποστήριξης” για την ΕΒ, περιλαμβάνει οργανισμούς που παρέχουν μια σειρά επιλογών που επιτρέπουν στις γυναίκες να νιώσουν ασφάλεια, να αναζητήσουν δικαιοσύνη και να ανατρέψουν τις επιπτώσεις της βίας που έχουν υποστεί (EuropeanInstitute for Gender Equality. 2015). Οι συνεργάτες σε αυτό το δίκτυο παραπομπών συνήθως περιλαμβάνουν διαφορετικά κυβερνητικά τμήματα, γυναικείες οργανώσεις, κοινοτικές οργανώσεις, ιατρικές υπηρεσίες κ.α. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα αυτοπαραπομπής, όπου το θύμα προσεγγίζει μόνο του την κατάλληλη υπηρεσία. Ως αρχή καλής κλινικής πρακτικής, οι παραπομπές θα πρέπει να γίνονται με τη συγκατάθεση της ενδιαφερόμενης γυναίκας και χωρίς παρουσία τρίτου προσώπου που μπορεί να επηρεάσει τις αποφάσεις της. Πολλές υπηρεσίες υποστήριξης ξεκίνησαν τη δραστηριότητά τους τη δεκαετία του 1970 από μη κυβερνητικές οργανώσεις γυναικών και αναγνωρίζονται τώρα διεθνώς ως κύρια κέντρα υποστήριξης για τα θύματα ΕΒ. Αυτές είναι πλέον διαδεδομένες σε σχεδόν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ-27 και της Κροατίας (EuropeanInstitute for Gender Equality. 2015).

Από το τέλος της δεκαετίας του 1980, η εργασία με τους δράστες που έχουν ασκήσει ΕΒ αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως κύριο στοιχείο των υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης. Τόσο οι παρεμβάσεις αυτές όσο και η υποστήριξη των θυμάτων ανήκουν στα μέτρα

τριτοβάθμιας πρόληψης, τα οποία αποσκοπούν στην αποφυγή περαιτέρω θυματοποίησης και θανατηφόρας βίας.

Υπάρχουν πολλές οδηγίες και συστάσεις που περιγράφουν τι υπηρεσίες θα πρέπει να προσφέρονται στις επιζήσασες της ΕΒ σε κλινικό πλαίσιο. Στο πλαίσιο αυτό έχει γίνει προσπάθεια διαμόρφωσης ενός περιεκτικού συνόλου προτύπων για την αξιολόγηση της ποιότητας της φροντίδας μετά την ΕΒ σε κλινικά περιβάλλοντα (Children and AIDS, 2020). Οι προσπάθειες για την παροχή φροντίδας μετά την ΕΒ δε μπορούν να σταματήσουν απλώς στην εξασφάλιση ότι οι υπηρεσίες υπάρχουν, αλλά πρέπει επίσης να διασφαλίζεται ότι προσφέρονται με υψηλή ποιότητα. Η εξασφάλιση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών αυξάνει την πιθανότητα όσοι χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες να αισθάνονται υποστηριζόμενοι από τους παρόχους υγειονομικής περίθαλψής τους και να μιλούν ευνοϊκά και να συστήνουν τις υπηρεσίες σε άλλους, βοηθώντας έτσι στην αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες που είναι συνεχώς υποχρησιμοποιούμενες.

Η υποστήριξη σε γυναίκες, άνδρες και παιδιά που αποκαλύπτουν οποιαδήποτε μορφή βίας από έναν οικείο σύντροφο ή άλλο μέλος της οικογένειας ή μια σεξουαλική επίθεση από οποιονδήποτε δράστη, θα πρέπει κατ' ελάχιστον να περιλαμβάνει (PNG Paediatrics Society, 2022):

- ♦ Την προσφορά μη κριτικής υποστήριξης και την επικύρωση αυτού που λέει η επιζήσασα/ο επιζών.
- ♦ Την παροχή πρακτικής, μη επεμβατικής φροντίδας και υποστήριξης που ανταποκρίνεται στις ανησυχίες της επιζήσασας/ επιζώντα.
- ♦ Λήψη ιστορικού βίας της επιζήσασας/επιζώντα. Το άτομο που παρέχει την υποστήριξη θα πρέπει να ακούει προσεκτικά αλλά να αποφεύγει να ασκεί πίεση στο θύμα να μιλήσει. Ακόμα, θα πρέπει να είναι προσεκτικό όταν συζητά ευαίσθητα θέματα με θύματα που χρειάζονται διερμηνέα.
- ♦ Την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικά με σχετικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένων νομικών και κοινωνικών.
- ♦ Τη διασφάλιση της ασφάλειας της επιζήσασας/ώντα , καθώς και των παιδιών τους, όταν κρίνεται απαραίτητο.

- ♦ Την παροχή ή την παραπομπή για κοινωνική υποστήριξη.

Ακόμη οι ακόλουθες βασικές αρχές θα πρέπει κατ' ελάχιστον να διέπουν όλες τις παρεμβάσεις (AWAVA, 2020):

Αρχή 1: Μια προσέγγιση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα

Αρχή 2: Μια διαθεματική φεμινιστική προσέγγιση

Αρχή 3: Μια παρέμβαση που να έχει στο επίκεντρο την επιζήσασα/ώντα και να είναι στοχεύει στην ενδυνάμωση

Αρχή 4: Εστίαση στην ασφάλεια και τους αναμενόμενους κινδύνους

Αρχή 5: Ενήμερη του τραύματος (trauma – informed) προσέγγιση

Αρχή 6: Αναγνώριση στην ευθύνη του δράστη

Αρχή 7: Εμπιστευτικότητα, φερεγγυότητα του οργανισμού και ανταποκρισιμότητα της υπηρεσίας

Αρχή 8: Συνεργασία ανάμεσα στους εμπλεκόμενους φορείς/υπηρεσίες

Η Παγκόσμια Τράπεζα (WorldBank, 2023) προτείνει πολλές παρεμβάσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ΕΒ, λαμβάνοντας υπόψη την αποτελεσματικότητά τους. Αυτές οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν:

1. Ενίσχυση της νομικής προστασίας: Περιλαμβάνει τη βελτίωση του νομικού πλαισίου και των νόμων για την προστασία των γυναικών από την ΕΒ, καθώς και την ενίσχυση της επιβολής των νόμων.
2. Ενίσχυση των υπηρεσιών υποστήριξης: Περιλαμβάνει την ανάπτυξη και την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης για τα θύματα της ΕΒ, όπως κέντρα κρίσης, ψυχολογική υποστήριξη και νομική συμβουλευτική.
3. Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση: Αυτή η παρέμβαση στοχεύει στην εκπαίδευση του κοινού, των επαγγελματιών υγείας, των εκπαιδευτικών και των αστυνομικών για την αναγνώριση, την αντιμετώπιση και την πρόληψη της ΕΒ.
4. Οικονομική ενίσχυση και ευκαιρίες: Αυτή η παρέμβαση στοχεύει στην παροχή οικονομικής ενίσχυσης στις γυναίκες που είναι εκτεθειμένες στην ΕΒ, καθώς και στη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και επιχειρηματικότητας για αυτές.

Αυτές οι παρεμβάσεις στοχεύουν στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων και της ΕΒ και στην ενίσχυση της προστασίας και των δικαιωμάτων των γυναικών.

Τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν δημιουργηθεί από ειδικούς και ερευνητές αυστηρά συστήματα αξιολόγησης των υπηρεσιών υποστήριξης για την ΕΒ. Ενδεικτικά αναφέρονται το «WhatWorkstoPreventViolenceagainstWomenandGirls», το «SpotlightInitiative» που ξεκίνησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον ΟΗΕ το 2017 και το «SexualViolenceResearchInitiatives» (SVRI) που αποτελεί το μεγαλύτερο δίκτυο στον κόσμο για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ΕΒ. Επιπλέον, το 2019, αναπτύχθηκε το «RESPECT», ένα πλαίσιο για εκείνους που χαράσσουν πολιτική, βασισμένο στο πλαίσιο δράσης του ΟΗΕ για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών. Συστηματική ανασκόπηση των διεθνών ευρημάτων υποδεικνύει ότι οι ακόλουθοι τύποι παρεμβάσεων είναι επιτυχημένοι όταν σχεδιάζονται και υλοποιούνται με ορθό τρόπο (Kerr-Wilson et al. 2020. Ellsberg et al. 2014. Maruo, et al., 2023).

α) Προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ενδυνάμωσης που έχουν γυναίκες ως πληθυσμό στόχο: Στην Ουγκάντα, το πρόγραμμα επαγγελματική κατάρτιση και κατάρτιση δεξιοτήτων ζωής για έφηβες «EmpowermentandLivelihoodforAdolescent» (ELA) οδήγησε στη μείωση των αναφερόμενων περιπτώσεων αναγκαστικού σεξ (Bandaiera, 2020). Στην Τανζανία, τυχαιοποιημένη κλινική δομική υπέδειξε ότι συνδυασμός της μικροχρηματοδότησης και 10 εκπαιδευτικών συνεδριών (gendertransformativetraining) σε γυναίκες οδήγησε σε λιγότερες αναφερόμενες περιπτώσεις σωματικής βίας από τον σύντροφο και σε χαμηλότερη αποδοχή της σωματικής βίας από τη γυναίκα (Kariga et al. 2019).

β) Προγράμματα γονεϊκότητας: Το πρόγραμμα «Responsible, Engaged, and Loving (REAL) Fathers» στην Ουγκάντα παρείχε μέντορα σε νέους πατέρες, προωθώντας την μη βίαιη γονεϊκότητα και τις σχέσεις εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Έδειξε σημαντική μείωση της αναφερόμενης σωματικής βίας από τους άνδρες και της σωματικής τιμωρίας των παιδιών σε μακροπρόθεσμη βάση (Ashburn 2017). Στη Ρουάντα, το πρόγραμμα «Bandebereho» περιλάμβανε συνεδρίες ομάδας για μελλοντικούς πατέρες και τις συντρόφους τους για την

αντιμετώπιση των στάσεων και των συμπεριφορών που αντικατοπτρίζουν έμφυλες ανισότητες. Τα ευρήματα του προγράμματος υπέδειξαν λιγότερες αναφερόμενες περιπτώσεις σωματικής και σεξουαλικής βίας και υψηλότερο επίπεδο συμμετοχής των ανδρών στη φροντίδα των παιδιών και των εργασιών του νοικοκυριού (Doyle 2018).

γ) Παρεμβάσεις για την αλλαγή των έμφυλων ρόλων σε ζευγάρια: Το πρόγραμμα «Indashyikirwa» στη Ρουάντα επιδίωκε τη μείωση των επιπέδων ΕΒ και τη βελτίωση της ανταπόκρισης στους επιζησαντα (Stern&Carlson 2019). Τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής παρέμβασης για τα ζευγάρια έδειξε μείωση τόσο των αναφερόμενων περιστατικών βίας προς τις γυναίκες όσο και των αναφερόμενων από τους άνδρες πρακτικών βίας. Μείωσε επίσης τα επίπεδα την αποδοχής της ενδοοικογενειακής βίας, των συγκρούσεων μεταξύ των συντρόφων, της κατάθλιψης και της σωματικής τιμωρίας των παιδιών, μεταξύ άλλων πτυχών της ΕΒ (Dunkle et al. 2020).

δ) Παρεμβάσεις σε σχολεία για την πρόληψη της βίας μεταξύ ομοτίμων: (Βλ. κεφ. 5.2.) Κεντρικά στοιχεία καλά σχεδιασμένων και υλοποιημένων παρεμβάσεων που έχουν προσφέρει θετικά αποτελέσματα είναι, μεταξύ άλλων, η αυστηρή σχεδίαση, η αντιμετώπιση πολλαπλών αιτιών της ΕΒ όπως οι έμφυλες ανισότητες και η φτώχεια, η συνεργασία με γυναίκες και άνδρες, και όπου είναι σχετικό, οικογένειες, και η εντατικοποίηση της εκπαίδευσης του προσωπικού και των εθελοντών ώστε να διασφαλιστεί ότι οι στάσεις και οι αντιλήψεις τους είναι υπέρ της έμφυλης ισότητας (Jewkes et al., 2021).

Υπάρχουν επίσης αυξανόμενες αποδείξεις ότι ορισμένα αυτόνομα προγράμματα δεν είναι αποτελεσματικά στη μείωση της βίας, όπως σύντομες παρεμβάσεις σε τρίτους/παρατηρητές, ανεξάρτητες εκστρατείες ενημέρωσης, βραχείας διάρκειας συμβουλευτική σε εγκύους και εκστρατείες κοινωνικού μάρκετινγκ (Kerr-Wilson et al. 2020). Συνολικά, οι παρεμβάσεις που επικεντρώνονται σε στρατηγικές που δεν ακολουθούν μια γενική προσέγγιση ή δεν αντιμετωπίζουν τις κύριες αιτίες της ΕΒ δεν έχουν επιδείξει αποτελεσματικότητα στη μείωση αυτού του τύπου βίας.

Τέλος από την δεκαετία του 1980, η εργασία και με τους δράστες αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως κύριο στοιχείο των υπηρεσιών

υποστήριξης που αποσκοπεί στην αποφυγή περαιτέρω θυματοποίησης και θανατηφόρας βίας.

5.2 Καλές πρακτικές για μαθητές/εκπαιδευτικούς/γονείς

Παγκοσμίως, δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη καλή πρακτική η οποία να μπορεί να διαχειριστεί όλα τα ζητήματα της ΕΒ. Πρώτα απ' όλα, ακόμα και σε εθνικό επίπεδο η καλύτερη παρέμβαση μπορεί να μην λειτουργεί για όλα τα άτομα ή για όλες τις τοποθεσίες. Έχει φανεί μέσα από έρευνες ότι αναλόγως τις συνθήκες, το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, τις ατομικές διαφορές ανάμεσα στα θύματα, την ηλικία, τις ρυθμίσεις διαβίωσης και τις αντιλήψεις για την ισότητα των φύλων, μια παρέμβαση μπορεί να αποδειχτεί επιτυχής ή όχι.

Ωστόσο, υπάρχουν πολλοί τύποι παρεμβάσεων, όπως παρεμβάσεις που απευθύνονται άμεσα σε ομάδες νέων ανθρώπων, παρεμβάσεις που απευθύνονται άμεσα σε οικογένειες και κοινότητες· παρεμβάσεις σε εκπαιδευτικούς και σχολικές μονάδες· παρεμβάσεις σε υπαλλήλους περιφερειακής εκπαίδευσης, ιδρύματα κατάρτισης εκπαιδευτικών, αστυνομία, σωματεία εκπαιδευτικών ή αξιωματούχους υγείας και παρεμβάσεις σε εθνικό επίπεδο για τη δημιουργία νομοθετικών πλαισίων και πολιτικών που θα διερευνηθούν περαιτέρω σε αυτό το κεφάλαιο και πιο συγκεκριμένα ο ρόλος τους στον τερματισμό της ΕΒ.

Έχει φανεί ότι όλες οι παρεμβάσεις χρειάζεται να ακολουθούν συγκεκριμένες οδηγίες. Συγκεκριμένα, πρέπει να προκύπτουν από εμπειρικά δεδομένα και να προσαρμόζονται συνεχώς σε νέες πληροφορίες σχετικά με το τι ήταν αποτελεσματικό στο παρελθόν και τι όχι, καθώς οι πρακτικές βασίζονται στη δοκιμή και το λάθος.

Επίσης οι παρεμβάσεις θα πρέπει να σχεδιάζονται στην βάση ορισμένων βασικών αρχών, όπως ότι η ΕΒ είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό πρόβλημα και όχι ένα ιδιωτικό ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπίζεται κεκλεισμένων των θυρών. Θα πρέπει να είναι στοχευμένες σε συγκεκριμένες ομάδες και να ευαισθητοποιούν ενάντια στα έμφυλα στερεότυπα και να ενθαρρύνουν τον προβληματισμό και την αύξηση της συνείδησης σχετικά με τις έμφυλες ταυτότητες, τους κανόνες και τις ανισότητες που διαμορφώνουν τον κίνδυνο και την εμπειρία της σεξουαλικής βίας. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να παρέχουν

ασφαλή περιβάλλοντα για νέους ανθρώπους για να εργαστούν για την πρόληψη ΕΒ ή ακόμα για να ξεπεράσουν τις συνέπειες της βιωμένης ΕΒ.

Είναι πολύ σημαντικό να αντιμετωπίζεται η ΕΒ νωρίς, όταν τα νεαρά άτομα ξεκινούν να αντιλαμβάνονται την έννοια του φύλου, της ταυτότητας, των φυλετικών νορμών και του πως η βία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ενισχυθούν αυτές οι νόρμες. Χρειάζεται να υπάρχει ένα ελεγχόμενο περιβάλλον ώστε να εκπαιδεύσει τα νεαρά άτομα σχετικά με την ιδιότητα φύλων και τη διαμόρφωση συνείδησης σχετικά με την ΕΒ στο σχολείο. Αν και γίνονται σπάνια αναφορές για την ΕΒ στο σχολικό σύστημα και αναγνωρίζεται ελάχιστα ως κύριο ζήτημα, έχει βρεθεί ότι ο σχολικός εκφοβισμός συνδέεται κυρίως με το φύλο. Οι μαθητές και οι μαθήτριες που δεν συμμορφώνονται με τις αποδεκτές έμφυλες νόρμες είναι συνήθως πιο πιθανό να στοχοποιηθούν ενοχικά σε σχέση με το βιολογικό φύλο τους, τη σεξουαλικότητα τους, το κοινωνικό φύλο τους, ή άλλα χαρακτηριστικά της ταυτότητας τους όπως η εθνικότητα, η θρησκεία, η εμφάνιση ή η ικανότητα.

Τα παιδιά μαθαίνουν από μικρή ηλικία για την φυλετική ανισότητα σε όλες τις κοινωνίες και τείνουν να τη διατηρούν στο σχολικό πλαίσιο με σκοπό να ταιριάξουν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ότι μπορεί να χρησιμοποιήσουν βία ώστε να ενισχύσουν αυτές τις φυλετικές νόρμες με βιολογικά, σεξουαλικά ή ψυχολογικά μέσα και να παίρνουν τη μορφή του εκφοβισμού, της τιμωρίας, του εξοστρακισμού, του εξευτελισμού, μη σταθερών θεραπειών καθώς και της παρενόχλησης και σεξουαλικής κακοποίησης. Αυτές οι βίαιες πράξεις αναφέρονται ως έμφυλη σχολική βία, αλλά μπορούν να συμβούν και έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σχολείο, κατά τη διάρκεια εξωτερικών δραστηριοτήτων ή ακόμα και διαδικτυακά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ανάμεσα σε μαθητές.

Άρα, αν υποστηρίζαμε ότι η επικροτούμενη πατριαρχία ακόμα και σήμερα προκαλεί την ΕΒ, τότε η εκπαίδευση ίσως είναι η πιο αποτελεσματική και μακροπρόθεσμη λύση για την εξάλειψή της. Έχει επιστημονικά διαπιστωθεί, ότι όσο οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση στην εκπαίδευση, υπάρχει μειωμένο ρίσκο να είναι θύματα ΕΒ (Bottetal., 2005), καθώς οι απαρχαιωμένες, συντηρητικές απόψεις για

τον ρόλο της γυναίκας υιοθετούνται όλο και λιγότερο μεταξύ γυναικών και αντρών. Για παράδειγμα στην Ινδία, οι γυναίκες με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο, δείχνουν όλο και λιγότερη ανοχή στην αποδοχή της έμφυλης βία, και νιώθουν λιγότερη πίεση να παραμείνουν σε ένα βίαιο γάμο, συγκριτικά με τις προηγούμενες δεκαετίες (Simister, 2012). Αντιθέτως, ο Hassan et al. (2000) παρατήρησε ότι μία λιγότερο μορφωμένη γυναίκα που είναι παντρεμένη με έναν επίσης λιγότερο μορφωμένο άντρα, είναι τρεις φορές πιο πιθανό να βιώσει σωματική βία, σε σύγκριση με ένα ζευγάρι με υψηλή μόρφωση.

Ωστόσο, έρευνες υποστηρίζουν ότι η εκπαίδευση στις γυναίκες, αλλά όχι στους άντρες, μπορεί να έχει το αντίθετο αποτέλεσμα και να προκαλέσει ΕΒ (Kishor&Johnson, 2004). Αυτό συμβαίνει επειδή οι γυναίκες που αμφισβητούν την πατριαρχική δομή της κοινωνίας και παίρνουν περισσότερες αποφάσεις στην οικογένεια, θεωρούνται προκλητικές από τους άντρες τους και μπορεί να τιμωρηθούν για αυτό (Flake, 2005). Άρα, είναι πολύ σημαντικό οι άντρες να εκπαιδεύονται μαζί με τις γυναίκες για να υιοθετήσουν απόψεις που υποστηρίζουν την ισότητα και να παίρνουν αποφάσεις από κοινού.

Η σχολική ΕΒ μπορεί να έχει σοβαρές ψυχοκοινωνικές μακρόχρονες συνέπειες όπως η έλλειψη αυτοπεποίθησης, εξασθενημένη σωματική και ψυχική υγεία, πρώιμες και ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, υψηλό ποσοστό διακοπής του σχολείου, καταθλίψεων χαμηλού μαθησιακού επιπέδου, επιθετικές συμπεριφορές κλπ. Η Unicef και η Παγκόσμια Ομοσπονδία της Εκπαίδευσης (GPE) ως απόκριση σε αυτές τις ανάγκες ένωσαν τις δυνάμεις τους στο πρόγραμμα “Τέλος η ΕΒ στα Σχολεία”. Η πρωτοβουλία συνδύασε την έρευνα, την ανάγκη των ικανοτήτων και την ανταλλαγή γνώσεων για να συμβάλει σε έναν από τους πιο κρίσιμους εκπαιδευτικούς σύγχρονους στόχους, την ανάπτυξη της ισότητας, την ισότητα φύλων και τη συμπερίληψη για όλους σε έναν κύκλο ποιοτικής εκπαίδευσης, με επικέντρωση στους φτωχούς και περιθωριοποιημένους.

Ο Gallego και συν. (2023) διεξήγαγε συστηματική ανασκόπηση παρεμβάσεων οι οποίες εστιάζουν στη πρόληψη της ΕΒ σε νεαρές ηλικίες έως 12 ετών, και έφτασαν στο συμπέρασμα ότι δύο ήταν οι κύριες παρεμβάσεις που βρέθηκε ότι έχουν επίδραση σε αυτό το σκοπό,

η ενδυνάμωση και η δημιουργία ασφαλών σχολείων. Πρώτα, η ενδυνάμωση των νεαρών μαθητών στοχεύει στην ανάπτυξη της συνειδητότητας απέναντι στα έμφυλα στερεότυπα και την ενίσχυση της γνώσης για θέματα που σχετίζονται με την σεξουαλική εκπαίδευση, τις θετικές και αρνητικές έμφυλες νόρμες και τη σύνδεση τους με βίαιες συμπεριφορές. Η ενισχυμένη εργασία σαν ένας προστατευτικός παράγοντας απέναντι στην ΕΒ βρέθηκε να έχει περισσότερη επίδραση σε ευαίσθητους πληθυσμούς όπως κορίτσια με χαμηλή αυτοπεποίθηση και ανασφάλεια. Ένας τρόπος ενδυνάμωσης των νεαρών κοριτσιών ήταν μέσα από μαθήματα αυτοάμυνας. Η γυναικεία αυτοάμυνα πλέον καλύπτει τη σεξουαλική παρενόχληση, τη σεξουαλική κακοποίηση και την ενδοοικογενειακή βία και έχει εισαχθεί στις ενδοσχολικές δραστηριότητες των κοριτσιών στην Ολλανδία και σε κάποιες περιοχές της Γερμανίας.

Ο τύπος των προγραμμάτων παρέμβασης με τα οποία είναι εξοικειωμένοι, είναι αυτά που προωθούν μηνύματα ενάντια στη βία στα σχολεία και τις νεανικές κοινότητες και προσπαθούν να δημιουργήσουν νέες νόρμες για τη νέα γενιά. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα “NoMeansNoWorldwide” πραγματοποιήθηκε με έφηβες μαθήτριες γυμνασίου στην Κένυα, και στόχευε στην αξιολόγηση του κινδύνου της σεξουαλικής βίας, της λεκτικής επικοινωνίας, της λήψης βοήθειας και των τεχνικών πάλης μέσα από έξι δίωρες συναντήσεις. Μετά από τρεις μήνες, οι μαθητές ανέφεραν μείωση στις αναφορές για σεξουαλικές παρενοχλήσεις και οι μαθητές ανέφεραν ότι χρησιμοποίησαν αυτές τις τεχνικές 56% περισσότερο, ενώ το 83% αυτών χρησιμοποίησαν επίσης τις λεκτικές ικανότητες που έμαθαν. Αυτή η παρέμβαση ήταν πολύ επιτυχημένη επειδή η ομάδα αποτελούνταν από εκπαιδευμένο προσωπικό και μικρές ομάδες, όχι περισσότερο από 15 κορίτσια. Το πρόβλημα με αυτές τις παρεμβάσεις είναι ότι ή διαχειρίζονται τη βία με έναν ουδέτερο με το φύλο τρόπο ή απλώς καλύπτουν μόνο μια πτυχή της ΕΒ.

Επίσης το περισσότερο βάρος το υφίστανται συνήθως οι ομάδες κοριτσιών, ενώ είναι σημαντικό να γίνονται παρεμβάσεις τόσο σε κορίτσια όσο και σε αγόρια μαζί, ώστε να ενημερώνονται για τις έμφυλες σχέσεις και τις έμφυλες νόρμες και στερεότυπα. Οπότε, ένας πιο

ολοκληρωμένος τρόπος ώστε να ενισχυθεί η ενσυνειδητότητα για την ΕΒ θα ήταν η ενίσχυση των λεκτικών ικανοτήτων σε αγόρια και κορίτσια. Τέτοιες παρεμβάσεις σκοπεύουν στην ενίσχυση της κριτικής αυτογνωσίας την διαμόρφωση της ταυτότητας και την εκμάθηση του πως να πράττεις με σεβασμό και φιλικές προς κάθε φύλο συμπεριφορές.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει μελέτη, όπου εκπαιδευμένοι επαγγελματίες ερεύνησαν σε παιδιά νηπιαγωγείου πρώιμες αντιλήψεις για συγκεκριμένα επαγγέλματα. Αν τα παιδιά πυροδοτούνταν, στη συνέχεια εκτίθονταν σε αντικρουόμενες στερεοτυπικές συμπεριφορές ώστε να αντιστρέψουν αυτές τις συμπεριφορές νωρίς (Doni, 2021). Ένας άλλος τρόπος ψυχοεκπαίδευσης νεαρών μαθητών για την ΕΒ είναι τα αγόρια να προσπαθούν να εκφράσουν την θετική αρσενικότητα τους και να μάθουν ασφαλείς και αποτελεσματικές υποστηρικτικές τεχνικές (Banyrd et al., 2022). Δουλεύοντας με αυτές τις κοινωνικοσυναισθηματικές ικανότητες, τα παιδιά μαθαίνουν από νωρίς να βελτιώνουν συμπεριφορές σε σχέση με την ισότητα του φύλου και να μειώνουν την αποδοχή συμπεριφορών συντροφικής βίας και έτσι να απορρίπτουν την ΕΒ.

Πολλά από αυτά τα προγράμματα σεξουαλικής αγωγής βασίζονται στην ενεργή μάθηση, μέσω τεχνικών όπως η αφήγηση, το παιχνίδι ρόλων, την τήρηση ημερολογίου ή την εργασία αναστοχασμού για εμπειρίες στην κοινότητα και κυρίως τον διάλογο, προκειμένου να αυξηθεί η συμμετοχή και η συν δημιουργία. Μια καλά εφαρμοσμένη και δοκιμασμένη παρέμβαση, που βασίζεται σε αυτές τις συμπεριφορικές τεχνικές, είναι το εργαλείο "GoodSchool". Αυτή η παρέμβαση υιοθετεί την ολιστική σχολική προσέγγιση (whole-school-approach), και στοχεύει στην αλλαγή της κουλτούρας σε σχολικό επίπεδο για την προώθηση του σεβασμού, της συμμετοχής και του προβληματισμού σε δύσκολες έννοιες, όπως η δυναμική των σχέσεων. Η παρέμβαση χρησιμοποιεί τεχνικές παιχνιδιού ρόλων και συνήθως παραδίδεται από δύο εκπαιδευτικούς και δύο πρωταγωνιστές-μαθητές που λαμβάνουν οδηγίες από τους ειδικευμένους ψυχολόγους.

Συνολικά, αυτές οι παρεμβάσεις είναι πολύ επιτυχημένες στην προώθηση μη βίαιων συμπεριφορών και στην αναδιάρθρωση κοινωνικών

καθοριστικών παραγόντων, όπως οι κοινωνικοί κανόνες και οι ρόλοι των φύλων, με αποτέλεσμα την ισότητα των φύλων. Ωστόσο, έχει βρεθεί πιο αποτελεσματική σε χώρες υψηλού εισοδήματος όπου επιτρέπεται στους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις με βάση το αντιληπτό φύλο ή τη σεξουαλική ταυτότητα. Για παράδειγμα, μια μελέτη στην Ολλανδία διαπίστωσε ότι οι δίωρες ομαδικές συνεδρίες, που πραγματοποιήθηκαν τέσσερις φορές, σχετικά με τη βία που σχετίζεται με την ταυτότητα, τον πολιτισμό και την τιμή οδήγησαν σε αλλαγή στάσεων σχετικά με τη σημασία της σεξουαλικής αγνότητας των κοριτσιών για την τιμή (Cihangir, 2013). Ωστόσο, στην πραγματική ζωή είναι πιο περίπλοκο να εφαρμόζονται προσεγγίσεις για ολόκληρο το σχολείο με κακές συνθήκες εργασίας και υποδομές που επηρεάζουν τις δυνατότητες των εκπαιδευτικών να δημιουργήσουν ασφαλή, δίκαια σχολεία.

Για να είναι αποτελεσματικές αυτές οι παρεμβάσεις, δεν αρκεί μόνο τα παιδιά να είναι ευέλικτα στην αλλαγή των προοπτικών τους αλλά χρειάζεται να είναι και οι εκπαιδευτικοί. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί πολλά στοιχεία υπογραμμίζουν πώς οι δάσκαλοι, ακόμη και όχι φανερά, μπορεί να αντιλαμβάνονται τη βία ως νόμιμο μέσο τιμωρίας, ειδικά στην εκπαίδευση, και με αυτόν τον τρόπο διαιωνίζεται η ΕΒ μέσω της ενίσχυσης των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων (Morrow&Singh, 2015). Αρχικά, λοιπόν, είναι σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς να αναλογιστούν τις δικές τους αξίες, πεποιθήσεις και προσωπικές ιστορίες και να σκεφτούν πώς αυτά μπορεί να επηρεάσουν την ποιότητα της διδασκαλίας τους ή το πρόγραμμα σπουδών συνολικά.

Επιπλέον, η εκπαίδευση και η δεξιοτεχνική διευκόλυνση σε προσεγγίσεις που απομακρύνονται από τη διδακτική διδασκαλία σε περισσότερες παιδαγωγικές μεθοδολογίες έχουν βρεθεί πολύ αποτελεσματικές. Για παράδειγμα, δάσκαλοι στο Μεξικό που έλαβαν εκπαίδευση 40 ωρών στις διαδραστικές παιδαγωγικές μπόρεσαν αργότερα να αντιμετωπίσουν δύσκολα θέματα όπως οι κανόνες φύλου και η επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά στα μαθήματα δεξιοτήτων ζωής στο δημοτικό σχολείο (Pick et al., 2007). Επίσης, οι δεξιότητες διαφάνειας και ευελιξίας του δασκάλου μετατοπίζουν την ισχύ της δυναμικής μακριά

από τις άκαμπτες ιεραρχίες ενηλίκων-παιδιών και ενθαρρύνουν τον διάλογο και τον προβληματισμό που κάνουν τους μαθητές να αισθάνονται πιο ασφαλείς ως αποτέλεσμα να συζητούν δύσκολα θέματα.

Μια τριετής μελέτη πραγματοποιήθηκε σε 16 δημοτικά σχολεία από ένα ευρύ φάσμα χωρών με στόχο την ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών για το σεξ και τις σχέσεις. Η παρέμβαση ήταν πολύ επιτυχημένη γιατί οι δάσκαλοι άκουσαν τις ανησυχίες των μαθητών και τις διέψευσαν βαθιά για μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς να κάνουν ηθικολογικά σχόλια ή μηχανιστικές συζητήσεις. Στη συνέχεια, δάσκαλοι με μαθητές, γονείς, μέλη της κοινότητας και μια εκπρόσωπος ΜΚΟ συν δημιούργησαν ένα πρόσθετο πρόγραμμα σπουδών που εστιάζεται σε πιο εμπειριστατωμένα θέματα όπως η αποπλάνηση, οι ρόλοι των φύλων, η κατάχρηση εξουσίας μέσω του συναλλακτικού σεξ, ο βιασμός και ο εκφοβισμός λόγω φύλου. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι η κατανόηση και το άνοιγμα του δασκάλου σε πιο σχεσιακές προσεγγίσεις είναι πολύ σημαντικό για την παρακίνηση των μαθητών να αλλάξουν.

Ωστόσο, το βάρος της αλλαγής δεν μπορεί να βαρύνει μόνο τους δασκάλους και τους μαθητές εάν δεν συνδυαστεί με άλλες μορφές παρέμβασης, συμπεριλαμβανομένων των μελών της κοινότητας ή/και των ατόμων που έχουν λάβει ουσιαστική εκπαίδευση για τη βία λόγω φύλου. Μερικές φορές οι διαμεσολαβητές είναι ειδικοί/επαγγελματίες (όπως νοσηλεύτες, προσωπικό ΜΚΟ ή ερευνητές οι ίδιοι), ή μέλη της τοπικής κοινότητας που επιλέγονται προσεκτικά και εκπαιδεύονται εκτενώς. Επιπλέον, πολλά στοιχεία δείχνουν ότι η ΕΒ δεν περιορίζεται σε σχολικό περιβάλλον και μπορεί να συμβεί εκτός σχολείου, υποδεικνύοντας τη σημασία της εργασίας εκτός σχολείου με την ευρύτερη κοινότητα.

Για παράδειγμα, ένας τρόπος για τους νέους να αισθάνονται ασφαλείς να μιλήσουν για τη σεξουαλική βία και να προωθήσουν υγιείς μη βίαιες σχέσεις είναι η εκπαίδευση μεταξύ συνομηλίκων. Τα προγράμματα με συνομηλίκους πραγματοποιούνται εκτός σχολείου και παρακάμπτουν οποιαδήποτε ιεραρχία εντός των σχολείων, όπως οι δάσκαλοι, έτσι ώστε οι νέοι να μπορούν να έχουν ανοιχτές συζητήσεις χωρίς κριτική με τους συνομηλίκους για το σεξ, χωρίς το στίγμα ή το αίσθημα

φόβου. Μια παρέμβαση στη Νότια Αφρική λειτούργησε με εκπαιδευτές συνομηλίκων μαζί με δασκάλους και μέντορες νοσοκόμους που είναι συνήθως επικριτικοί για τους νέους που εμπλέκονται σε σεξουαλικές σχέσεις (Mantell et al., 2006). Η παρέμβαση ήταν αποτελεσματική στο να χτίσει γέφυρες μεταξύ αυτών των ομάδων και τις βοήθησε να λειτουργήσουν περισσότερο ως πρότυπα για μαθητές που μπορεί να βρίσκονται σε σεξουαλικό κίνδυνο και καταστάσεις κακοποίησης. Συνολικά, τέτοιες παρεμβάσεις τείνουν να είναι πιο ελπιδοφόρες από τις παρεμβάσεις που λειτουργούν στο σχολείο, αλλά είναι λιγότερο βιώσιμες αφού απαιτούν την παρουσία ειδικών (Ellsberg et al., 2015).

Όλα τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα από αυτές τις παρεμβάσεις επικεντρώνονται κυρίως σε σχολικό πλαίσιο και αγνοούν τον τρόπο με τον οποίο μεταφέρονται αυτές οι λεκτικές και συναισθηματικές δεξιότητες στο σπίτι, ειδικά σε χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος, όπου υπάρχουν υψηλά επίπεδα κοινοτικής βίας. Επίσης, είναι σημαντικό για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να διερευνήσουν πώς οι πρακτικές ανατροφής μπορεί να επηρεάσουν την επιθετικότητα στα μικρά παιδιά και ως εκ τούτου να επιδεικνύουν τέτοιες συμπεριφορές στο σχολείο.

Για παράδειγμα, μια παρέμβαση στην Κολομβία λειτούργησε με παιδιά ηλικίας 3-11 ετών με σκοπό να διερευνηθεί περαιτέρω αυτό. Περιλάμβανε τρεις συνεδρίες οικογενειακής συμβουλευτικής και επισκέψεις στο σπίτι από ειδικούς για την αντιμετώπιση της δυναμικής της οικογένειας που μπορεί να επηρεάσει την επιθετικότητα. Η ψυχοεκπαίδευση των γονέων είχε αντίκτυπο στη συμπεριφορά των παιδιών τους, καθώς τα επίπεδα επιθετικότητας μειώθηκαν και οι φιλοκοινωνικές συμπεριφορές αυξήθηκαν τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια.

Ωστόσο, τέτοιες πρωτοβουλίες έτειναν να είναι έμφυλες και δεν εξετάζουν πώς τα στερεότυπα φύλου και οι πεποιθήσεις των γονέων για τους ρόλους των φύλων μπορεί να διαμορφώσουν τη βία και τις ανισότητες μεταξύ των φύλων και πώς μπορούν αυτές να αλλάξουν. Μια παρέμβαση στις Ηνωμένες Πολιτείες λειτούργησε με πατέρες που δεν ζούσαν με τα παιδιά τους και πραγματοποίησε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης 45 ωρών που αφορούσε πτυχές της αρρενωπότητας, της

πατρότητας και της επικοινωνίας με τα παιδιά. Τα αποτελέσματα έδειξαν βελτιώσεις στην επικοινωνία σχετικά με το σεξ και τις σχέσεις και αυξημένες προθέσεις των πατέρων να αποφύγουν τη βία. Έτσι, όπως είδαμε προηγουμένως, είναι επίσης σημαντικό να εμπλέκονται τα νεαρά αγόρια στην έκφραση θετικής αρρενωπότητας, προκειμένου να μειωθεί η ΕΒ.

Έτσι, όσον αφορά την πρόληψη της ΕΒ και την προώθηση της ισότητας των φύλων στα μικρά παιδιά, πολλοί παράγοντες παίζουν ρόλο για να είναι αποτελεσματικές οι παρεμβάσεις. Αυτό αποδεικνύεται από μια παγκόσμια αξιολόγηση της UNICEF για σχολεία φιλικά προς τα παιδιά το 2009 όπου διαπίστωσε ότι οι μαθητές, και ιδιαίτερα οι μαθήτριες, ένιωθαν πιο ασφαλείς και υποστηριζόντουσαν σε σχολεία που προωθούν πέντε αρχές: i) συμπεριληπτικά, ii) αποτελεσματικά για τη μάθηση, iii) υγιή και προστατευτικά για τα παιδιά, iv) ευαίσθητα στο φύλο, και v) που εμπλέκονται με παιδιά, οικογένειες και κοινότητες.

Έτσι, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι προσεγγίσεις στο σύνολο του σχολείου που συνδυάζουν τις σχολικές πολιτικές κατά της παρενόχλησης, τη συνεχή κατάρτιση των εκπαιδευτικών για να είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους θεμάτων και να δείχνουν υποστήριξη και ενσυναίσθηση καθώς και την εμπλοκή της ευρύτερης κοινότητας με άτομα από τοπικές υπηρεσίες, λειτουργούν ως καταλληλότερα πρότυπα και τέλος η γονική ανατροφή που υποστηρίζει υγιείς κανόνες φύλου, είναι τα πιο πολλά υποσχόμενα για την καταπολέμηση της ΕΒ από νεαρή ηλικία. Με πρώιμες, ολιστικές παρεμβάσεις, τα παιδιά θα διαμορφώσουν την ταυτότητά τους αντανακλώντας τη στάση τους απέναντι στη διαφορετικότητα και τις στάσεις των φύλων, συμπεριλαμβανομένων των σεξουαλικών σχέσεων, της δυναμικής εξουσίας και της ισότητας των φύλων.

ΕΝΟΤΗΤΑ

6^η

6. Αναθρέφοντας άνδρες που δεν ασκούν ΕΒ

Δεκαετίες εργασίας από ακτιβιστές και ερευνητές έχουν δείξει ότι η γυναικεία ανισότητα, το πατριαρχικό σύστημα και η εξουσία των ανδρών επί των γυναικών δημιουργούν ένα περιβάλλον στο οποίο η βία κατά των γυναικών είναι ευρέως διαδεδομένη και αποδεκτή. Η βία κατά των γυναικών θα πρέπει να αναγνωρίζεται ως ένα θέμα των ανδρών, παρά αποκλειστικά ως ένα θέμα των γυναικών. Είναι κυρίαρχη η άποψη ότι είναι κυρίως ευθύνη των γυναικών να αντιμετωπίζουν και να προλαμβάνουν την ΕΒ. Η παρουσίασή του φαινομένου ωστόσο ως “θέμα των γυναικών” μπορεί να οδηγήσει τους άνδρες να πιστέψουν πως δεν τους αφορά, συμβάλλοντας στην έλλειψη συμμετοχής αυτών στις προσπάθειες καταπολέμησης τέτοιου είδους βίας. Ο Katz στο βιβλίο του “The MatchoParadox” επιχειρηματολογεί υπέρ του γιατί η ΕΒ είναι ένα ζήτημα ένα βαθιά ριζωμένο πρόβλημα των ανδρών προπαντός, με βάση τους παρακάτω λόγους:

Οι Δράστες είναι Κυρίως Άνδρες: Η συντριπτική πλειοψηφία των επιθέσεων κατά των γυναικών διαπράττεται από άνδρες. Πάνω από το 99% των βιασμών διαπράττονται από άνδρες, και οι άνδρες φέρουν την ευθύνη για την πλειοψηφία των άλλων μορφών βίας κατά των γυναικών.

Πολιτισμικοί Παράγοντες και η έννοια της “Άρρενωπότητας”: Μια ενδελεχής ανάλυση της ΕΒ θα πρέπει να εστιαστεί στους πολιτισμικούς παράγοντες που επιδρούν στη βίαιη συμπεριφορά των ανδρών (Rottweileretal., 2023). Ο κύριος κινητήριος μοχλός της ανδρικής βίας δεν είναι οι βιολογικές διαφορές των φύλων (όπως οι

ανδρικές ορμόνες ή η “εγκεφαλική διάρθρωση”), αλλά η ανάγκη να διατηρηθεί και να εξασφαλιστεί η εξουσία. Στον δυτικό κόσμο, πολλοί άνδρες μαθαίνουν από μικρή ηλικία ότι έχουν το δικαίωμα της εξουσίας - ότι τα αγόρια πρέπει να είναι ανθεκτικά, ισχυρά, επιθετικά και να έχουν το δικαίωμα στον θυμό, ενώ τα κορίτσια θεωρούνται ότι πρέπει να είναι ήπια, όμορφα και υπάκουα. Ακόμα και στις οικογένειες με ισορροπημένες αντιλήψεις, τα αγοράκια απορροφούν αυτά τα μηνύματα από τα βιβλία που διαβάζουν, τις ταινίες που παρακολουθούν. Οι κακοποιητές θεωρούν ότι η επιθετική συμπεριφορά είναι όχι μόνο αποδεκτή, αλλά και δικαιολογημένη - ως ένα δικαίωμα και ένα πρόνομο.

Όταν αντιμετωπίζουν ένα άτομο που υποστηρίζουν ότι αγαπούν ως λιγότερο ισότιμο, ως αξίζουσα ποινή και βλάβη, είναι επειδή αισθάνονται ότι έχουν το δικαίωμα να το πράττουν. Και αυτή η αξίωση είναι συχνά εγκεκριμένη στη στενή σχέση. Μπορεί να πιστεύουν ότι η εξουσία στο σπίτι αποτελεί δικαίωμα του άνδρα, ενώ η εξουσία στη δημόσια ζωή πρέπει να διαπραγματεύεται. Οι κακοποιοί δεν κακοποιούν τα αφεντικά τους, τους συναδέλφους τους ή τους φίλους τους, πράγμα που κάνει το θύμα να αμφισβητεί το τι συμβαίνει σε αυτό.

Ευθύνη και Συμμετοχή: Καθώς οι άνδρες είναι οι κύριοι δράστες, οι άνδρες πρέπει να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Συνεπώς, πρέπει και οι ίδιοι να συμμετέχουν ενεργά σε προσπάθειες πρόληψης της βίας κατά των γυναικών, ώστε να υπάρξει αλλαγή στους κανόνες και τις συμπεριφορές που διατηρούν την ΕΒ. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι οι άνδρες που δεν καταφεύγουν σε κακοποιητικές συμπεριφορές κατά των γυναικών, εξακολουθούν να παίζουν σημαντικούς ρόλους στη ζωή ανδρών που το κάνουν. Οι άνδρες που προβαίνουν σε σωματική και σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών δεν είναι τέρατα που ζουν μακριά από τον πολιτισμένο κόσμο. Βρίσκονται στις οικογένειές μας και στους φιλικούς μας κύκλους.

Ανάγκη για Πολιτιστική Επανάσταση: Είναι αναγκαία αλλαγή των σεξιστικών κοινωνικών κανόνων στην ανδρική κοινωνία, από την παιδική ηλικία ως την ενηλικίωση. Αλλά επειδή ο αγώνας κατά του σεξισμού για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα έχει συνδεθεί με

τις γυναίκες, ένα από τα πρώτα βήματα για να ενθαρρυνθούν περισσότεροι άνδρες και αγόρια είναι να συζητηθεί το θέμα του βιασμού, της σεξουαλικής επίθεσης, της εκφοβιστικής συμπεριφοράς και της σεξουαλικής παρενόχλησης ως δικά “μας” ζητήματα.

Ενθάρρυνση της Φωνής των Ανδρών: Η συμπερίληψη των ανδρών στις συζητήσεις σχετικά με το σεξισμό και τη βία κατά των γυναικών είναι ζωτικής σημασίας. Η ενεργοποίηση των ανδρών σε αυτούς τους διαλόγους αποτελεί το επόμενο φράγμα στον αγώνα για την πρόληψη της ΕΒ. Έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια πιο συμπεριληπτική και αποτελεσματική προσέγγιση για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών.

Προς την παραπάνω κατεύθυνση συνηγορούν τα ευρήματα της μελέτης των Ηνωμένων Εθνών, τα οποία επιβεβαιώνουν ότι η βία κατά των γυναικών εκφράζει την υποταγή και την ανισότητα των γυναικών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο χώρο. (Fulu, 2016). Οι παράγοντες που εντοπίστηκαν να συσχετίζονται με τη βία σε αυτήν τη μελέτη αντανακλούν επίσης τις επιδραστικές αφηγήσεις αναφορικά με την αρρενωπότητα που δικαιολογούν και γιορτάζουν την κυριαρχία, την επιθετικότητα, τη δύναμη και την ικανότητα για βία, καθώς και την ανδρική σεξουαλική απόδοση και τον έλεγχο των ανδρών επί των γυναικών.

Στο πλαίσιο αυτό έγιναν συστάσεις για την εφαρμογή παρεμβάσεων που έχουν ως στόχο την μετακίνηση του ενδιαφέροντος στην αλλαγή των κοινωνικών κανόνων και στην έμφυλη ισότητα, οι οποίες μεταξύ άλλων συμπεριλαμβάνουν (Fulu, 2016):

Πρώθηση Μη-Βίαιης Αρρενωπότητας: Διεξαγωγή διαρκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα σχολεία, βασισμένων σε αθλητικές δραστηριότητες ή σε προσέγγιση από ομότιμες ομάδες. Ενδυνάμωση νέων αρρένων με δεξιότητες ζωής, προωθώντας υγιείς τρόπους “να είναι άνδρες” σε συνεργασία με παραδείγματα ανδρών και τοπικούς ηγέτες που ενδυναμώνουν θετικές μορφές αρρενωπότητας.

Αντιμετώπιση της Κακοποίησης των Παιδιών και Προώθηση Υγιών Οικογενειών: Έναρξη προγραμμάτων γονικής εκπαίδευσης που παρέχουν δεξιότητες, εργαλεία και πόρους για την προώθηση υγιών, μη-βίαιων και ασφαλών οικογενειακών περιβαλλόντων.

Έναρξη καμπανιών για την αντιμετώπιση της κοινωνικής ανοχής της βίας κατά των παιδιών. Ανάπτυξη προγραμμάτων επίλυσης συγκρούσεων και δεξιοτήτων υγιούς επικοινωνίας για τις οικογένειες.

Πρόληψη Πρώιμων μορφών Σεξουαλικής Βίας σε νεαρές ηλικίες: Εφαρμογή προγραμμάτων που ενισχύουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες των νέων για υγιείς σεξουαλικές πρακτικές και τη συναίνεση. Παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και συμβουλευτικών προγραμμάτων για νεαρά αγόρια που εμφανίζουν πρώιμα σημάδια σεξουαλικά επιβλαβούς συμπεριφοράς.

Πρώθηση Υγιούς Σεξουαλικότητας και Αντιμετώπιση Της Ανδρικής Δικαιωματικότητας (maleentitlement): Παροχή πληροφοριών και υπηρεσιών σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας για νέους. Πρώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της υγιούς σεξουαλικότητας και των σεβαστών σχέσεων ανάμεσα στους άνδρες.

Τέλος της Ατιμωρησίας για Άνδρες που Βιάζουν: Ενσωμάτωση ευαισθητοποίησης στο θέμα του φύλου και συνεπείς εκπαιδευτικές δράσεις για τη βία κατά των γυναικών στα προγράμματα εκπαίδευσης των αστυνομικών. Δημιουργία συστημάτων παρακολούθησης για την αποτελεσματική απόδοση δικαιοσύνης. Εφαρμογή εκστρατειών επικοινωνίας για την ενημέρωση των νόμων για τη βία κατά των γυναικών και την εξάλειψη των εμποδίων για τους επιζήσαντες που αναζητούν βοήθεια.

7.1. Νομοθετικό Πλαίσιο στην Ελλάδα & Διεθνείς Συμβάσεις

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται οι κυριότερες συνθήκες που αναγνωρίζουν την ΕΒ ως σημαντικό κοινωνικό και υγειονομικό πρόβλημα και θεσμοθετούν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό την καταπολέμησή της.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ καθιέρωσε με μεγαλύτερη σαφήνεια στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης την αρχή της ισότητας των φύλων και την εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Η συνθήκη υπογράφηκε το 1997 στο Άμστερνταμ και τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο του 1999. Από τότε έχει επικυρωθεί από τις εξής χώρες:

Συγκεκριμένα το πρώην Άρθρο 2, νυν Άρθρο 13 θεσπίζει την ισότητα ανδρών και γυναικών πλέον ως θεμελιώδης αρχή του Κοινοτικού Δικαίου και κηρύσσεται ρητά ως «καθήκον» και «στόχος» της Κοινότητας. Το συγκεκριμένο άρθρο είναι πολύ σημαντικό γιατί παρέχει την νομική βάση για την Συνθήκη της Λισαβόνας η οποία επιβεβαιώνει την μείζονα σημασία της ισότητας / απαγόρευσης διακρίσεων για την Ένωση. Επίσης η Συνθήκη του Άμστερνταμ αυστηροποιεί τα μέτρα εξάλειψης άνισης μεταχείρισης σε θέματα αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας. Επίσης, το άρθρο 19 της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνει τη δυνατότητα στην ΕΕ να προβεί στην καταπολέμηση των

διακρίσεων βάσει φύλου, φυλής, ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Άρθρο 2

Η Κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία κοινής αγοράς, οικονομικής και νομισματικής ένωσης και με την εφαρμογή των κοινών πολιτικών ή δράσεων που αναφέρονται στα άρθρα 3 και 3ΑΑ, να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας την αρμονική, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, αειφόρο, μη πληθωριστική ανάπτυξη, υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας και σύγκλισης των οικονομικών επιδόσεων, υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ κρατών μελών.

Άρθρο 3

2. Σε όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, η Κοινότητα επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Άρθρο 117

Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη, έχοντας υπόψη τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα όπως αυτά που ορίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, που υπογράφηκε στο Τορίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961, και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989, έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνισή τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων που θα επιτρέψουν ένα υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.

Άρθρο 118

1. Προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους του άρθρου 117, η Κοινότητα υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στους ακόλουθους τομείς :

- ♦ βελτίωση, ιδιαιτέρως, του περιβάλλοντος εργασίας, με σκοπό την προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων,
- ♦ όροι εργασίας,
- ♦ ενημέρωση και διαβούλευση με τους εργαζομένους,
- ♦ αφομοίωση των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας προσώπων, υπό την επιφύλαξη του άρθρου 127,
- ♦ ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά τις ευκαιρίες στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση στην εργασία.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης υπογράφηκε το 2011. Σκοπός της είναι η παρεμπόδιση και η καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και η προστασία των θυμάτων θέτοντας παράλληλα νομικά μέτρα για την ποινικοποίηση της διαφόρων μορφών βίας εις βάρος των γυναικών. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ την 1.8.2014. Μέχρι τον Μάρτιο του 2019 είχε υπογραφεί από 46 χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Η Τουρκία ήταν η πρώτη χώρα που κύρωσε τη Σύμβαση, τον Μάρτιο του 2012, ενώ εννέα χρόνια αργότερα, τον Μάρτιο του 2021, ανακοίνωσε την απόσυρση της από τη σύμβαση.

Οι σκοποί της παρούσας Σύμβασης είναι:

1. η προστασία των γυναικών από κάθε μορφή βίας και η πρόληψη, δίωξη και η εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας,
2. η συνεισφορά στην εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών και η προώθηση της ουσιαστικής ισότητας ανάμεσα σε γυναίκες και άνδρες, περιλαμβανομένης της χειραφέτησης των γυναικών,
3. ο σχεδιασμός περιεκτικού πλαισίου, πολιτικών και μέτρων για την προστασία και τη βοήθεια όλων των θυμάτων βίας κατά των γυναικών και ενδοοικογενειακής βίας,

4. η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας με σκοπό την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας,
5. η παροχή υποστήριξης και βοήθειας σε οργανισμούς και σε υπηρεσίες επιβολής του νόμου για αποτελεσματική συνεργασία ώστε να υιοθετηθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.

Βασικά σημεία της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης

Για πρώτη φορά, ορίζονται επίσημα κάποιες βασικές έννοιες όπως:

- α. Ο όρος **«βία κατά των γυναικών»** νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης στο φύλο, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο.
- β. Ο όρος **«ενδοοικογενειακή βία»** σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιρασθεί την ίδια κατοικία με το θύμα.
- γ. Ο όρος **«φύλο»** υποδηλώνει τους κοινωνικά δομημένους ρόλους, συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες (χαρακτηριστικά γνωρίσματα), τις οποίες μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί προσήκουσες και ενδεδειγμένες για τις γυναίκες και τους άνδρες.
- δ. Ο όρος **«βία κατά των γυναικών»** βασίζεται στο φύλο, σημαίνει τη βία η οποία έχει ως αντικείμενο τη γυναίκα για μόνο το λόγο ότι είναι γυναίκα ή η οποία επηρεάζει τη γυναίκα κατά τρόπο δυσανάλογο

Επίσης, για πρώτη φορά αναγνωρίζεται:

- ♦ «η δομική φύση της βίας κατά των γυναικών ως βίας βασιζόμενης στο φύλο, και ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί έναν

από τους ζωτικής σημασίας κοινωνικούς μηχανισμούς μέσω των οποίων οι γυναίκες εξαναγκάζονται σε υποδεέστερη θέση σε σύγκριση με τους άνδρες.

- ♦ ότι οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια είναι εκτεθειμένες σε μεγαλύτερο κίνδυνο βίας που συνδέεται με το φύλο απ' ότι οι άνδρες.
- ♦ ότι η ενδοοικογενειακή βία επηρεάζει τις γυναίκες σε δυσανάλογο βαθμό, και ότι οι άνδρες δύνανται επίσης να αποτελέσουν θύματα ενδοοικογενειακής βίας.
- ♦ ότι τα παιδιά αποτελούν θύματα ενδοοικογενειακής βίας, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης να αποτελούν αυτόπτες μάρτυρες βίας στην οικογένεια».

Όλες αυτές οι παραδοχές βοήθησαν στο να θεσπιστούν νόμοι που να προστατεύουν τις γυναίκες από την ΕΒ.

Η σύμβαση της Κωνσταντινούπολης έχει 5 βασικούς άξονες για την ολοκληρωμένη προστασία των γυναικών:

1. Την πρόληψη. Περιλαμβάνει την εξάλειψη προκαταλήψεων, εθίμων, παραδόσεων και άλλων πρακτικών που βασίζονται στην ιδέα της κατωτερότητας των γυναικών ή σε τυποποιημένους ρόλους για γυναίκες και άνδρες, μεταξύ άλλων μέσω:

- ♦ της εκπαίδευσης,
- ♦ της επιμόρφωσης για την ευαισθητοποίηση,
- ♦ της επαγγελματικής επιμόρφωσης,
- ♦ της προληπτικής παρέμβασης και θεραπευτικά προγράμματα
- ♦ της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα και των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

2. Την προστασία και υποστήριξη. Τα μέρη στη σύμβαση πρέπει να προστατεύουν τα θύματα από κάθε περαιτέρω πράξη βίας, εκπληρώνοντας τις υποχρεώσεις υποβολής εκθέσεων και παρέχοντας στα θύματα:

- ♦ σχετικές πληροφορίες
- ♦ γενικές και εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης
- ♦ βοήθεια σε ατομικές και συλλογικές καταγγελίες
- ♦ καταφύγια
- ♦ τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας

- ♦ υποστήριξη για θύματα σεξουαλικής βίας
- ♦ προστασία και υποστήριξη για παιδιά μάρτυρες.

3. Τα ένδικα μέσα. Οι υπογράφοντες πρέπει να παρέχουν στα θύματα ένδικα μέσα κατά των δραστών και κατά των κρατικών αρχών που δεν εκπληρώνουν το καθήκον τους να αποτρέψουν και να προστατεύσουν (όπου αυτό εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τους), συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης των ακόλουθων:

- ♦ πολιτικές αγωγές και διορθωτικά μέτρα
- ♦ αποζημίωση
- ♦ κηδεμονία, δικαιώματα επικοινωνίας και ασφάλεια
- ♦ αστικές συνέπειες αναγκαστικών γάμων
- ♦ σωματική και ψυχολογική βία
- ♦ παρενοχλητική παρακολούθηση
- ♦ σεξουαλική βία, περιλαμβανομένου του βιασμού
- ♦ ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων
- ♦ αναγκαστική άμβλωση και στείρωση
- ♦ σεξουαλική παρενόχληση
- ♦ Εγκλήματα «τιμής»
- ♦ κυρώσεις.

4. Την έρευνα, δίωξη, ποινική δικονομία και προστατευτικά μέτρα. Τα θέματα που εξετάστηκαν περιλαμβάνουν:

- ♦ άμεση ανταπόκριση, πρόληψη και προστασία
- ♦ αξιολόγηση κινδύνου και διαχείριση κινδύνου
- ♦ έκτακτα απαγορευτικά μέτρα, μέτρα περιορισμού και προστασίας, περιοριστικοί όροι
- ♦ δικαστική αρωγή
- ♦ παράταση της προθεσμίας παραγραφής.

5. Την μετανάστευση και το άσυλο. Τα θέματα που εξετάστηκαν περιλαμβάνουν:

- ♦ καθεστώς διαμονής
- ♦ αιτήματα ασύλου με βάση το φύλο
- ♦ μη επαναπροώθηση.

6. Την διεθνή συνεργασία. Σε αστικά και ποινικά θέματα με διακανονισμούς που έχουν συμφωνηθεί με βάση την ενιαία (ομοιόμορφη)

και 24 αμοιβαία νομοθεσία και εγχώριους νόμους, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, προς τους σκοπούς της:

- α. πρόληψης, καταπολέμησης και δίωξης όλων των μορφών της βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης,
- β. προστασίας και παροχής βοήθειας στα θύματα,
- γ. των ανακρίσεων ή διαδικασιών που αφορούν αδικήματα τα οποία έχουν θεσπισθεί σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση,
- δ. εκτέλεσης των συναφών αστικών και ποινικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από τις δικαστικές αρχές των Μερών, συμπεριλαμβανομένων των προστατευτικών όρων.

Ελληνική Νομοθεσία Νομοθεσία για τον βιασμό

ΠΚ 336-Βιασμός

1. Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία ή σε άλλη ασελγή πράξη ή σε ανοχή της τιμωρείται με κάθειρξη.
2. Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου έγινε από δύο ή περισσότερους δράστες που ενεργούσαν από κοινού, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

ΠΚ 337 – Προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

1. Όποιος με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις προσβάλλει βάναυσα την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή.
2. Με φυλάκιση τριών μηνών μέχρι δύο ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι νεότερος από 12 ετών.
3. Ενήλικος, ο οποίος μέσω διαδικτύου ή άλλου μέσου επικοινωνίας, αποκτά επαφή με πρόσωπο που εμφανίζεται ως ανήλικο κάτω των δεκαπέντε ετών και, με χειρονομίες ή προτάσεις ασελγείς, προσβάλλει την αξιοπρέπεια του στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους. Αν η

πράξη τελείται κατά συνήθεια ή αν επακολούθησε συνάντηση με το εμφανιζόμενο ως ανήλικο πρόσωπο, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών.

ΠΚ 338 – Κατάχρηση σε ασέλγεια

1. Όποιος με κατάχρηση της παραφροσύνης άλλου ή της από οποιαδήποτε αιτία προερχομένης ανικανότητάς του να αντισταθεί, ενεργεί επ' αυτού συνουσία ή άλλη ασελγή πράξη τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν ο παθών είναι ανήλικος, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.
2. Όποιος με κατάχρηση των παραπάνω καταστάσεων προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν σε ασελγείς πράξεις, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Αν ο παθών είναι ανήλικος, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών.
3. Αν η πράξη της παραγράφου 1 έγινε από δύο ή περισσότερους που ενεργούσαν από κοινού, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

Αρ.9 Ν.3500/2006- Ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

Επισημαίνεται ότι λείπει από τη νομοθεσία για τον βιασμό ο όρος: μη συναινετική πράξη σεξουαλικού χαρακτήρα, όπως γράφεται καθαρά στην Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Έτσι δεν προκύπτει ότι οποιαδήποτε σεξουαλική πράξη ή συμπεριφορά θα πρέπει να είναι προϊόν ελεύθερης βούλησης. Αντί αυτού ακόμα οι όροι περιορίζονται στην προσβολή γενετήσια αξιοπρέπειας.

Νομοθεσία για τα σεξουαλική παρενόχληση

Νόμος 3896/ΦΕΚ 207/8.12.2010 για την «Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης»

Η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί παραβίαση του νόμου 3896/ΦΕΚ 207/8.12.2010 για την «Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης». Με τον νόμο αυτόν (που αντικατέστησε τον Ν. 3488/2006) βελτιώθηκε, απλουστεύτηκε και κωδικοποιήθηκε η

ισχύουσα μέχρι τώρα νομοθεσία, σύμφωνα με το πνεύμα και τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/54/ΕΚ, η οποία προβλέπει ότι ο εργοδότης πρέπει να μεταχειρίζεται ισότιμα τα φύλα. Ο νόμος απαγορεύει τις διακρίσεις. Η σεξουαλική παρενόχληση ορίζεται ως διάκριση του εργαζομένου λόγω φύλου. Μπορεί να αποδοθούν ευθύνες στον εργοδότη για παρενόχληση του προσωπικού και σε ορισμένες περιπτώσεις για την παρενόχληση που ασκούν εργαζόμενοι σε άλλους συναδέλφους.

Ο νόμος προβλέπει ότι:

Νομικά πρόσωπα και ενώσεις προσώπων (π.χ., Σωματεία και οργανώσεις) μπορούν, με τη συναίνεση του θύματος της διάκρισης, να ασκούν στο όνομά του προσφυγή ή να παρεμβαίνουν προς υπεράσπισή του ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών ή διοικητικών Αρχών. Ο νόμος αναδιατύπωσε τον ορισμό της έμμεσης διάκρισης, της σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας και της αντιστροφής του βάρους απόδειξης που πλέον εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις άνισης μεταχείρισης λόγω φύλου. Θα πρέπει, δηλαδή, ο εργοδότης να αποδείξει ότι δεν υπήρξε σεξουαλική παρενόχληση ή άλλη παραβίαση του νόμου για την ισότητα. Το βάρος απόδειξης από τον εργοδότη εφαρμόζεται στις διαδικασίες των πολιτικών και των διοικητικών δικαστηρίων, καθώς και στις καταγγελίες ενώπιον κάθε άλλης αρμόδιας Αρχής, π.χ. του Συνηγόρου του Πολίτη ή της Επιθεώρησης Εργασίας. Αυτό ισχύει για το δημόσιο, για τον ιδιωτικό τομέα και για τα ελεύθερα επαγγέλματα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως ανεξάρτητη Αρχή, για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα απασχόλησης και εργασίας, αποκτά με τον Νόμο του 2010 διευρυμένη αποστολή και επιλαμβάνεται υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων ή δικαστικών Αρχών μέχρι την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο. Ο νόμος δίνει στον εργαζόμενο το δικαίωμα να απαιτήσει αποζημίωση σύμφωνα με το Άρθρο 16 και να απαιτήσει διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στην περίπτωση παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Σε περίπτωση παραβίασης του νόμου περί απαγόρευσης διακρίσεων λόγω φύλου προβλέπεται, εκτός των άλλων, και αξίωση για πλήρη αποζημίωση του θύματος, η οποία θα καλύπτει την

υλική και ηθική βλάβη και κάθε θετική ζημία. Αρμόδια για την εκδίκαση αυτών των διαφορών είναι τα δικαστήρια κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών.

Νομοθεσία για σωματεμπορία

Νόμος 4216/2013 (ΦΕΚ 266/Α/10-12-2013).

Στο άρθρο 46-52 του Νόμου 3386/2005 (ΦΕΚ 212/Α/23-8-2005)

«Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια» ορίζεται ότι σε υπήκοο τρίτης χώρας που έχει χαρακτηριστεί θύμα εμπορίας ανθρώπων με πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα χορηγείται άδεια διαμονής διάρκειας δώδεκα μηνών εφόσον συνεργάζεται στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η οποία ανανεώνεται κάθε φορά για ισόχρονο διάστημα προς διευκόλυνση της διενεργούμενης έρευνας ή της ποινικής διαδικασίας. Η άδεια παραμονής διασφαλίζει πρόσβαση στην αγορά εργασίας και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Πριν τη χορήγηση άδειας διαμονής, παρέχεται από την αρμόδια εισαγγελική αρχή στα θύμα εμπορίας ανθρώπων προθεσμία περίσκεψης μέχρι ένα μήνα (μπορεί να παραταθεί για τα ανήλικα θύματα) ώστε να συνέλθουν και να είναι σε θέση να διαφύγουν από την επιρροή των δραστών των σχετικών αδικημάτων για να μπορούν να λάβουν ανεπηρέαστη απόφαση σχετικά με τη συνεργασία τους με τις δικαστικές αρχές.

Το άρθρο 34. παρ. 7 του Νόμου 3274/2004 (ΦΕΚ Α'195/19-8-04)

«Οργάνωση και λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού» προβλέπει ότι η απέλαση αλλοδαπών, που βρίσκονται παράνομα στην Ελλάδα και καταγγέλλουν πράξεις προαγωγής σε πορνεία, μπορεί, με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να αναστέλλεται έως ότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέλθηκαν. Για όσο χρόνο διαρκεί η αναστολή της απέλασης χορηγείται, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, άδεια διαμονής, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Ν. 2910/2001. Η ανωτέρω άδεια παραμονής επέχει και **θέση άδειας εργασίας, χορηγείται για χρονικό διάστημα (6) μηνών και ανανεώνεται για ίσο χρονικό διάστημα ως την**

έκδοση της αμετάκλητης δικαστικής απόφασης. Οι παραπάνω διατάξεις εφαρμόζονται ανάλογα και για τις περιπτώσεις του άρθρου 12 του Ν. 3064/2002.

N.3064/2002(ΦΕΚ 248/A/15-10-2002)

ο οποίος ρυθμίζει την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. Ειδικότερα με το νόμο αυτό:

- Αντιμετωπίζονται πλέον, εκτός από το δουλεμπόριο, οι σύγχρονες μορφές εμπορίας ανθρώπων και συγκεκριμένα η διακίνηση με σκοπό α) την εργασιακή και β) τη σεξουαλική εκμετάλλευση των ανθρώπων. Τα περισσότερα από τα σχετικά αδικήματα χαρακτηρίζονται ως κακουργήματα.
- Καθιερώνονται αυστηρές ποινές, που σε ορισμένες περιπτώσεις φθάνουν και τα ισόβια δεσμά για τα αντίστοιχα αδικήματα. Εξασφαλίζεται η ίση προστασία μεταξύ των ανδρών και γυναικών στα θέματα αυτά.
- Ασκείται πλέον αυτεπαγγέλτως η ποινική δίωξη σοβαρών αξιόποινων πράξεων.
- Θεσπίζεται για πρώτη φορά το έγκλημα της πορνογραφίας ανηλίκων.
- Θεσπίζεται ως διακεκριμένη περίπτωση σε σχέση με την απλή αποπλάνηση, η ασέλγεια που διαπράττει ενήλικος σε βάρος ανηλίκου με αμοιβή ή άλλα υλικά ανταλλάγματα.
- Προστίθενται στο άρθρο 8 του Ποινικού Κώδικα (Ρυθμίσεις για παγκόσμια δικαιοσύνη) οι πράξεις της σωματεμπορίας και της ασέλγειας ώστε να τιμωρούνται και όταν τελούνται στην αλλοδαπή.
- Ποινικοποιείται η συνειδητή αποδοχή των υπηρεσιών που προέρχονται από θύματα της διακίνησης ανθρώπων.
- Προβλέπονται διατάξεις προστασίας των θυμάτων των εγκλημάτων αυτών. Όσον αφορά την αρωγή των θυμάτων των εγκλημάτων αυτών, εκδόθηκε το **ΠΔ. 233/2003(ΦΕΚ 204/A/2-9-2003).**

Νομοθεσία για ενδοοικογενειακή βία

Νόμος 3500/2006 - ΦΕΚ 232/Α'/24.10.2006.

Άρθρο 1 . Για τον παρόντα νόμο θεωρείται:

1. ενδοοικογενειακή βία, η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα
2. α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.
β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει ορισθεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια.
γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, ως και στους τέως συζύγους.
3. θύμα ενδοοικογενειακής βίας κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας.

Άρθρο 2. Απαγόρευση χρήσης βίας.

Άρθρο 3. Η ενδοοικογενειακή βία ως τεκμήριο κλονισμού του γάμου.

Άρθρο 4. Επί ασκήσεως σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκου, ως μέσου σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής του, εφαρμόζεται το άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα.

Άρθρο 5. Χρηματική ικανοποίηση – Αποζημίωση

Άρθρο 6. Ποινικές διατάξεις:

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προξενεί σε άλλο μέλος αυτής σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του, υπό την έννοια του εδαφίου α' της παρ. 1 του άρθρου 308 του Ποινικού Κώδικα, ή με συνεχή συμπεριφορά προξενεί εντελώς ελαφρά κάκωση ή βλάβη της υγείας του, με την έννοια του εδαφίου β' της παραπάνω διάταξης, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.
2. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου είναι δυνατόν να προκαλέσει στο θύμα κίνδυνο για τη ζωή του ή βαριά σωματική βλάβη, επιβάλλεται φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών. Αν επακολουθήσει βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επεδίωκε ή γνώριζε και αποδέχθηκε το αποτέλεσμα της πράξης του, τιμωρείται με κάθειρξη.
3. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου τελέσθηκε σε βάρος εγκύου ή σε βάρος μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών και αν η πράξη τελέσθηκε ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.
4. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου συνιστά μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη. Αν το θύμα είναι ανήλικος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.
5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 7. Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή.

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο εξαναγκάζει άλλο μέλος χρησιμοποιώντας βία ή απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς

τούτο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, ανεξάρτητα από το αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον του ίδιου του θύματος ή κάποιου από τους οικείους του υπό την έννοια της περίπτωσης β' του άρθρου 13 του Ποινικού Κώδικα.

2. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη, τιμωρείται με φυλάκιση.

Άρθρο 8. Βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια

Άρθρο 9. Ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών
2. Με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών μέχρι τριών ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι ανήλικος.
3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 10. Παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης

Άρθρο 13. Ποινικές συνέπειες:

1. Η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά.
2. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά.

Αρκετά πρόσφατα, τον Φεβρουάριο του 2024, τροποποιήθηκε ο ποινικός κώδικας, με μέρος αυτού να είναι ο νόμος για την ενδοικογενειακή βία, που αναφέρθηκε παραπάνω (Νόμος 3500/2006). Συγκεκριμένα, έγινε αυστηροποίηση ποινών για ενδοικογενειακή βία εις βάρος αλλά και ενώπιον ανηλίκου, ποινική διαπραγμάτευση με πρωτοβουλία του εισαγγελέα, αυτεπάγγελτη δίωξη για το γονέα που δεν καταβάλει διατροφή και αναγνωρίστηκε ο όρος γυναικοκτονία ως εγκλήματος με έμφυλα χαρακτηριστικά.

Άρθρο 131. Μέριμνα για τα θύματα ενδοικογενειακής βίας

- Προσθήκη άρθρου 23Α στον ν. 3500/2006

«Ατομική αξιολόγηση των θυμάτων και διαχείριση του κινδύνου επανάληψης της βίας και δευτερογενούς θυματοποίησης»

1. Οι υπηρεσίες υποδοχής θυμάτων ενδοικογενειακής βίας, όπως οι αστυνομικές αρχές, οι κοινωνικές υπηρεσίες, οι υπηρεσίες υγείας και οι εξειδικευμένες δομές για την υποστήριξη των θυμάτων ενδοικογενειακής βίας, και ιδίως των γυναικών, κατά τον λόγο αρμοδιότητάς τους και κατόπιν προηγούμενης ενημέρωσης και σύμφωνης γνώμης του θύματος, προβαίνουν σε:
 - α) ατομική αξιολόγηση του θύματος, με σκοπό την εκτίμηση του κινδύνου να υποστεί επανάληψη της βίας ή δευτερογενή θυματοποίηση και
 - β) διαχείριση του κινδύνου, με τον προσδιορισμό των κατάλληλων μέτρων άμεσης προστασίας του θύματος, προκειμένου να αποτραπούν η επανάληψη της βίας και η δευτερογενής θυματοποίηση.
2. Η ατομική αξιολόγηση και διαχείριση του κινδύνου διενεργείται με τη συμμετοχή του θύματος, λαμβάνοντας κυρίως υπόψη:
 - α) τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος, όπως την ηλικία, τη φυλή, τη θρησκεία, την εθνικότητα ή εθνοτική καταγωγή, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα ή τα χαρακτηριστικά φύλου ή την αναπηρία, το καθεστώς διαμονής ή κατοικία, τη σχέση συγγένειας και τον βαθμό οικονομικής ή άλλης

εξάρτησης με τον δράστη, καθώς και το ιστορικό προηγούμενης θυματοποίησης,

β) τον βαθμό βλάβης του θύματος, το είδος, τη σοβαρότητα και τη συχνότητα της βίας.

γ) παράγοντες επικινδυνότητας ή υποτροπής της βίας, που συντρέχουν στο πρόσωπο του δράστη, όπως ιδίως απειλές για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα του θύματος, την κατοχή πυροβόλου όπλου, προηγούμενες καταδίκες για ενδοοικογενειακή βία, εξακολουθητική παρακολούθηση, εξαρτήσεις από αλκοόλ ή άλλες ουσίες, εκδήλωση βίας ή απειλών ενώπιον ανηλίκου,

δ) άλλες ιδιαίτερες περιστάσεις που συντρέχουν είτε στο πρόσωπο του θύματος είτε στο πρόσωπο του δράστη.

3. Οι διωκτικές, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, ενώπιον των οποίων εκκρεμεί υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας, όποτε κρίνεται αναγκαίο, ενημερώνουν και παραπέμπουν το θύμα, κατόπιν αίτησής του, σε κοινωνικές υπηρεσίες ή σε υπηρεσίες υγείας ή σε εξειδικευμένες δομές υποστήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, και ιδίως των γυναικών, για τη διενέργεια ατομικής αξιολόγησης, με σκοπό να προσδιοριστούν τα κατάλληλα μέτρα άμεσης προστασίας του. Η ατομική αξιολόγηση επικαιροποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της εκκρεμούς ποινικής διαδικασίας, αν ουσιαστικά μεταβάλλονται οι περιστάσεις που αποτέλεσαν τη βάση της.
4. Στο πλαίσιο διαχείρισης του κινδύνου, για τον προσδιορισμό των κατάλληλων μέτρων για την προστασία του θύματος, η υπηρεσία υποδοχής συνεργάζεται με άλλες αρμόδιες, κατά περίπτωση, υπηρεσίες και αρχές και μπορεί να διαβιβάζει προς αυτές ή να λαμβάνει από αυτές τις αναγκαίες πληροφορίες, κατόπιν σύμφωνης γνώμης του θύματος.
5. Ο τελικός προσδιορισμός και η λήψη των κατάλληλων μέτρων προστασίας του θύματος γίνονται με τη σύμφωνη γνώμη του.
6. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Εσωτερικών, Προστασίας του Πολίτη, Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, Υγείας και Μετανάστευσης και Ασύλου καθορίζονται όλες οι αναγκαίες λεπτομέρειες και διαδικασίες σχετικά με τη μεθοδολογία και τον τρόπο συνεργασίας των υπηρεσιών και αρχών των

προηγούμενων παραγράφων, καθώς και κάθε άλλο ζήτημα για την εφαρμογή του παρόντος.»

Παρόλο που η συγκεκριμένη τροποποίηση είναι μια βελτίωση για την ευαισθητοποίηση σε θεσμικό βαθμό, έχουν υπάρξει κριτικές καθώς το νομοσχέδιο τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση χωρίς να έχει προηγηθεί διαβούλευση με την Κοινωνία των Πολιτών ή επιστημονικούς φορείς που ασχολούνται με θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για την επιτάχυνση των διαδικασιών και την κατά προτεραιότητα εκδίκαση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, ενώ τα πλημμελήματα της ενδοοικογενειακής βίας, όπως και το σύνολο σχεδόν των πλημμελημάτων του Ποινικού Κώδικα, από εδώ και στο εξής θα εκδικάζονται από μονομελή πλημμελειοδικεία.

7.2 Φορείς και υπηρεσίες όπου μπορεί να απευθυνθεί κανείς σε περίπτωση ΕΒ

Ειδικές τηλεφωνικές γραμμές

- ♦ Γραμμή SOS 15900.
- ♦ Γραμμή SOS χωρίς χρέωση κατά της οικογενειακής βίας. T: 800 1188881
- ♦ Γραμμή στήριξης παιδιών και εφήβων. W: [http://www.call116111.com/T: 116111](http://www.call116111.com/T:116111)
- ♦ Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας. W: [https://ekka.org.gr/T: 197](https://ekka.org.gr/T:197)

Φορείς και υπηρεσίες στην Ελλάδα

- ♦ Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. W: <http://www.isotita.gr/>
- ♦ Δήμος Αθηναίων. Γραφείο Ισότητας. W: <https://www.cityofathens.gr/katoikoi/gynaikes/grafeio-isotitas> T: 210 5244657
- ♦ Κέντρο για την Καταπολέμηση της ΕΒ και των Πολλαπλών Διακρίσεων του Δήμου Αθηναίων. W: [https://www.kentro-kenvrd.gr/T: 210 8625355, 210 8625858](https://www.kentro-kenvrd.gr/T:2108625355,2108625858)
- ♦ Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού. W: <https://ddp.gr/>

- ♦ Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος. W: <https://cyberalert.gr/T:11188>
- ♦ ΔΙΟΤΙΜΑ. W: <https://diotima.org.gr/T:2103244380>
- ♦ Εθνική γραμμή SOS για παιδιά, έφηβους και έφηβες και γονείς. W:<https://www.hamogelo.gr/T:1056>
- ♦ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης – ΕΚΚΑ. W: <https://ekka.org.gr/T:2132039778,2132039706>
- ♦ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας. W: <https://www.ekka.org.gr/index.php/el/tilefonikes-grammesT:1107>
- ♦ Ε.Π.Α.Ψ.Υ. www.epapsy.gr, 2108056920
- ♦ Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της Βίας. W: <https://www.antiviolence-net.eu/T:2109225491>
- ♦ Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά του Σχολικού Εκφοβισμού (EAN). W: <http://www.antibullying.eu/el>
- ♦ Ο Ιστότοπος κατά της Βίας των Γυναικών. W: <http://womensos.gr/T:15900>
- ♦ Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. W: <https://kethi.gr/> T: 210 38 98 079, 210 3898000 (Συμβουλευτική Υπηρεσία)
- ♦ Κλίμακα. W: www.klimaka.org.gr. T: 210 3417160-3
- ♦ Πανελλαδική τηλεφωνική γραμμή «Μαζί για το Παιδί». W: <https://maziγιatorpaidi.gr/T:11525>
- ♦ Συμβουλευτικό Κέντρο για τη Βία κατά των Γυναικών. T: 210 3317305-6
- ♦ Συνήγορος του Πολίτη – Κύκλος Ισότητας των Φύλων. W: www.synigoros.grT:210 7289600
- ♦ Συνήγορος του Παιδιού- Γραμμή για τα Παιδιά. W: <https://www.synigoros.gr/paidi/T:800.11.32.000>
- ♦ Υπουργείο Δικαιοσύνης. W: www.ministryofjustice.gr/page_id=895
- ♦ και σε όλες τις κατά τόπους υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

ΛΟΑΤΚΙ+ Φορείς και υπηρεσίες

- ♦ 11528 – ΔίπλαΣου.W: <https://11528.gr/T:11528>
- ♦ ColourYouthAthens.W: <https://www.colouryouth.gr/>

-
- ♦ ΘετικήΦωνή.W: <https://positivevoice.gr/>
 - ♦ IntersexGreece.W: <https://intersexgreece.org.gr/>
 - ♦ Οικογένειες ΟυράνιοΤόξο.W: <http://www.rainbowfamiliesgreece.com/>
 - ♦ Orlando LGBT+.W: <https://orlandolgbt.gr/>
 - ♦ Πολύχρωμο Σχολείο. W: <https://rainbowschool.gr/>
 - ♦ Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών. W: <http://www.transgenderassociation.gr/>

Διεθνή δίκτυα

- ♦ European Institute for Gender Equality. W: <https://eige.europa.eu/el/in-brief>
- ♦ European Union Agency for Fundamental Rights. W: <https://fra.europa.eu/en>
- ♦ United Nations Girls' education Initiative. W: <https://www.ungei.org/>
- ♦ UN Women. W: <https://www.unwomen.org/en>

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Κατά την ολοκλήρωση αυτού του ηλεκτρονικού βιβλίου, μια γυναικοκτονία συγκλόνισε την χώρα. Μια γυναίκα, προσπαθώντας να καταγγείλει τις απειλές και την καταδίωξη του πρώην συντρόφου της, δεν βρίσκει την προστασία, την φροντίδα και την βοήθεια που δικαιούται από τους θεσμούς και δολοφονείται μπροστά ακριβώς από το αστυνομικό τμήμα.

Είναι φανερό ότι για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ΕΒ χρειάζεται να γίνουν στο μέλλον πολλά ακόμα. Συνεχής εκπαίδευση, αναγνώριση, διαμόρφωση και διάδοση καλών πρακτικών πρόληψης και αντιμετώπισης, παρακολούθηση και αξιολόγηση δράσεων και υπηρεσιών, σχεδιασμός μελετών γύρω από τον επιπολασμό και την τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας διάφορων παρεμβάσεων, ενεργοποίηση των πόρων της κοινότητας.

Ας ελπίσουμε ότι η συνεχής εκπαίδευση της κοινωνίας θα αποτρέψει να ξανασυμβεί τέτοιο γεγονός. Ας προσπαθήσουμε να βαδίσουμε ακολουθώντας το κίνημα μετωπώς Μίτο της Αριάδνης από το λαβύρινθο στην άγνοιας και της έλλειψης ισότητας σε γενιές χωρίς έμφυλη βία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1^η ΕΝΟΤΗΤΑ

1.1 Κατανοώντας την ΕΒ

- Agacinski, S.** (2000). Πολιτική των Φύλων. ΠΟΛΙΣ. ISBN13: 9789607478993
- European Institute for Gender Equality** (2022). What is gender-based violence. <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>.
- European Union Agency for Fundamental Rights** (2015). Violence against women: an EU-side— results at a glance. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-euwide-survey-main-results-report>.
- García-Moreno, C., Jansen, HAFM., Ellsberg, M., Heise, L. & Watts, C.** (2005). WHO multi-country study on women’s health and domestic violence against women: initial results on prevalence, health outcomes and women’s responses. World Health Organization, Geneva.
- Heise, L., Ellsberg, M. & Goettemoeller, M.** (1999). Ending violence against women. Population Reports Series L, 11, 1–43.
- Lawson, J.** (2012). Sociological theories of intimate partner violence. Journal of human behavior in the social environment 22(5):572–590
- Thiara, R., Schroettle, M. & Condon, S.** (2011). Violence against women and ethnicity: commonalities and differences across Europe: a reader. Barbara Budrich Publishers, Berlin
- WHO** (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. WHO, Geneva. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564625>.
- Wolfe, DA.** (2018). Why polyvictimization matters. Journal of Interpersonal Violence 33(5), 832–837.

1.2 Διαχρονικότητα και παγκοσμιότητα

- Bergen, R.K.** (1998). The reality of wife rape: Females experiences of sexual violence in marriage. In R. K. Bergen (Ed.), *Issues in intimate violence* (pp. 237-250). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Coontz, S.** (2005). *Marriage, a history: from obedience to intimacy, or how love conquered marriage*. Viking, New York, NY.
- Counts, D.A., Brown, J.K. & Campbell, J.C.** (1992). *Sanctions and sanctuary: cultural perspectives on the beating of wives*. Boulder, Colorado: Westview.
- Dobash, R.E. & Dobash, R.** (1979). *Violence against wives: a case against patriarchy*. Free Press, New York.
- Eriksson Baaz, M. & Stern, M.** (2013). *Sexual Violence as a Weapon of War? Perceptions, Prescriptions, Problems in the Congo and Beyond*. (Africa Now) London: Zed Books.
- European Institute for Gender Equality** (2021). *The costs of gender-based violence in the European Union*. European Institute for Gender Equality, Vilnius.
- European Union Agency for Fundamental Rights** (2015). *Violence against women: an EU-wide— results at a glance*. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-euwide-survey-main-results-report>.
- FRA** (2014). *Violence against women: an EU-wide survey. Main results report*. Retrieved from: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- García-Moreno, C. & Pallioto, C.** (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564625>.
- Garcia-Moreno, C., Jansen, H.A., Ellsberg, M., Heise, L. & Watts, C.H.** (2006). Prevalence of intimate partner violence: Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *The Lancet*, 368 (9543), 1260–1269.
- Heaton, T.B., Huntsman, T.J. & Flake, D.F.** (2005). The Effects of Status on Women's Autonomy in Bolivia, Peru, and Nicaragua. *Population Research and Policy Review*, 24 (3), 283-300.
- Heise, L.** (1994) Gender-based abuse: the global epidemic. *Caderno Saúde Pública*, 10(1):135–145.
- IASC** (2015). *Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action*. <https://>

www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/femm/dv/gbv_toolkit_book_01_20_2015_/gbv_toolkit_book_01_20_2015_en.pdf

- Kishor, S.& Johnson, K.** (2004). Profiling domestic violence: A multi-country study, Columbia, MD: ORC Macro MEASURE DHS+ (Programme).
- McMillan, L.** (2007). *Feminists organizing against gendered violence*. Basingstoke: Palsgrave.
- Mediterranean Institute of Gender Studies (MIGS)** (2008). Date rape cases among young women and development of good practices for support and prevention [Daphne project:2005-1-041-WY].http://www.medinst-genderstudies.org/wpcontent/uploads/date_rapereourcebook_final.pdf
- Raftery, P., Howard, N., Palmer, J. et al.** (2022). Gender-based violence (GBV) coordination in humanitarian and public health emergencies: a scoping review. *Confl. Health* 16, 37. doi.org/10.1186/s13031-022-00471-z
- Satish Kumar, C., Gupta, S.D. & Abraham, G.** (2002). 'Masculinity and violence against women in marriage: an exploratory study in Rajasthan', in 'Men, masculinity and domestic violence in India: summary report of four studies', International Center for Research on Women. www.icrw.org/docs/DV_India_Report4_52002.pdf
- Shai, PN.**(2018).Constructions of Femininity in the Context of Sexual Relationships among Women living in the rural Eastern Cape Province, South Africa. [Doctoral Thesis, University of the Witwatersrand]. <http://wiredspace.wits.ac.za/handle/10539/26910>
- UN Women** (2021). Measuring the shadow pandemic: violence against women during COVID-19.<https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/Measuring-shadowpandemic.pdf>.
- Van Gelder, N., Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., & on behalf of the Gender and COVID-19 working group.** (2020). COVID-19: Reducing the risk of infection might increase the risk of intimate partner violence. *EClinicalMedicine*, 21, 100348. doi.org/10.1016/j.eclinm. 2020.100348.
- Zimmer-Tamakoshi, L.** (2009). "Wild pigs and dog men": rape and domestic violence as "women's issues" in Papua New Guinea. In Brettell C. B. and Sargent C. F. (Eds.), *Gender in cross-cultural perspective*, Fifth edition, Pearson Education: Upper Saddle River, New Jersey.

1.3 Έμφυλη Ισότητα & Βασικές Διεθνείς Συμβάσεις

Committee on the Elimination of Discrimination Against Women

(1994). UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), CEDAW General Recommendation No. 21: Equality in marriage and family relations, 1994. <http://www.refworld.org/docid/48abd52c0.html>

United Nations (2023). <https://www.un.org/sustainabledevelopment>

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (2011). <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/Convention-violence-against-women-2011-el-edited.pdf>

1.4 Μύθοι

Black, D. S., Sussman, S., & Unger, J. B. (2010). A further look at the inter-generational transmission of violence: Witnessing interparental violence in emerging adulthood. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6), 1022–1042. doi.10.1177/0886260509340539.

Burt, M.R. (1980) Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personal Social Psychology*, 38(2):217.

Kaithuru, P.R. (2015). Alcoholism fuels gender based violence in the family. *Psychology Research*, 5(10).

Rothbart, M., Fulero, S., Jensen, C., Howard, J. & Birrell, P. (1978). From individual to group impressions: Availability heuristics in stereotype formation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 14(3), 237-255.

Suarez, E. & Gadalla, T.M. (2010). Stop blaming the victim: A meta-analysis on rape myths. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(11), 2010-2035.

1.5 Επιδημιολογικά στοιχεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). Violence against women: An EU-wide survey - At a glance. Retrieved from https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_en.pdf

Eurostat (2022). EU survey on gender-based violence against women and other forms of inter-personal violence (EU-GBV) — first results. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

FRA (2014). Violence against women: and EU-wide survey. Main results (available at https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf)

World Bank (2022). Overview of Gender-Based Violence. Retrieved from <https://genderdata.worldbank.org/data-stories/overview-of-gender-based-violence/Gender-based-violence>

WHO(2021). Global prevalence estimates of combined prevalence estimates of intimate partnerviolence (IPV) and non-partner sexual violence (NPSV), for women aged 15 and above. Retrieved from the World Bank Gender Data Portal (SG.VAW.IPVE.ZS) for IPV and WHO 2021 for NPSV.

Παπαδόπουλος, Α.Γ., Καπέλλα, Α., Κονδύλη, Δ., Λιναρδής, Α., Παπαδούδης, Γ., Χατζηγιάννη, Α. &Θεοφίλη, Α. (2023). ΕΒ κατά των γυναικών και άλλες μορφές διαπροσωπικής βίας στην Ελλάδα (GBV-EL): Πρώτα αποτελέσματα της έρευνας. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, doi.org/10.17903/30971.1

2^η ΕΝΟΤΗΤΑ

2.1 Οι μορφές της ΕΒ

Bradbury-Jones, C., Appleton, J.V., Clark, M.&Paavilainen, E. (2019). A Profile of Gender-BasedViolence Research in Europe: Findings from a Focused Mapping Review and Synthesis. *Trauma Violence Abuse*,20(4), 470-483. doi: 10.1177/1524838017719234.

Gender-Based Violence (2015). European Institute for Gender Equality <https://eige.europa.eu/gender-based-violence>

Gender Equality: Glossary of Terms and Concepts(2017). <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf>

Pandea, A.R., Grzemny, D. & Keen, E. (2020). Gender matters: a manual on addressing gender-based violence affecting young people. Council of Europe.

United Nations General Assembly (1993). Declaration on the Elimination of Violence Against Women. Edited by United Nations. Geneva: A/RES/48/104.

WHO (2013).Global and Regional Estimates of Violence Against Women: Prevalence and Health Effects of Intimate Partner Violence and Non-partner Sexual Violence. Geneva: World Health Organization, London School of Hygiene and Tropical Medicine, and South African Medical Research Council.

2.2 Η ΕΒ στον λόγο : Σεξισμός, στερεότυπα και έμφυλες διαστάσεις της γλώσσας

ΑθανασοπούλουΔ. (2020). Από τον γλωσσικό σεξισμό στην ΕΒ, Νησιδες,ΕΦ. ΣΥΝ. 02/02/2020

- Αλβανούδη, Α.** (2013). Η κοινωνική και γνωσιακή διάσταση του γραμματικού γένους. Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Αρχάκης, Α. & Κονδύλη, Μ.** (2011). Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας. Αθήνα. Νήσος.
- Γκασούκα, Μ. & Γεωργαλλίδου, Μ.** (2018). Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.
- Μαλτέζου, Δ. & Κουλαουζίδης, Γ.Α.** (2020). Έμφυλα στερεότυπα και μετασχηματισμός θεωρήσεων στην εσπερινή εκπαίδευση ενηλίκων: νοητικές συνήθειες και αποπροσανατολιστικά βιώματα γυναικών που επιστρέφουν στην εκπαίδευση. Έρευνα στην Εκπαίδευση, 9(1), 92-111.
- Μενεγάκη, Μ. & Ευθυμίου, Λ.** (2009). Εξουσία και γλώσσα στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Μια προσέγγιση. In Close, E., Couvalis, G., Frazis, G., Palaktosoglou, M. & Tsianikas M. (eds.) "Greek Research in Australia: Proceedings of the Biennial International Conference of Greek Studies, Flinders University June 2007", Flinders University Department of Languages - Modern Greek: Adelaide, 449-466.
- Μοσχοβάκου, Ν. & Χατζηαντωνίου, Λ.,** (2018), Οδηγός προς τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας για την εξάλειψη του Σεξισμού και των έμφυλων διακρίσεων, ΚΕΘΙ, Αθήνα.
- Μπρεγιάννη, Κ.** (2018, Ιούνιος 10) Έμφυλες ανισότητες και σεξισμός στη βιομηχανία των ΜΜΕ. Η Αυγή. <https://www.avgi.gr/koinonia/277771emfylesanisotites-kai-sexismos-sti-biomihania-ton-mme>
- Παπαρρήγα-Κωσταβάρα, Κ.** (2007). Ο Βιασμός. Το Έγκλημα, η Δίκη, ο Νόμος και οι Κοινωνικές Αντιλήψεις. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παυλίδου, Θ.Σ.** (2006). Γλώσσα – Γένος – Φύλο, Προβλήματα, αναζητήσεις και ελληνική γλώσσα. Ινστιτούτο Νεοελληνικών σπουδών. Θεσσαλονίκη.
- Τσοκαλίδου, Π.** (1996). Το φύλο της γλώσσας: Οδηγός μη σεξιστικής γλώσσας για τον δημόσιο λόγο. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων.
- Φραγκουδάκη, Α.** (1988). Γλώσσα λανθάνουσα 3 – ή γιατί δεν υπάρχουν βουλεύτριες παρά μόνον χορεύτριες; *Δίνη*, 4, 42-44.
- Swim, J. K., Mallett, R., & Stangor, C.** (2004). Understanding Subtle Sexism: Detection and Use of Sexist Language. *Sex Roles: A Journal of Research*, 51(3-4), 117–128. <https://doi.org/10.1023/B:SERS.0000037757.73192.06>

2.3 Η ΕΒ στην ελληνική τέχνη

- Bacchilenga, C.** (1997). *Post modern Fairy Tales, Gender and Narrative Strategies*. University of Pennsylvania Press.
- Diel, P.** (2019). *Ο συμβολισμός στην Ελληνική Μυθολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Βασδέκης.
- Gombrich, H.E.** (2011). *Το χρονικό της τέχνης*. Αθήνα: ΜΙΕΤ (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης).
- Freud, S.** (2005). *Τέχνη και Ψυχανάλυση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κοροντζή
- Kant, E.** (2013) *Κριτική της κριτικής δύναμης*. Εκδόσεις Σμίλη. Εισαγωγή/ Μετάφραση/Σχόλια Κώστας Ανδρουλιδάκης.
- McNeil, K., Coles, A. with Kokkinos, A. & Robertson M.** (2018). Promoting gender equality through the arts and creative industries: a review of case studies and evidence. University of Melbourne, vichealth.vic.gov.au.
- Pujar, S.** (2016). *Gender Inequalities in the cultural sector*, Culture Action Europe, available at cultureactioneurope.org/files/2016/05/Gender-Inequalities-in-the-Cultural-Sector.pdf (acc. 4 August 2018).
- Γαϊτάνου, Α., Γ.** (1917). *Είναι ελεύθερη η γυναίκα; Ε. Σβορώνου, Μικρασιατικών Ημερολόγιον του Έτους. Σάμος*, σ.160. Συλλογικό Έργο (2019). *Η συμβολή των Ψυχοθεραπειών μέσω Τέχνης στην Ψυχιατρική Θεραπευτική*. Συντονιστής: Γ.Ν Παπαδημητρίου, Επιμελητές Έκδοσης: Λ. Γιώτης, Δ. Μαραβελής, Α. Πανταγούτσου & Ε. Γιαννούλη. Αθήνα: Εκδόσεις Βήτα
- Φίσερ, Ε.** (1972). *Η αναγκαιότητα της Τέχνης*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπουκουμάνη

2.4 Η ΕΒ στο ζευγάρι

- Campbell, J.C.** (2002) Health consequences of intimate partner violence. *Lancet* 359(9314):1331–1336. [doi.org/10.1016/S0140-6736\(02\)08336-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(02)08336-8)
- Dawson, M. & Carrigan, M.** (2021). Identifying femicide locally and globally: Understanding the utility and accessibility of sex/gender-related motives and indicators. *Current Sociology*, 69(5), 682-704. doi.org/10.1177/0011392120946359
- Havard, TE., Densley, JA., Whittaker, A. & Wills, J.** (2021) Street gangs and coercive control: the gendered exploitation of young women and girls in county lines. *Criminol Crim Just*:17488958211051513
- Kameg, BN. & Constantino, R.** (2020). Intimate partner violence in adolescents: preventive strategies for psychiatric-mental health nurse practitioners. *J Child Adolesc Psychiatr Nurs* 33(3):163–168

- McGarry, J., Simpson, C. & Hinchliff-Smith, K.** (2011) The impact of domestic abuse for older women: a review of the literature. *Health Soc Care Community* 19(1):3–14
- National Commission for the Promotion of Equality (NCPE).** (2023). Call it by its name: Femicide. Retrieved from https://ncpe.gov.mt/wp-content/uploads/2023/10/Call_it_by_its_name_femicide.pdf
- Rogers, M., Fisher C., Ali P., Allmark P. & Fontes L.** (2022) Technology-facilitated abuse in intimate relationships: a scoping review. *Trauma Violence Abuse.* doi.org/10.1177/152483802210902
- SafeLives** (2015) Getting it right first time. <https://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Getting%20it%20right%20first%20time%20-%20complete%20report.pdf>
- Sedziafa AP, Tenkorang EY & Owusu AY** (2016). "... he always slaps me on my ears": the health consequences of intimate partner violence among a group of patrilineal women in Ghana. *Cult Health Sex*, 18(12):1379–1392. doi.org/10.1080/13691058.2016.1187291
- Slupska, J. & Tanczer, LM.** (2021). Threat modelling intimate partner violence: tech abuse as cybersecurity challenge in the internet of things. In: *The Emerald International Handbook of technology facilitated violence and abuse.* Emerald, London.
- Ladysmith** (2020). Femicide and the media: do reporting practices normalize gender-based violence? <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Femicide/2020/Academic/lady-smith-university-of-california.pdf>
- Stoeckl H., Devries K., Rotstein A., et al.** (2013). The global prevalence of intimate partner homicide: a systematic review. *The Lancet*. 382(9895): 859-865. [doi:10.1016/S0140-6736\(13\)61030-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61030-2)
- Tiesman, HM., Gurka, KK., Konda, S., Coben, JH. & Amandus, HE.** (2012). Workplace homicides among U.S. women: the role of intimate partner violence. *Ann Epidemiol* 22(4):277–284. doi.org/10.1016/j.annepidem.2012.02.009
- United Nations (UN)** (2021). <https://www.un.org/en/observances/ending-violence-against-women-day>
- UN Women.** (2022). Five essential facts to know about femicide. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2022/11/five-essential-facts-to-know-about-femicide>
- World Health Organization** (2004). The economic dimensions of intimate partner violence. <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42944/1/9241591609.pdf>

- World Health Organization** (2021). Violence against women. www.who.int/health-topics/violence-against-women.
- Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων** (EIGE) (2017), Glossary of definitions of rape, femicide and intimate partner violence (Γλωσσάρι των ορισμών του βιασμού, της γυναικοκτονίας και της συντροφικής βίας), EIGE, Βίλνιους.
- Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών** (2012), Διακήρυξη της Βιέννης για Τις Γυναικοκτονίες, ΟΗΕ, Νέα Υόρκη (https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf).
- Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE)** (2021), Μέτρηση γυναικοκτονιών στην Ελλάδα (<https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/measuring-femicide-greece#eige-files>).

2.5 Η ΕΒ στην οικογένεια/παιδιά

- Agtaie, N. & Gangoli, G. (Eds.)**. (2014). *Understanding gender based violence: national and International contexts*. Routledge.
- García-Moreno C. (2002)**. Dilemmas and opportunities for an appropriate health-service response to violence against women. *The Lancet*, 359(9316): 1509-1514. doi:10.1016/S0140-6736(02)08417-9
- Heward-Belle S.** (2016). The diverse fathering practices of men who perpetrate domestic violence. *Aust Social Work* 69(3):323–337
- Humphreys, C., Regan, L., River, D. & Thiara, R.** (2005). Domestic violence and substance use: tackling complexity. *Br J Soc Work* 35:1303–1320
- Hindin, M.J., Kishor S. & Ansara, D. L.** (2008). Intimate Partner Violence among couples in 10 DHS countries: predictors and health outcomes. DHS Analytical Studies No. 18. Calverton, Maryland, USA: Macro International Inc.
- Li, W., Zhai, W. & Wu, H.** (2003) 'Domestic Violence Harms Abused Women', Shenzhen Daily.
- Martin, SL., Beaumont, JL. & Kupper, LL.** (2003). Substance use before and during pregnancy: links to intimate partner violence. *Am J Drug Alcohol Abuse* 29(3):599–617
- McPherson, L., Gopalan, G., Chugh, R., & Monahan, J.** (2007). Substance abuse coercion. *Journal of Addictive Diseases* 26(3):31–40. doi.org/10.1300/JO69v26n03_04
- Ochani k., Siddiqui A. & Ochani S.** (2024). An insight on gender-based violence. Letter to the editor. *Health Science Reports* 7(1). Wiley Online Library. doi.org/10.1002/hsr2.1815

Ward, J. & Integrated Regional Informational Networks (2005). Broken bodies - broken dreams: violence against women exposed. OCHA/IRIN: Nairobi.

Warshaw C., Lyon E., Bland P., Phillips H. & Hooper M. (2014). Mental health and substance use coercion surveys: report from the National Center on Domestic Violence, Trauma and Mental Health and the National Domestic Violence Hotline.

2.6 Ο βιασμός

Amnesty International (2020). Criminalization and prosecution of rape in Europe. Amnesty International, London. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/05/IOR4024232020ENGLISH.pdf>

Crime Survey for England and Wales (2020) Figures on sexual offences from the year ending March 2020 Crime Survey for England and Wales and crimes recorded by police. Crime Survey for England and Wales, London. <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/sexualoffencesinenglandandwalesoverview/march2020>

Decker, JF., & Baroni, PG. (2011). No still means yes: the failure of the non-consent reform movement in American rape and sexual assault law. *J Crim Law Criminol*, 101:1081

Krug, EG., Mercy, JA., Dahlberg, LL. & Zwi, AB. (2002) The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339):1083–1088

Remick, LA. (1992). Read her lips: an argument for a verbal consent standard in rape. *Univ Pa Law Rev* 141:1103

World Health Organization (2013). Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines. World Health Organization, Geneva

2.7 Η ΕΒ στο διαδίκτυο

Ali P. & Rogers M.M. (2023). *Gender-based violence: A comprehensive guide.* Springer.

Barker, K. & Jurasz, O. (2019) Violence against women in politics (#VAWP)—the antithesis of (online) equality. Scottish Policy and Research Exchange blog. <https://spre.scot/violenceagainst-women-in-politics-online/>

Dragiewicz, M., Burgess, J., Matamoros-Fernandez, A., Salter, M., Suzor, N.P., Woodlock, D. &

- Harris, B.** (2018). Technology facilitated coercive control: domestic violence and the competing roles of digital media platforms. *Fem Media Stud* 18(4):609–625.
- Dunn, S.** (2020). Technology-Facilitated Gender-Based Violence: An Overview. Centre for International Governance Innovation.
- European Institute for Gender Equality** (2017). Glossary of definitions of rape, femicide and intimate partner violence. European Institute for Gender Equality, Vilnius.
- Freed, D., Palmer, J., Minchala, D., Levy, K., Ristenpart, T. & Dell, N.** (2017). Digital technologies and intimate partner violence: a qualitative analysis with multiple stakeholders. *Human Computer Interaction*, 1(1):1–23
- Hand, T., Chung, D. & Peters, M.** (2009). The use of information and communication technologies to coerce and control in domestic violence following separation (stakeholder paper 6). Australian Domestic and Family Violence Clearing House, UNSW, Sydney. https://advocacy4oromia.fles.wordpress.com/2015/03/stakeholderpaper_6.pdf. Accessed 23 Oct 2020.
- Harris, B. & Woodlock, D.** (2018) Digital coercive control: insights from two landmark domestic violence studies. *British Journal of Criminology*, 59(3):530–550.
- Harris, D.** (2018). Deepfakes: false pornography is here and the law cannot protect you. *Duke L Tech Rev*, 17-99.
- Katz, J.E. & Aakhus, M.** (2002). Perpetual contact: mobile communication, private talk, public performance. Cambridge University Press, New York.
- Kvinna till Kvinna.** (2018). The hatred towards women human rights defenders— online and offline. <https://kvinnatillkvinna.org/wp-content/uploads/2018/10/10-Femdefendersthe-hatred-against-women-ENG.pdf>. Accessed 27 Oct 2021
- Leitao, R.** (2021). Technology-facilitated intimate partner abuse: a qualitative analysis of data from online domestic abuse forums. *Human- Computer Interaction*, 36(3):203–242.
- Marganski, A. & Melander, L.** (2018) Intimate partner violence victimization in the cyber and real world: examining the extent of cyber aggression experiences and its association with in-person dating violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(7):1071–1095.
- Melton, H.** (2007). Stalking in the context of intimate partner abuse. *Sociol Compass*, 1-2, 530– 535.

- Powell, A., Scott, A.J. & Henry, N.** (2020b). Digital harassment and abuse: experiences of sexuality and gender minority adults. *European Journal of Criminology*, 17(2):199–223.
- Scott, A., Lloyd, R. & Gavin, J.** (2010). The influence of prior relationship on perceptions of stalking in the United Kingdom and Australia. *Criminal Justice Behavior*, 37(11):1185–1194.
- UNESCO** (2021). The Chilling: Global trends in online violence against women journalists. <https://en.unesco.org/sites/default/files/the-chilling.pdf>.
- Westerlund, M.** (2019). The emergence of deepfake technology: a review. *Technology Innovative Management Rev*, 9(11) :39-52. <http://doi.org/10.22215/timreview/1282>
- Woodlock, D.** (2017). The abuse of technology in domestic violence and stalking. *Violence Against Women*, 23(5):584–602.
- Woodlock, D., Bentley, K., Schulze, D., Mahoney, N., Chung, D. & Pracilio, A.** (2020). Second National survey of technology abuse and domestic violence in Australia. WESNET, Perth

2.8 Η ΕΒ στον εργασιακό χώρο

- ActionAid**(2020). Έρευνα: Δεν είναι αυτή η δουλειά μας. Σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών στην εργασία: Εξετάζοντας τον κλάδο του επισιτισμού-τουρισμού[διαδικτυακό] <https://notpartofourjob.actionaid.gr/>
- Becton, J.B., Gilstrap, J.B. & Forsyth, M.** (2017). Preventing and correcting workplace harassment: Guidelines for employers. *Business Horizons*, 60(1), 101-111. doi.org/10.1016/j.bushor.2016.09.005
- Cedeno, R. & Bohlen, J.** (2023). Sexual Harassment and Prevention Training <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK587339/>
- European Institute for Gender Equality**(2020). *Sexism at work: how can we stop it? Handbook for the EU institutions and agencies.* <https://eige.europa.eu/publications-resources/toolkits-guides/sexism-at-work-handbook/part-1-understand/what-sexual-harassment>
- FRA** (2015). Violence Against Women: An EU-wide Survey, Publications Office of the European Union [online]. Luxembourg. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf.
- Houle, J.N., Staff, J., Mortimer, J.T., Uggen, C. & Blackstone, A.** (2011). The impact of sexual harassment on depressive symptoms during the early occupational career. *Society and mental health*, 1(2), 89-105.

- Meurs, J.A. & Perrewé, P.L.** (2011). Cognitive Activation Theory of Stress: An Integrative Theoretical Approach to Work Stress. *Journal of Management*, 37(4), pp. 1043-1068.
- Raver J.L. & Nishii, L.H.** (2010). "Once, Twice, or Three Times as Harmful Ethnic Harassment, Gender Harassment, and Generalized Workplace Harassment", *Journal of Applied Psychology*, 95(2), pp. 236-254. doi/10.1037/a0018377
- Teamwork combat sexual harassment in the workplace**(2020). https://www.teamworkproject.eu/wp-content/uploads/2022/02/D2.7-CB-Curriculum_GR.pdf
- https://www.teamworkproject.eu/wpcontent/uploads/2022/02/TEAMWORK_D2.6_Guidelines_GR.pdf
- UNWomenILO** (2019). Handbook Addressing violence and harassment against women in the world of work. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_731370.pdf
- Willness, C. R., Steel, P. & Lee, K.** (2007). A meta-analysis of the antecedents and consequences of workplace sexual harassment. *Personnel psychology*, 60(1), 127-162.

2.9 Η ΕΒ στην αρθρογραφία του τύπου

- Fairclough, N.** (1989). *Language and Power*. London & New York: Longman.
- Gillespie, L., Richards T., Givens E. & Smith D.** (2013). Framing Deadly domestic violence: why the media's spin matters in newspaper coverage of femicide. *Violence against women*, 19, (22), 222-245.
- Vives, C., Torrubiano, J. & Álvarez, C.** (2009) The effect of television news items on intimate partner violence murders. *European Journal of Public Health*, 19, (6), 592-596.
- Αβραμοπούλου, Δ.** (2021). #Μετοο ή αλλιώς η επιτελεστικότητα της γνώσης (αυτού που ήδη ξέρουμε)--Ας μιλήσουμε για τα ΜΜΕ, Τευχ. 4, 47-53. https://www.enainstitute.org/wp-content/uploads/2021/04/Media-Jokers_26042021-1.pdf
- Ανδρουτσόπουλος, Γ.** (2001). Γλωσσολογικές προσεγγίσεις στο δημοσιογραφικό λόγο: Είδη, ποικιλότητα και ιδεολογία. Στο Π. Μπουκάλας & Σ. Μοσχονάς (Επιμ.), *Δημοσιογραφία και Γλώσσα*, Πρακτικά Συνεδρίου, 15-16 Απριλίου 2000. Μορφωτικό Ίδρυμα Της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. 167-184.

- Αρχάκης, Α.** (2016). Διερευνώντας τις (καθημερινές) αφηγήσεις και τη θέση τους στην κριτική γλωσσική εκπαίδευση. Στο Χοντολίδου, Ε. κ.ά. (Επιμ.), Μνήμη Σωφρόνη Χατζησαββίδη, 132-156. Αθήνα: Gutenberg.
- Γ.Ο.Π.Ι.Φ.** (2020). «1η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών».
- Γιαλαμπούκη, Ε.** (2008). Δημοσιογραφικός Λόγος και Διακειμενικότητα (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Γκασούκα, Μ.** (2020). Παλιά ιστορία σε σύγχρονα πλαίσια: Θηλυκοκτονία/Γυναικοκτονία. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις. Ερωτήματα και Ερωτηματικά, 55-69. Gutenberg.
- ΚάλφαΜ. & ΧατζηφωτίουΣ.** (2021). Η αποτύπωση της ΕΒ και της γυναικοκτονίας στον δημόσιο λόγο. Στο Ν. Βαΐου, Γ. Πετράκη, Μ. Στρατηγάκη (Επιμ.), ΕΒ- Βία κατά των γυναικών. Αλεξάνδρεια, 243-255. Αθήνα.
- Πολίτης, Π.** (2014). Ο λόγος των ΜΜΕ. Στο Μ. Γεωργαλίδου, Μ. Σηφianού, Β. Τσάκωνα (Επιμ.), Ανάλυση λόγου: Θεωρία και εφαρμογές. Αθήνα. Νήσος. 481-521.
- Χατζησαββίδης, Σ.** (2008). Συνομιλιακό ύφος και προφορικότητα: ο ευθύς λόγος στα κείμενα του ελληνικού γραπτού ειδησεογραφικού λόγου. Στο Π. Πολίτης (Επιμ.), Ο λόγος της μαζικής κουλτούρας. Το ελληνικό παράδειγμα. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη. 586-599.

2.10 Η ΕΒ απέναντι στα άτομα με αναπηρία

- Austin, A., Herrick, H., Proescholdbell, S. & Simmons, J.** (2016). Disability and exposure to high levels of adverse childhood experiences: effect on health and risk behavior. *NC Med J.* 77:30-6.
- Domestic Violence and Disability Working Group** (2010). Domestic violence and disabled people. It's Not OK Campaign, Ministry of Social Development, Wellington.
- Dunkle, K., van der Heijden, I., Stern, E. & Chirwa, E.** (2018). Disability and Violence against Women and Girls: Emerging Evidence from the What Works to Prevent Violence against Women and Girls Programme (London, UK Aid, Department for International Development).
- Emerson E. & Llewellyn G.** (2021). The exposure of children with and without disabilities to violent parental discipline: cross-sectional surveys in 17 middle- and low-income countries. *Child Abuse Negl.* 111:104773.
- Hughes, K., Bellis, M.A., Jones, L., Wood, S., Bates, G., Eckley, L., McCoy, E., Mikton, C., Shakespeare, T. & Officer, A.** (2012). Prevalence and risk

of violence against adults with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *Lancet* (London, England), 379(9826), 1621–1629. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)61851-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)61851-5)

- Kavanagh A, Priest N, Milner A, Emerson E. & King T.** (2018). Gender, parental education and experiences of peer-victimization by disabled and non-disabled Australian children: findings from the Longitudinal Study of Australian Children. *Child Care Health Dev.* 44:332–41.
- Powers, LE.&Oswald, M.** (2004) *Violence and abuse against people with disabilities: experiences, barriers and prevention strategies.* Oregon Health & Science University, Portland, OR
- Roguski, M.** (2013) The hidden abuse of disabled people residing in the community: an exploratory study. Tairawhiti Community Voice, Gisborne, New Zealand
- UNICEF** (2013). *The State of the World's Children 2013: Children with Disabilities – From Exclusion to Inclusion.* New York.
- Walter-Brice, A., Cox, R., Priest, H. et al.** (2012) What do women with learning disabilities say about their experiences of domestic abuse within the context of their intimate partner relationships? *Disabil Soc* 27(4):503–517
- World Health Organization** (2022). *Global Report on Health Equity for Persons with Disabilities.* Geneva.

2.11 Η ΕΒ απέναντι στα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

- Council of Europe** (2022). The impact of Gender-Based Violence. Retrieved from: Erickson-Schroth, Laura & Wu, Stephanie & Glaeser, Elizabeth. (2020). Sexual and Gender-Based Violence in Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Communities. 10.1007/978-3-030-38345-9_6.
- Donovan, C., & Barnes, R.** (2019). Domestic violence and abuse in lesbian, gay, bisexual and/or transgender (LGB and/or T) relationships. *Sexualities*, 22(5-6), 741–750. <https://doi.org/10.1177/1363460716681491>
- Girshick, LB.** (2002). *Woman-to-woman sexual violence: does she call it rape?* University Press of New England, Lebanon, NH
- National Domestic Violence Hotline.** (2015). Power and Control Wheel for Lesbian, Gay, Bisexual and Trans Relationships. Adapted from the Power and Control Wheel developed by Domestic Abuse Intervention Project. <http://www.thehotline.org/wp-content/uploads/sites/3/2015/01/LGBT-Wheel.pdf>.
- Messinger, AM.** (2017). *LGBTQ Intimate Partner Violence. Lessons for policy, practice, and research.* University of California Press, California.

- Rogers, M.** (2016). Breaking down barriers: the potential for social care practice with trans survivors of domestic abuse. *Health Soc Care Community* 24(1):68–76
- Rogers, M.** (2019). Challenging cisgenderism through trans people's narratives of domestic violence and abuse. *Sexualities* 22(5–6):803–820. <https://doi.org/10.1177/1363460716681475>
- Θεοφιλόπουλος, Θ. & Παγάνης, Φ.** (2019). Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός για επαγγελματίες ΜΜΕ. ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας & ColourYouth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας Αθήνα, 2019.

2.12 Η ΕΒ απέναντι στον μεταναστευτικό πληθυσμό

- Barry, S.** (2021) A Contradiction of Asylum: Sexual Violence in Greece's Refugee Camps, *The Governance Post*. Available at: <https://www.thegovernancepost.org/2021/01/contradiction-of-asylum-greece-sgbv/>
- Desai, B.H. & Mandal, M.** (2021). Role of climate change in exacerbating sexual and gender-based violence against women: A new challenge for international law. *Environmental Policy and Law*, 51(3), 137-157.
- FEM Roadmap** (2016): Outputs. Available from: <http://femroadmap.eu/outputs.html>
- John-Langba, J.** (2007). The relationship of sexual and gender-based violence to sexual-risk behaviour among refugee women in Sub-Saharan Africa. *World Health Popul*, 9(2), 26-37.
- Kim, A. A., Malele, F., Kaiser, R., Mama, N., Kinkela, T., Mantshumba, J. C., ... & Reed, K. H.** (2009). HIV infection among internally displaced women and women residing in river populations along the Congo River, Democratic Republic of Congo. *AIDS and Behavior*, 13(5), 914-920.
- Olsvik, Vigdis Mathisen** (2009): Multiple and Repeat Victimization of Women with Physical Disabilities. Available from: <http://www.ostforsk.no/old/images/notater/072010.pdf> [Retrieved 19 July 2022]
- Psaila, E., Leigh, V., Verbari, M., Fiorentini, S., Dalla P., Virginia & Gomez, A.** (2016): Forced marriage from a gender perspective. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556926/IPOL_STU\(2016\)556926_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556926/IPOL_STU(2016)556926_EN.pdf)
- Robbers, G.** (2008): Forced Marriages and Honour Killings. Available from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2008/408334/IPOL-LIBE_ET\(2008\)408334_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2008/408334/IPOL-LIBE_ET(2008)408334_EN.pdf)
- Raftery, P., Howard, N., Palmer, J. et al.** (2022). Gender-based violence (GBV) coordination in humanitarian and public health emergencies:

a scoping review. *Confl Health* 16, 37. <https://doi.org/10.1186/s13031-022-00471-z>

Research Centre for Gender Equality (KETHI), <https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2019/04/Diotima-TrainingResourcePackage-Final-Net.pdf>

Tappis, H., Freeman, J., Glass, N., & Doocy, S. (2016). Effectiveness of interventions, programs and strategies for gender-based violence prevention in refugee populations: an integrative review. *PLoS currents*, 8.

United Nations (2018) Women and children threatened by sexual violence at refugee reception centres in Greek islands, UN News. Available at: <https://news.un.org/en/story/2018/02/1002421>.

Wells, A., Freudenberg D. & Levander M. (2019). Training Manual, C.C.M. G.B.V. Gender-based violence against refugee & asylum-seeking women- A training tool). SOLWODI Deutschlande.V.

3^η ΕΝΟΤΗΤΑ

3.1 Η θεωρία πίσω από την ΕΒ

Bandura, A. & Walters, R.H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1). Prentice Hall: Englewood cliffs.

Beasley, C. (1999). What is feminism?. *What is Feminism?*, 1-192. <http://digital.casalini.it/9781446210420>

Bjørnholt, M. (2021) Domestic violence and abuse through a feminist lens. In: Devaney J, Bradbury-Jones C, Macy R, Øvelien C, Holt S (eds) *The Routledge International handbook of domestic violence and abuse*. Routledge, Abingdon, pp 11–26

Gelles, R.J. (1980). Violence in the family: A review of research in the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42(4), 873-885. <https://doi.org/10.2307/351830>

Goode, W.J. (1963). *World revolution and family patterns*.

Steinmetz, S.K. & Straus, M. A. (1974). *Violence in the family*. Dodd, Mead.

Strauss, M.A., Gelles, R. & Steinmetz, S.K. (1980). *Behind Closed Doors: Violence in the American Family*. Garden City, NY: Anchor Press/Doubleday, 1980

Gelles, R. J. & Straus, M. (1987). *The violent home*. Newbury Park, CA: Sage.

Gelles, R. & Cornell, C.P. (1990). *Intimate violence in families*. Newbury Park, CA: Sage Publications.

Mignon, S.I., Larson, C.J. & Holmes, W.M. (2002). *Family abuse: Consequences, theories, and responses*. Allyn & Bacon.

- Paramichail, S. P.** (2019). Policing Domestic Violence in Greece: The Cooperation of the Policewith Women-Victims of Domestic Violence as a Key Factor in the Prevention and Treatment. *Journal of Sociology and Social Work*.doi: [10.15640/jssw.v7n2a7](https://doi.org/10.15640/jssw.v7n2a7)
- Wolfgang, M. E., & Ferracuti, F.** (1969). *The subculture of violence*. London: Tavistock Publishing.
- Βιβιλάκη, Β., Δάγλα, Μ.& Πατελάρου, Ε.** (2008). Λέξεις-κλειδιά: Βία, Γυναίκα, Ανθρώπινα δικαιώματα,Ενδοοικογενειακή βία. *ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ*, 47 (2), 175-180.
- Ρούκη, Δ.** (2013). Μορφές βίας και δομές αντιμετώπισής της.<http://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/1836>
- Χατζηφωτίου, Σ.** (2005). Ενδοοικογενειακή Βία Κατά των Γυναικών και Παιδιών Διαπιστώσεις και Προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία. Αθήνα: Εκδ. Τζιόλας.<http://dx.doi.org/10.26257/heal.duth.12528>
- Χατζησπύρου, Θ.** (2015) «Ενδοοικογενειακή βία & ποινική διαμεσολάβηση, Θεωρητική μελέτη με έμφαση στη βία μεταξύ συζύγων / συντρόφων & εμπειρική έρευνα υποθέσεων Ποινικής Διαμεσολάβησης στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Θεσσαλονίκης», Εγκληματολογία. DOI:10.26262/heal.auth.ir.129521

3.2 Ο κύκλος της βίας

Walker, L. E. (1979). *The Battered Woman*. New York: Harper&Row.

3.3 Χαρακτηριστικά του θύματος

- European Institute for Gender Equality** (2021). The costs of gender-based violence in the European Union. European Institute for Gender Equality, Vilnius
- European Institute for Gender Equality** (2022) What is gender-based violence.<https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>
- European Union Agency for Fundamental Rights** (2015) Violence against women: an EU-side—results at a glance. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.
- Gupta R** (2014). 'Victim' vs 'survivor': feminism and language. Open Democracy.<https://www.opendemocracy.net/en/5050/victim-vs-survivor-feminism-and-language/>.
- Heise, L.** (1994) Gender-based abuse: the global epidemic. *Caderno Saúde Pública*, 10(1):135–145

- Heise, L.** (2011) What Works to Prevent Partner Violence? An Evidence Overview. Working Paper. STRIVE Research Consortium, London School of Hygiene and Tropical Medicine, London. <http://strive.lshtm.ac.uk/resources/what-works-pre...>
- Rashidi Fakari, F., Ahmadi Doulabi, M., Mokhtaryan-Gilani, T., Akbarzadeh Baghban, A., & Hajian, S.** (2022). A survey of coping strategies and resilience in women victims of domestic violence during the COVID-19 pandemic in Tehran, 2020. *Brain and Behavior*, 12, e2730. <https://doi.org/10.1002/brb3.2730>
- Tsirigotis, K., & Łuczak, J.** (2018). Resilience in women who experience domestic violence. *Psychiatric Quarterly*, 89(1), 201–211.
- UN Women** (2021) Measuring the shadow pandemic: violence against women during COVID-19. <https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/Measuring-shadow-pandemic.pdf>.
- Walton-Moss, B.-J., Manganello, J., Frye, V., & Campbell, J. C.** (2005). Risk factors for intimate partner violence and associated injury among urban women. *Journal of Community Health*, 30(5), 377–389.
- Xu, X., Zhu, F., O'Campo, P., Koenig, M. A., Mock, V., & Campbell, J.** (2005). Prevalence of and risk factors for intimate partner violence in China. *American Journal of Public Health*, 95(1), 78–85.

3.4 Χαρακτηριστικά του δράστη

- Hearn, J.** (1996). 'Men's Violence to Known Women: Historical, Everyday and Theoretical Constructions by Men'. In B. Fawcett, B. Featherstone, J. Hearn and C. Toft (eds) *Violence and Gender Relations*. London: Sage.
- Hester, M.** (2010). Gender and Sexuality. In C. Itzin, A. Taket and S. Barter-Godfrey (eds) *Domestic and Sexual Violence and Abuse: Tackling the Health and Mental Health Effects*. London: Routledge.
- Milllett, K.** (1969). *Sexual Politics*. Doubledate. New York.
- Pence, E. and Paymar, M.** (1986) *Power and Control: Tactics of Men who Batter*. Duluth, MN: Domestic Abuse Intervention Project.
- Walby, S.** (1986). *Patriarchy at Work*. Cambridge: Polity Press.
- Heise, L.** (2011). What Works to Prevent Partner Violence? An Evidence Overview. Working Paper. STRIVE Research Consortium, London School of Hygiene and Tropical Medicine, London. <http://strive.lshtm.ac.uk/resources/what-works-pre...>

3.5 Το κοινωνικό στίγμα της ΕΒ

- Barnett, J.P., Maticka-Tyndale, E.&Kenya, T.** (2016). Stigma as social control: gender-based violence stigma, life chances, and moral order in Kenya. *Social problems*, 63(3), 447-462. doi: 10.1093/socpro/spw012.
- Goodson, A. & Hayes, B.E.** (2021). Help-seeking behaviors of intimate partner violence victims: A cross-national analysis in developing nations. *Journal of interpersonal violence*, 36(9-10), NP4705-NP4727.
- Kasyoka, L. A., Mutavi, T., Muhingi, W. N., Ondicho, T.& Gitau, C.** (2021). *Socio-Cultural Factors Associated with Gender-Based Violence Survivors Assessing Legal Services in Makeni Country, Kenya.*
- Suarez, E. & Gadalla, T.M.** (2010). Stop blaming the victim: A meta-analysis on rape myths. *Journal of interpersonal violence*, 25(11), 2010-2035. <https://doi.org/10.1177/0886260509354503>
- McCleary-Sills, J., Namy, S., Nyoni, J., Rweyemamu, D., Salvatory, A. & Steven, E.** (2016). Stigma, shame and women's limited agency in help-seeking for intimate partner violence. *Glob Public Health*. 11(1-2):224-35 <https://doi.org/10.1080/17441692.2015.1047391>
- Rajah, V., & Osborn, M.** (2022). Understanding women's resistance to intimate partner violence: A scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(5), 1373-1387.
- Sanz-Barbero, B., Otero-García, L.& Vives-Cases, C.** (2018). Factors associated with women's reporting of intimate partner violence in Spain. *Journal of interpersonal violence*, 33(15), 2402-2419.

3.6 Οι στάσεις του κοινού απέναντι στην ΕΒ στην Ελλάδα

- Petroulaki, K., Dinapogias, A. & Morucci, S.** (2006). *Final Report: Improving the Response to Intimate Partner Violence (IPV) in Military Settings [JAI/DAP/04-1/101/WY]*. Athens: Center for Research and Prevention of Injuries, Dept. of Hygiene and Epidemiology, Medical School, National and Kapodistrian University of Athens.
- Youth4Youth (2012).** *Στάσεις των Νέων απέναντι στα Έμφυλα Στερεότυπα και την Έμφυλη Βία. Έκθεση χώρας: Ελλάδα.* https://www.antiviolence-net.eu/Y4YResearch_Report_Final_GR.pdf
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας** (2003). *Ενδο-οικογενειακή Βία κατά των Γυναικών: πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα.* Αθήνα: ΚΕΘΙ.
- Τσιγκανού, Ι.** (2021). *Κοινωνικές αναπαραστάσεις Πεπειθήσεις και Στερεότυπα για την Ενδοοικογενειακή βία κατά των Γυναικών στην Ελλάδα, ΕΚΚΕ, Αθήνα.*

4^η ΕΝΟΤΗΤΑ

4.1 Εντοπισμός και ανίχνευση από την κοινότητα

- www.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/addressing_violence.pdf**https://www.gcr.gr/media/k2/attachments/training_manual_ccm-gbv_el.pdf
- Barnett, J.P., Maticka-Tyndale, E. & Kenya, T.** (2016). Stigma as social control: gender-based violence stigma, life chances, and moral order in Kenya. *Social problems*, 63(3), 447-462. doi: 10.1093/socpro/spw012.
- Médecins du Monde**, (2015). *Guide gender based violence prevention and response: A methodological guide*.
- Palermo, T., Bleck, J.& Peterman, A.** (2014). Tip of the iceberg: reporting and gender-based violence in developing countries. *American Journal of Epidemiology*, 179(5), 602-612. Screening programmes: a short guide. Increase effectiveness, maximize benefits and minimize harm.
- Perttu, S. & Kaselitz, V.** (2006). *Addressing Intimate Partner Violence. Guidelines for Health Professionals in Maternity and Child Health care. a guide book for health care organisations.*, Palmenia Centre for Continuing Education–Helsingfors Universitet.https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Screening For Gender-based Violence In Primary Health Facilities In Humanitarian Settings.** Implementation Guidelines And Recommendations. International Rescue Committee Programs.<https://gbvresponders.org/wp-content/uploads/2019/01/GBV-Screening-implementation-guide.pdf>
- WHO (2020)** https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/85240/9789241548595_eng.pdf?sequence=1
- Rösslhuber, M. & Sengölge M. (Eds).** (2015). Training manual on gender based violence for health professionals. Austrian Women's Shelter Network. https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/implement_train_EN_201606_hires.pdf

4.2 Εντοπισμός και ανίχνευση από αστυνομικούς

- FRA**(2014). Violence against women: an EU-wide survey https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Organization for Security and Cooperation in Europe**(2019). OSCE-Led survey on violence against women: Main report at:https://www.osce.org/files/f/documents/9/2/413237_0.pdf.
- UN Women** (2021). The handbook on gender-responsive police services For Women and Girls Subject to Violence <https://www.unwomen.org/>

sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2021/Handbook-on-gender-responsive-police-services-en.pdf

UN Women et al. (2018). A Practitioner's Toolkit on Women's Access to Justice Programming at: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2018/WA2J-Introduction-en.pdf>

Διοτίμα (2016). Index ορθών και καλών νομικών πρακτικών στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών. <https://diotima.org.gr/wp-content/uploads/2016/06/LEGAL-AID-INDEX%CE%9D.%CE%A0%CE%A1%CE%91%CE%9A%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D-%CE%A4%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%9F-1-.pdf>

4.3 Εντοπισμός και ανίχνευση από ειδικούς ψυχικής υγείας

Almuneef, M.A. (2013). *Responding to Intimate Partner Violence and Sexual Violence Against Women: WHO Clinical and Policy Guidelines*. WHO. doi:10.13140/RG.2.1.2702.5047

ICRC. (2017). *Guidelines on mental health and psychosocial support*. <https://library.icrc.org/library/docs/DOC/icrc-002-4311.pdf>

UNFPA-WAVE (2014). Strengthening Health System Responses to Gender-based Violence in Eastern Europe and Central Asia. <https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/WAVE-UNFPA-Report-EN.pdf>

Papathanasiou, N. & Christidi, E. (2019). (PDF) Οδηγός για επαγγελματίες: η έμφυλη βία μέσα από το πρίσμα της ποικιλομορφίας σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου, για την παροχή υπηρεσιών σε ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα (researchgate.net)

RHRC (2004). Gender-based Violence Tools Manual - For Assessment & Program Design, Monitoring & Evaluation in Conflict-Affected Settings <https://reliefweb.int/report/world/gender-based-violence-tools-manual-assessment-program-design-monitoring-evaluation>

UNFPA (2019). https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/19-200_Minimun_Standards_Report_ENGLISH-Nov.FINAL_.pdf

5^η ΕΝΟΤΗΤΑ

5.1 Καλές πρακτικές για ειδικούς ψυχικής υγείας

Ashburn, K., Kerner, B., Ojamuge, D. & Lundgren, R. (2017). Evaluation of the Responsible, Engaged, and Loving (REAL) Fathers Initiative on Physical Child Punishment and Intimate Partner Violence in Northern Ugan-

da. *Prevention science : the official journal of the Society for Prevention Research*, 18(7), 854–864. <https://doi.org/10.1007/s11121-016-0713-9>

Australian Women Against Violence Alliance (AWAVA). (2020). *AWAVA Good Practice Principles Brochure 2020 Update*. https://awava.org.au/wp-content/uploads/2020/12/AWAVA_Good-Practice-Principles-brochure_2020-Update_final.pdf

Bandiera, O., Buehren, N., Burgess, R., Goldstein, M., Gulesci, S., Rasul, I. & Sulaiman, M. (2020). Women's Empowerment in Action: Evidence from a Randomized Control Trial in Africa. *American Economic Journal: Applied Economics*, 12 (1): 210-59. DOI: 10.1257/app.20170416

Children and AIDS. (2020). Gender-Based Violence Facilitation Guide - English. Retrieved from <https://www.childrenandaids.org/sites/default/files/2020-03/Gender-Based%20Violence%20Facilitation%20Guide-%20English.pdf>

Council of Europe. (2007). Study on the measures taken by member states of the Council of Europe to combat violence against women: Report prepared by the Council of Europe Secretariat (EGVAW-CONF(2007)Studyrev_en). [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/EGVAW-CONF\(2007\)Studyrev_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/EGVAW-CONF(2007)Studyrev_en.pdf)

Doyle, K., Levtof, R. G., Barker, G., Bastian, G. G., Bingenheimer, J. B., Kazimbaya, S., Nzabonimpa, A., Pulerwitz, J., Sayinzoga, F., Sharma, V. & Shattuck, D. (2018). Gender-transformative Bandebereho couples' intervention to promote male engagement in reproductive and maternal health and violence prevention in Rwanda: Findings from a randomized controlled trial. *PloS one*, 13(4), e0192756. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192756>

Ellsberg, M., Arango, D., Morton, M., Gennari, M., Kiplesund, S., Contreras, M. & Watts, C. (2014), Prevention of violence against women and girls: what does the evidence say?, *The Lancet*, 385 (9977), 1555–1566.

European Institute for Gender Equality. (2015). Preventing domestic violence Good practices. https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0114678ENN_WEB.PDF

Jewkes, R., Willan, S., Heise, L., Washington, L., Shai, N., Kerr-Wilson, A., Gibbs, A., Stern, E. &

Christofides, N. (2021). Elements of the Design and Implementation of Interventions to Prevent Violence against Women and Girls Associated with Success: Reflections from the What Works to Prevent Violence against Women and Girls? Global Programme. *International*

journal of environmental research and public health, 18(22), 12129. doi.org/10.3390/ijerph182212129

Kapiga, S., Harvey, S., Mshana, G., Hansen, C.H., Mtolela, G.J., Madaha, F., Hashim, R., Kapinga, I., Mosha, N., Abramsky, T., Lees, S. & Watts, C. (2019). A social empowerment intervention to prevent intimate partner violence against women in a microfinance scheme in Tanzania: findings from the MAISHA cluster randomised controlled trial. *The Lancet. Global health*, 7(10), e1423–e1434. doi.org/10.1016/S2214-109X(19)30316-X

Kerr-Wilson, A., Gibbs, A., McAslan Fraser E., Ramsoomar, L., Parke, A., Khuwaja, HMA. & Jewkes, R. (2020). A rigorous global evidence review of interventions to prevent violence against women and girls, What Works to Prevent Violence Against Women and Girls Global Programme, Pretoria, South Africa.

Maruo, M., Arango, DJ., Grossi, A.M. del Mar, Contreras-Urbina M. (2023). Addressing Gender-Based Violence to Accelerate Gender Equality. Gender Thematic Policy Notes Series: Issues and Practice Note. Washington, DC: World Bank. doi: 10.1596/40469

PNG Paediatrics Society. (2022). Sexual and Gender-Based Violence Clinical Guideline 2021.

<https://pngpaediatricsociety.org/wp-content/uploads/2022/03/Sexual-and-gender-based-violence-clinical-guideline-2021.pdf>

Stern, E. & Carlson, K. (2019). Indashyikirwa Women's Safe Spaces: Informal Response for Survivors of IPV within a Rwandan Prevention Programme. *Social Sciences*, 8(3), 76.

USAID, (n.d.) (2016). Guiding Principles for Working with Gender Based Violence Survivors. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00TMNM.pdf

World Bank. (2023). Evidence and Action: How to Prevent and Respond to Gender-Based Violence. <https://blogs.worldbank.org/investinpeople/evidence-action-how-prevent-and-respond-gender-based-violence>

5.2 Καλές πρακτικές για μαθητές/εκπαιδευτικούς/γονείς

Bott, S., Morrison A. & Ellsberg M. (2005). Preventing and Responding to Gender-based Violence in Middle and Low-income Countries: A Global Review and Analysis. *World Bank Policy Research Working Paper*, 3618.

Cihangir, S. (2013). Gender specific honor codes and cultural change. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16(3), 319–333.

Doni, E. (2021). Exposing Preschool Children to Counterstereotypical Professional Role Models Using Audiovisual Means: A Small Study in

a Preschool in Greece. *Day Care Early Educ.*, 295–302. doi. 10.1007/s10643-020-01071-3.

- Ellsberg, M., Arango, D. J., Morton, M., Gennari, F., Kiplesund, S., Contre-ras, M. & Watts, C.** (2015). Prevention of violence against women and girls: what does the evidence say? *Lancet* (London, England), 385(9977), 1555–1566.
- Hassan F, Refaat, A. & El Defrawi, M.** (2000). Domestic violence against women in an urban area: Ismailia, Egypt, *Egyptian Journal of Psychiatry*, 22. www.arabpsynet.com/Journals/EJP/ejp22.2.htm#.
- Heaton, T.B., Huntsman, T.J. & Flake, D.F.** (2005). The Effects of Status on Women's Autonomy in Bolivia, Peru, and Nicaragua. *Population Research and Policy Review*, 24 (3), 283-300.
- Kishor, S. & Johnson, K.** (2004). *Profiling domestic violence: a multi-country study*. Calverton, Maryland: ORC Macro. Assessed from www.measuredhs.com/pubs/pdf/OD31/OD31.pdf
- Mantell, J., Harrison, A., Hoffman, S., Smit, J., Stein, Z.A. & Exner, T.** (2006). The Mpondombili Project: Preventing HIV/AIDS and Unintended Pregnancy among Rural South African School-going Youth. *Reproductive Health Matters*, 14(28):113–122.
- Morrow, V. & Singh, R.** (2015). Children's and parents' perceptions of corporal punishment in schools in Andhra Pradesh, India. In J. Parkes (Ed.), *Gender violence in poverty contexts: The educational challenge*. 67–83. Abingdon, UK: Routledge.
- Pick, S., Givaudan, M., Sirkin, J. & Ortega, I.** (2007). "Communication as a Protective Factor: Evaluation of a Life-skills HIV/AIDS Prevention Program for Mexican Elementary School Students. *AIDS Education and Prevention*, 19 (5): 408–421
- Simister, J.** (2012). Gender based violence: Causes and remedies. *Gender based Violence: Causes and Remedies*. Nova Science Publishers, 1-228.
- Villardón-Gallego, L., García-Cid, A., Estévez, A. & García-Carrión, R.** (2023). Early Educational Interventions to Prevent Gender-Based Violence: A Systematic Review. *Healthcare* (Basel, Switzerland), 11(1), 142.
- Waterman, E.A., Edwards, K.M. & Banyard, V.L.** (2022). Rates of violence Perpetration and victimization in Cohorts of Middle and High- School Students During a Sexual violence Prevention Initiative: A longitudinal Analysis. *Journal of School Violence*, 21:81–92. doi: 10.1080/15388220.2021.1984934

Worldbank (2005). www.wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/IW3P/IB/2005/06/28/000112742_20050628084339/Rendere d/PDF/wps3618.pdf.

6^η ΕΝΟΤΗΤΑ

6. Αναθρέφοντας άνδρες που δεν ασκούν ΕΒ

Katz., J. (2006). *The Macho Paradox: Why Some Men Hurt Women and How All Men Can Help*. Sourcebooks, Inc. Naperville, Illinois.

Fulu, E., Warner, X., Miedema, S., Jewkes, R., Roselli, T. & Lang, J. (2013). *Why Do Some Men Use Violence Against Women and How Can We Prevent It? Summary Report of Quantitative Findings from the United Nations Multi-Country Study on Men and Violence in Asia and the Pacific*. Bangkok: UNDP, UNFPA, UN Women and UNV.

Rottweiler., B., Clemmow., C. & Gill., P. (2023). A Common Psychology of Male Violence? Assessing the Effects of Misogyny on Intentions to Engage in Violent Extremism, Interpersonal Violence and Support for Violence against Women. *Terrorism and Political Violence* 10.1080/09546553.2023.2292723.

7^η ΕΝΟΤΗΤΑ

7.1 Νομοθετικό Πλαίσιο στην Ελλάδα & Διεθνείς Συμβάσεις

<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html>

https://isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/Convention_violence-against-women_2011_el_edited.pdf

<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html>

https://isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/Convention_violence-against-women_2011_el_edited.pdf

<https://womensos.gr/nomothesia-5-2/>

<https://isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/N-3500-2006.pdf>

<https://antimolia.gr/wp-content/uploads/2024/02/KEIMENO-NOMOY-N.-5090-2024.pdf>

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

Φορέας Υλοποίησης:

Εταίρος:

**ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΗΣ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ**

ISBN 978-960-87128-1-2